

ЛЮБОВ СИРОТА

ПРИП'ЯТСЬКИЙ СИНДРОМ

Кіноповість

Київ
ВЦ «Просвіта»
2011

ББК 84.4УКР6
С40

С40 Сирота, Любов.
Прип'ятський синдром: кіноповість / Любов Сирота. –
К.: ВЦ «Просвіта», 2011. – 200 с.

ISBN 978-966-2133-65-3

Книжка розповідає про трагічну долю молодої прип'ятчанки, яка відчайдушно бореться за життя свого єдиного сина; в ній достовірно відтворено безліч яскравих, драматичних перипетій перших днів та перших років після Чорнобильської катастрофи.

ISBN 978-966-2133-65-3

© Любов Сирота, 2011.
© ВЦ «Просвіта», 2011.

ПРОЧИТАЙТЕ!

Вас оминуло Чорнобильське лихо? Вас обійшов Чорнобильський вогонь?

Тоді прочитайте кіноповість Любові Сироти «Прип'ятський синдром».

Ця кіноповість — неймовірний спалах Любові, що обпікає серце і душу. Пекуча сльоза матері, що готова віддати себе за життя єдиної своєї дитини.

*Анатолій ДІМАРОВ,
прозаїк, Шевченківський лауреат*

ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ

Усе розпочиналося, як у кіно. Загум великого прозового твору про Чорнобильську катастрофу зародився ще 1990 року, коли закінчилася тривала боротьба за наш фільм «Поріг» (режисер Ролан Сергієнко), що пробив «залізну завісу» замовчування наслідків цієї трагедії, хоча сама кінокартина, запущена 1988 року з легкої руки тодішнього директора кіностудії ім. О. Довженка, відомого кінорежисера Миколи Мащенко, була знята у неймовірно стислий термін – за півроку.

Саме тоді все побачене, почуте, пережите – весь чотирирічний пост-чорнобильський досвід, який гавно вже не вміщався в поетичні рядки, почав вихлюпуватися на сторінки майбутнього чи то роману, чи то повісті – «Прип'ятський синдром». Тоді ж Микола Павлович, мабуть, екстрасенсорно відчувши цей процес, запропонував мені написати сценарій про Чорнобильську трагедію, і сам дав йому робочу назву – «Як урятувати тебе, сину?».

Та позаяк у ті складні перебудовні роки кіностудія переживала гедалі глибшу фінансову кризу, робота над майбутнім (спочатку двосерійним, потім односерійним) фільмом так і завмерла на сценарному рівні. Проте саме вона вплинула на стилістику повісті, яку я й пропоную Вашій увазі, дорогий Читачу!

Любов Сирота

Повість присвячується моїм землякам-прип'ятчанам та всім, чиєї долі торкнулася зловісна тінь Чорнобильської катастрофи. І хоча в основу сюжету лягли реальні події, повість не документальна, оскільки її герої – образи збірні...

ПРОЛОГ

...У густому фіолетовому небі пульсує далека зірочка. Вона збільшується, перетворюючись на яскраву космату зірку, потім – на величезну багатобарвну кулю, яка насувається усе ближче і ближче, залишаючи довгий променистий шлейф... Раптом – сліпучий спалах... Усе небо займається тремтячою від неймовірного жару червоно-жовтою загравою, що вирвалася, виявляється, з пекельної пащі зруйнованого вибухом реактора...

...І ще гарячіше червоніє величезна труба другої черги ЧАЕС...

... Ірина різко прокидається. Вже звичний, особливо протягом останніх двох років, криз нестерпним болем терзає голову, гарячим свинцем наповнює кожную клітину тіла. Ах, як це недоречно! Адже вона, нарешті, зважилася забрати сина, проте доти ще так багато потрібно встигнути. Неслухняною рукою вона намацує ліки на тумбочці в узголів'ї ліжка. Видлубує з упаковки знеболювальну таблетку, розжовує її. Таким же чином намагається дістати склянку з водою, але рука зривається. Склянка падає, вода летіється на килим, заливаючи листи, що лежать на ньому. Ірина морщить-

ся від гіркоти й болю. Стискує руками голову, від чого її коротко стрижене волосся куйовдиться ще більше. Нарешті вона починає повільно вставати. Бере тамтаки, на тумбочці, упаковку валер'янки і ковтає ще дві таблетки. Важко дихаючи, Ірина піднімає листи, кладе на тумбочку. Певний час сидить на ліжку, потім ледве підводиться, і зі стогоном, обережно ступаючи, все ще тримаючись за голову, бреде до ванної.

Їй чується голос сина, його перший лист із санаторію:

«Згратуй, дорога матусю! Пишу тобі вігразу після твого віг'їзду, о 7 год. 31 хв. В мене все ще дуже болить голова. Так хочеться, щоб ці два місяці пролетіли непомітно, але попереду ще аж 58 днів. Як мені хочеться тебе побачити!..»

Ірина розглядає у дзеркалі власне обличчя, виснажене хворобою.

«... Я вже говорив тобі, що не витримаю тут більше місяця, а мені сказали, що буде ще спекотніше... Пиши мені, мамо!.. Твій Денис».

Зображення у дзеркалі розпливається. Чутно глухий стогін і грюкіт падаючих предметів ...

~~~~~

... Липневий ранок однієї з околиць столичного міста дихає спекою. Автобусна зупинка. Натовп на ній завеликий навіть для початку робочого дня. Мабуть, дуже довго немає автобуса.

На протилежному боці вулиці з'явилася не за віком згорблена постать Ірини. З дамською сумочкою через плече, нікого не помічаючи, вона повільно переходить дорогу, наближається до зупинки. І тільки тут виявляє незвичне стовпотворіння. Ірина намагається зупинити будь-яку машину, та марно. Нарешті, різко при-

гальмувавши, респектабельного вигляду водій ліниво кидає:

- Куди?..
- Мінздоров'я.
- 60 ре.
- Та ви що?! На таксі всього десять карбованців!..
- Так їдете, чи ні? — мляво прожував респектабельний громадянин.

Ірина відчайдушно хряпнула дверцятами. Машина, обдавши її газом, рвонула геть. Вона, пригнічена, іде під навіс зупинки, притуляється до холодної шорсткої опори. Дістає таблетку.

Одна з перехожих вигукує:

– Дарма чекаєте! Автобуси не ходять. Страйк у них...

На зупинці пожвавлення: хтось засмучений, а хтось утішений.

Натовп хутко тане. Та оскільки Ірині сьогодні будь-що треба добратися до центру, вона вирішує дочекатися-таки автобуса. Підходить до опустілої лави, влаштовується так, щоб можна було притулити хвору спину. Хвала Господу, ще не всі дошки поламано. І, хоча Ірину турбує непередбачена затримка автобуса, у душі вона радіє кожній новій звісточці щодо майбутніх змін, які солодким і водночас тривожним очікуванням дедалі більше напружують неосяжні простори країни, котру давно у народі прозвали коротким і надзвичайно містким словом «совок». І це дивне, та вже знайоме, відчуття солодкої тривоги нагадало їй ...

~~~~~

... Досвіток 26 квітня 1986 р. Ірина в легкому домашньому халатику відстукує на старенькій портативній «Москві» чергову статтю, за якою, як завжди, провела

ніч. Вона ставить останню крапку, виймає густо видрукуваний аркуш. Збирає рукопис і відкладає його на один бік, а на другий відсуває машинку, прикривши її свіжим номером «Огонька».

На столі, крім друкарської машинки і рукописів, стоїть порожній кавник і чашка із залишками кави, а скраю, біля книжкової шафи, лежать книжки, папери.

Робочий стіл у них із сином один, тому вдень і ввечері, зазвичай, вільну площу його займає Денис, а вночі він — у повному розпорядженні мами.

Ірина дуже любить тишу своїх довгих ночей, коли ніхто й ніщо не заважає їй працювати, чи просто сидіти на підвіконні, розмірковуючи про буття й вічність наодинці з зірками та постійно мінливим, але завжди загадковим Місяцем.

Ірина вимикає настільну лампу, бо надворі вже розвиднилося. На широкому вікні жовтогаряче спалахнули злегка розсунуті штори. Крайня стулка його відкрита навстіж, і легкий весняний вітерець розвіває тюлеву фіранку. Ірина відслонює її та із задоволенням вдихає пронизливо-свіже повітря, солодко потягуючись і радіючи вдало закінченій роботі, ясному небу, вітерцю, що ласкаво розвіює її пишне, довге світло-русяве волосся, пробудженому лісу, що зелено розлігся через дорогу від їхнього будинку, густими соснами простягнувшись удалину — аж до Управління будівництвом, і далі — до ЧАЕС. Ліс цей — так само звична і дорога деталь її нічних пильнувань. Тепер він затягнутий сизуватим, примарним серпанком. Хороше!..

Вона будить сина, допомагає йому зібратися до школи, поки той умивається і гримить посудом на кухоньці, снідаючи.

Сонячні відблиски дедалі рясніше заповнюють велику кімнату малосімейної квартири. Ось промінь весело заграє на гранях настільного годинника «Кри-

шталь», що стоїть на книжковій шафі, на корінцях книжок, запалив карбовану на міді картину над столом, пробігся по кавових шпалерах, по декоративній люстрі, упав на м'який плед, що покриває софу біля протилежної від столу стіни. Висвітлив цікавий малюнок простенького молдавського килима, який покривав майже всю підлогу, настільки невелика була ця кімната. Але біля стіни навпроти вікна — від кута до дверей — ще умістився диван, на якому лежить розчохлена гітара. А далі — білі двері досить місткої комірчини, яка правила їм ще й за платтяну шафу.

Тут, в одній із прип'ятських малосімейок, Ірині з Денисом кілька років жилося легко й затишно. І хоча невдовзі їх очікував переїзд до нової квартири, яку вони чекали із неабияким нетерпінням, все-таки було сумно розлучатись із вже звичним житлом. І тому, мабуть, від близького розлучення, все тут здавалося ще милішим і дорожчим. І, можливо, саме через це до радісного відчуття дивовижного весняного ранку домішувалася якась щемлива туга.

Денис, уже в куртці й черевиках, заскочив у кімнату за портфелем. Ірина дивується такому поспіху:

— Куди це ти так рано? Ще ціла година до занять! Щось на тебе не схоже...

— Та нічого, мам'... Ми сьогодні чергові... І Сергійко мене вже чекає надворі. Ми так домовилися, розумієш?... Ну, прогулятися трохи перед школою... Свіжим повітрям подихати!... — багатозначно відбивається Денис.

— А... Свіже повітря — це добре! — сонно протягує Ірина. — Ну, біжи, біжи... Ой, — згадує вона, — Деню, а вночі знову на станції щось гуло й ухкало, аж вікна тремтіли... Чув?!...

— Та й що?! — крикнув син вже з передпокою. — Я пішов...

За кілька годин Ірина теж вийшла з дому, і знайомим маршрутом, через двори, попростувала до палацу культури, де нині мала зібратися літературно-театральна студія.

День цей їй дуже подобався, і якимось особливо хвилювало все: щебетання птахів, легкий трепет лип і кленів, вже оповитих зеленню, навіть каштани встигли розпростати своє широкопале листя під крихітними свічками. Усе таке знайоме, радісне і разом із тим якесь неповторне сьогодні. Приємно здивували Ірину пінні струмки на дорогах і тротуарах. То там, то тут виднілися поливальні машини. Ага, ось іще чому день сьогодні такий дивовижно свіжий! Мабуть, щосуботи так старанно миють вулиці міста, просто раніше вона цього не помічала. Дивно, проте ці пінні струмки на вулицях додали їй піднесено-захопливому настрою деякої урочистості та святковості.

Водночас Ірина задоволено відзначила, що вдало одяглася. Вона у джинсах, легкій кофтинці й розстебненій яскравій вітрівці, а головне — в кросівках, що дають їй змогу безтурботно простувати, перестрибуючи пінні калюжі. Свіжий вітерець приємно пестить обличчя, розвіває волосся. Хороше!..

Стара поліщучка, що з'явилася з-за рогу, ще здалеку запитала Ірину:

— Доню, де тут автостанція?..

— Отак ідіть прямо по цій вуличці, а далі перейдете через дорогу і візьмете трохи вправо... Ось вона біля того лісу, бачите?! — ґрунтовно пояснює Ірина бабусі, коли та підійшла до неї.

— На автостанцію не йдіть! — перервав її гучний чоловічий голос.

Ірина озирнулася. Кроків за двадцять від них стояв дивний, скуйовджений та чимось дуже стурбований чоловік у брудній робі.

— Автобуси сьогодні все одно не ходять!.. — кричить він.

Бабуся задріботіла до нього, з'ясувати, чому ж не ходять автобуси. А Ірина, стенивши плечима — не ходять, той не ходять, поспішила далі.

На проспекті Леніна і площі перед палацом культури тиняється незвично багато народу. Чимало тут і сіро-синіх міліцейських мундирів. Ця обставина знову здивувала Ірину. Безтурботний натовп, на тротуарах торгові точки з морозивом та іншими солодощами, все зовсім не схоже на звичну суботу, а начебто вже дихає майбутніми травневими святами.

У палаці ж, навпаки, майже ні душі. Ірина привіталася з вахтером, не старою ще жінкою, яку всі тут чомусь звали бабою Пашею. Вона щось хоче сказати Ірині, бо любить потеревенити з нею про своє життя-буття. Та цього разу Ірина тільки розводить руками, даючи зрозуміти, що спізнюється. І швидко піднімається сходами, а далі стрімко перетинає вишукано оформлений танцювальний зал.

У студійній кімнаті чомусь лише двоє. Інженер ЧАЕС Тетяна, яка нещодавно народила третю дитину. Тож, тимчасово звільнена від «трудової повинності», жінка щохвилини вільного часу віддає тепер писанню віршів і малюванню. Нині вона прийшла раніше, щоб зайнятися стінгазетою. Другою у кімнаті була подруга Ірини Софія — професійна журналістка, яка працювала у місцевій газеті та підпрацьовувала на радіо. Вона стоїть біля вікна і курить. Тетяна сидить за столом перед чистим аркушем ватману, ще не накресливши для майбутньої стіннівки ані штриха.

— Ну, що нового?.. — зустріли вони Ірину дуетом.

— Ви про що? — дивується Ірина. — І чому нас досі так мало? А я гадала, що запізнилася!..

— А!.. — розчаровано басить Софія, підходячи до

Ірини, цілує її в щічку, відразу витираючи слід від помади. — Це дитя досі у наївному невіданні. Як тобі це, Тетяно?..

Софія повертається до залишеної в попільниці на підвіконні сигарети, жадібно затується й з цікавістю розглядає Ірину.

— Божа пташечка не знає ні роботи, ні турбот, — підхопила Тетяна та одразу додала, вже серйозно: — Напевно, більше ніхто не прийде... Нас двох тобі вистачить?.. Можеш розпочинати, начальнику!..

— Що сталося? — враз ослабилим голосом запитує Ірина.

— Та ми й самі до пуття не знаємо, — тихо каже Тетяна. — Щось на станції сталося вночі... Дуже погане щось... Навіть жертви є...

— Кінчай панікувати! — видихнула разом із димом Софія. — Якби щось дуже погане, я б неодмінно вже знала!.. Не бійся, командире, — звертається вона до Ірини. — Давай розберемо, що там у нас на сьогодні, і розбіжимося по хатах... За дітей тривожно-таки...

— Отож бо, а що ти думаєш?! У третій школі учнів звеліли на вулицю сьогодні не випускати, — підтверджує Тетяна, старша дочка якої вчиться у п'ятому класі цієї школи.

...Так ось воно що! Якесь незвичне, солодко-тривожне відчуття охопило Ірину і, змішавшись з ранковим піднесенням, заповнило кожную її клітинку — навіть захищало в носі. Проте, відразу зібравшись, вона сказала майже спокійно:

— Гаразд. Не будемо гадати. Тетяно, спробуй додзвонитися до станції. А я поки подивлюся, що в нас заплановано на сьогоднішній вечір...

— Марно телефонувати! — буркоче біля розчахнутого вікна Софія. — Вона й так добрих півгодини «сиділа» на телефоні. Мовчить атомна...

Ірина, влаштувавшись за робочим столом, розкриває журнал.

– Гаразд... Що ж удієш?.. Ти, Тань, сьогодні вільна. Лети до свого малюка. Йому ти потрібніша... А у нас, Софієчко, два виступи у гуртожитках... Давай так: ти поки що йди до своїх. Повернешся сюди о шостій. Я ж спробую додзвонитися... чи якось зв'яжуся з гуртожитками... Але, судячи з усього, у *чаесівському*, гадаю, не до вечора поезії сьогодні... А у *бугівельників* – цілком імовірно, що нас чекатимуть... Ти читатимеш, я співатиму... А запитання, як завжди! Добро?..

– О-кей, – зістрибнула з підвіконня Софія, гойднувши копицею довгого темно-русявого волосся. – До вечора! – цмокнула вона у щічку Ірину і ласкаво потріпала коротку стрижку Тетяни.

Ірина вдома. Вона схвильовано міряє кроками кімнату, іноді виходячи на кухню – приглянути, як там готується обід. Раптом, схаменувшись, щільно зачиняє вікно. Сина ще немає. Годинник показує половину третьої. Нарешті відкриваються двері, Ірина поспішає назустріч синові. Видовище вражаюче: хлопчик весь – із голови до п'ят – у глині та піску. Коли він скидає туфлі, з тих висипаються цілі «гори» піску.

– Боже мій! Де тебе носило?! – жахається Ірина.

– А... це у нас був суботник сьогодні... Ми... двір підмітали, – збрехав Денис.

Насправді, після школи він бігав з Сергійком на річку, але про це Ірина дізнається пізніше. Поки що ж вона обурюється:

– У деяких школах дітей сьогодні взагалі не випускали на вулицю, а у цих, бачте, суботник! І це у молодших класах... Неподобство!..

На що Денис, перевдягаючись, відповів зі знанням справи:

– Я все знаю... Вночі на станції щось бабахнуло!... У нас навіть нарада була для вчителів... А нам сказали, що потрібно пити якісь пігулки... з йодом, а дорослим можна пити вино... Може, дітей навіть, як це... е... ва... вивезуть значить...

– Евакуюють?! – підказує Ірина.

– Так, правильно! Е...ва...кую...ють, – вмиваючись, погоджується син.

– Гаразд, знавець! Мийся. Пообідай. Займися чимось. Почитай. В мене ще справи сьогодні. Повернуся пізно. Я тебе замкну... Отож будь розумником!.. Вікно, дивись, не відкривай! Зрозуміло?!

– Зрозуміло, – зітхає Денис.

Літературний вечір, присвячений творчості Марини Цветаєвої, в гуртожитку будівельників добігає кінця. Молоді в «червоному куточку» зібралось чимало. Вони довго не відпускають гостей. Нарешті Ірина вивконує останню пісню:

*Времени у нас часок.
Дальше – вечность груг без друга!
А в песочнице – песок –
утечет!*

*Что меня к тебе влечет –
вовсе не твоя заслуга!
Просто страх, что роза щек –
отцветет...*

*Ты на солнечных часах –
монастырских – вызнал время?
На небесных на весах –
взвесил – час?..*

*Для созвездий и для нас —
тот же час — один — над всеми.
Не хочу, чтобы зачах —
этот час!..*

На останніх акордах пісні її з Софією оточили, засипаючи запитаннями. На час зустрічі всі забули про тривоги цього дня. І лише об одинадцятій, з букетами квітів, вирвалися подруги від вдячної аудиторії. Вони, сп'янілі від теплого прийому та чудесного ласкавого вечора, минають недобудований стадіон, йдуть до міського проспекту зі звичайним для центральних вулиць усіх міст СРСР ім'ям Леніна, супроводжувані яскравою ілюмінацією: променистим «НАРОД І ПАРТІЯ ЄДИНІ» над міськкомом, «ГОТЕЛЬ ПОЛІССЯ» — поруч із ним, «ПАЛАЦ КУЛЬТУРИ «ЕНЕРГЕТИК» — над будинком культури, над магазином зліва — «РАЙДУГА», а справа, звіддала, з висоти дев'ятиповерхового житлового будинку, лє на них своє неонове світло безсмертна фраза — «ХАЙ БУДЕ АТОМ — РОБІТНИКОМ, А НЕ СОЛДАТОМ»...

Софія проводить подругу, оскільки у такий казковий вечір додому йти не хочеться. Так, безтурботні, дійшли вони до проспекту. І щойно вийшовши на кільце, звідки веде дорога до мосту, обидві зойкнули: вдалині, над лісом, здіймалася величезна гаряча заграва, що гойдалася і тремтіла, мов над мартемом. І ще гарячішою, аж багряно-червоною, була величезна труба другої черги ЧАЕС.

— Так... — видавила з себе Софія. — Отже, справді кепські справи!..

В Ірині ж, разом із потрясінням, знову піднялася хвиля солодко-тривожного хлоп'ячого запалу:

— Ну ж бо підійдемо до мосту!.. Цікаво, зупинять нас, чи ні?!

Софія, схоже, відчувала те ж саме. І молоді жінки

батьоро почимчикували до мосту, що виводив із міста. Вони почали вже було підніматися мостом, але ніхто їх не зупинив, тож, утративши інтерес до авантюрного заміру, подруги повільно повертаються, не відриваючи очей від заграви над лісом.

— От якби залізи зараз на дах дев'ятиповерхівки й поспостерігати за всім, що буде далі, га? — хлопчачому вигукує Ірина. — А що?! Може це — наш професійний обов'язок...

— Слухай, жінко!.. Тобі не здається, що ти занадто близько живеш до цього *джина*?.. А раптом він і зовсім вирветься зі своєї розпеченої пляшечки?!.. — басьть Софія. — Значить так: коли що — нехай Денис із рукописами мчить до мене, у нас все ж таки трохи подалі, отже, мабуть, безпечніше... Ти ж можеш споглядати і літописати, скільки душі твоєї завгодно... Домовилися?!

— Гаразд! — погоджується Ірина.

Прощаючись, вони обнялися, немов якось міцніше й тепліше, ніж зазвичай. І вже почали розходитися, як із мосту, повз них, у напрямку міськкому промчала низка чорних «Волг» і урядових «ЗіЛів».

Нічого не кажучи, подруги ще раз помахали одна одній на прощання і поспішили кожна у свій дім. І над кожною вже тяжіло, вже висіло у повітрі й охоплювало незрозумілим тривожно-солодкавим трепетом серце — напівзабуте воєнне слово: *евакуація*!

Вдома Ірина застала вже сплячого сина. Не знімаючи верхнього одягу, вона запалює настільну лампу. Відкриває навстіж дверцята шафи-комірчини, дістає звідти велику чорну дорожню сумку. І, осівши на стілець, якось розгублено оглядає кімнату, міркуючи, що саме найнеобхідніше потрібно покласти до торби, у разі, *якщо*...

Син перевернувся і розплющив очі.

— Мамо, ти куди?..

— Я тільки-но прийшла, синку!..

– А що ти робиш? – сонно і стривожено запитує він, побачивши сумку і розкрити комірчину.

– Міркую, що покласти до сумки, щоб бути готовими у разі евакуації...

– А що? Вона буде?!..

– Не знаю напевно. Але, здається, що буде... Ти спи поки що. Спи. Я тебе розбуджу, коли що...

– Добре. – Денис, відвернувшись до стіни, відразу солодко засопів.

Ірина ж енергійно піднімається зі стільця, виймає з комірки теплі речі, зміну білизни, два рушники. Виходить із кімнати, повертаючись із милом та іншою парфумерією. Ці речі, деякі листи й папери, кілька книжок поступово заповнюють сумку. Вона відкриває дверцята нижньої секції книжкової шафи, риється в паперах, збирає документи, кладе в дамську сумочку. Дістає альбом, сідає з ним до столу, гортає. Вибравши кілька не вкесних фотографій, теж кладе в сумочку.

Альбом, розкритий на найяскравішій театральній сторінці їхнього прип'ятського життя, лежить на столі. На фотографіях – репетиції і прем'єра великої півторарічної роботи – поетичного спектаклю про Марину Цветаєву. Ірина ж, розчинивши вікно, як зазвичай, сидить на підвіконні й дивиться в глуху, тривожну ніч. Їй чується романс із вистави на вірші М. Цветаєвої:

*Вот опять окно,
где опять не спят.
Может – пьют вино,
может – так сидят.*

*Или просто – рук
не разнимут двое.
В каждом доме, друг,
есть окно такое.*

*Крик разлук и встреч —
ты, окно в ночи!
Может — сотни свеч,
может — три свечи...*

*Нет и нет уму
моему покоя.
И в моем дому
завелось такое.*

*Помолись, грузок, за бессонный дом,
за окно с огнем!*

А за її вікном, дорогою до станції, туди-сюди тихо, без звичайних сирен і сигналізації, снують машини пожежної і «швидкої» допомоги, а також чорні «Волги» з темними вікнами.

Близько третьої години ночі до квартири тихенько постукали, потім знову — вже голосніше.

— Хто?.. — запитує Ірина.

— Відчиніть! ЖЕК... — неголосно проскрипіло з-за дверей.

Ірина відчинила. Незнайомий чоловік тим самим скрипучим голосом майже прошепотів, як заведений, фразу:

— Приготуйтеся до евакуації. Не спіть. Очікуйте...

— Де? — запитує Ірина.

Але той уже шкребеться в інші двері. Ірина помічас в довгому напівтемному коридорі кілька сімей, що тихо, мов тіні, стоять попід стінами біля своїх речей.

Повернувшись до кімнати, вона будить сина. Допомагає йому, сонному, вбратися у вже приготовлений одяг. Денис узувається, накидає куртку. Вони виходять та, як і інші, якийсь час мовчазно тінню стоять біля дверей своєї квартири.

Повітря в коридорі чомусь аж занадто густе, до ме-

талевого присмаку в роті. Люди перемовляються — спочатку пошепки, потім трохи голосніше, і ось уже можна розчути уривки фраз:

- ...кажуть, автобуси вже під Шепеличами стоять...
- ...І скільки ж ще нам чекати?!

Але, на подив Ірини, всі стримані й розсудливі. Немає ані паніки, ані істерик, які, знаємо з літературних описів, обов'язкові в подібних ситуаціях. Лише чутно, як у сусідній квартирі зліва глухо скиглить Антоніна, дружина співробітника міліції. Й це зрозуміло — чоловік її, Толик, ясна річ, залишиться у місті за будь-яких обставин.

Схвильований Толик вискакує з квартири, киває Ірині й поспішно зникає. За ним вибігає заплакана Антоніна. Побачивши Ірину, вона кидається до неї і тихо просить:

— Іринко, доглянь пару хвилин за Анкою, будь ласка!.. Я зараз...

І, ледь стримуючись, хутко йде до сходів, а там уже біжить. З квартири праворуч виходить буфетниця Віра з однорічною донечкою-немовлям на руках.

— То ви встигли забрати дитя з лікарні? — замість вітання запитує Ірина.

— Вчора ввечері, — тихо відповідає сусідка.

— Ну, хвала Господу, що встигли, — співчутливо зітхає Ірина, — тепер хоч разом будете...

З дверей ліворуч визирає пухкеньке симпатичне личко трирічної Ганнусі — таке личко зазвичай зображують на пакетах дитячого харчування «Малюк». Величезні блакитні оченята її здивовано розплющені.

— Де-е-е мама? — скиглить вона.

— Іди до мене, моя хороша, — кличе її Ірина, бере на руки, цілує. — Мама зараз повернеться... Все добре... Все добре, сонечко...

Повертається Антоніна, вона бліда і пригнічена.

– Спасибі!.. Йдемо додому, Ганно. Будемо збиратися!..

Діти не витримують гнітючого очікування й починають одне за одним утікати на подвір'я. Денис теж пошепки просить Ірину відпустити його. Вона вагається, та згодом здається. І син, радісний, підстрибом зникає в сходовому прольоті.

За дітьми потихеньку починають спускатися у двір і дорослі.

Ірина повертається у квартиру, занісши речі до передпокою. Знову сідає на підвіконня, з другого поверху спостерігаючи за тим, що відбувається біля під'їзду, де на лавках і поряд із ними вже лежать валізи, дорожні сумки, авоськи, рюкзаки. Дорослі, хто в чому, зібралися в купки, обговорюючи події минулого дня, гадаючи, припускаючи, сперечаючись про те, що чекає всіх їх далі. Тлустий чоловік у теплому спортивному костюмі доводить усім, що одяг має бути похідним, мовляв, він точно знає: вивезуть їх кілометрів за десять у наметове містечко днів на три, і потім усі знову повернуться додому, отже, нема потреби обтяжувати себе зайвим вантажем.

Діти бігають, бавлячись у квача. Найменші, у тому числі й Ганнуся, кубляться в піску. Денис і ще кілька його ровесників, хлопців 9-10 річного віку, забігають у під'їзд і вибігають із сірниками. Ірина кричить:

– Денисе, навіщо вам сірники? Ви що – підпалювати щось зібралися?

– Ні, мам', – голосно відповідає син. – Сірники ми збираємо вже зіпсовані. Це в нас гра така. Дивися...

І вони з Сергійком, опецькуватим сірооким хлопчиком, продемонстрували їй свою гру. Кожен бере сірник двома пальцями правої руки, потім ці два сірники із силою зіштовхують. Чий сірник зламався, той програв.

– Бачиш, я виграв! – піднявши голову вгору, кричить Денис.

– Ну, гаразд! Грайтеся, – махнула рукою Ірина і подивилася в небо, звідки наближався різкий гуркіт гелікоптера.

Була вже шоста година ранку. І на просвітлілому небі чітко вималювався плямистий військовий гелікоптер, який, пролетівши зовсім поруч, низько-низько над лісом, приземлився десь недалеко – чи то біля автостанції, чи на старому стадіоні. Хлопчаки кинулися туди. Дорослі сполошилися:

– Стійте! Куди ви?!

– За будинок! Тільки подивимося, де він сів, і повернемось, – відповідає хтось із хлопців.

Ірина вискакує з квартири, прожогом збігає сходами. Біля коридорного вікна першого поверху, сидючи навпочіпки, бавиться кілька дівчаток. Ірина, на мить зупинившись, запитує у старшої:

– Ну, що чутно, Наталко?...

– Кажуть, якщо нас до дев'яти не евакуюють, то залишаємось. Але реактор розпалився так, що лише плюнь, він вибухне!.. – охоче повідомляє дівчинка.

– Зрозуміло. Дякую за інформацію! – кидає Ірина і біжить далі.

Вона наздогнала сина майже біля стадіону, де ще шумів пропелер гвинтокрила.

– Швидко додому! – суворо наказує вона йому. – І всі інші теж – по домівках. Вертольота не бачили, чи що? Гайда звідси!.. Швиденько!..

Зграйка хлопчаків неохоче плететься назад, раз-у-раз озираючись на величезну плямисту машину. Дорогою Денис, добряче таки змучений майже безсонною ніччю, простогнав:

– Мам', ну будуть нас *ліквідувати*, чи ні?!..

Ірина мимоволі всміхнулася його помилці, але відповіла серйозно:

– Я знаю не більше, ніж ти. Кажуть, автобуси вже

у Чорнобилі та під Шепеличами стоять, але офіційної інформації немає жодної...

– Що означає – офіційної?

– Ну, по радіо ще ніхто нічого не повідомляв... Тому лише чутки маємо, зрозумів?..

– Зрозумів, – невпевнено відповів Денис.

– Я втомився вже, мамо, – каже він, коли вони увійшли до свого помешкання. – Можна, я ще трохи посплю?

– Звісно, можна... Навіть потрібно!.. Усе ж краще, ніж носитися за вертольотами... Лягай просто у куртку і взутті, щоб, коли що, не гаяти час...

Денис знову заснув дуже швидко, а Ірина, замкнувши його, поспішила до телефону на автостанції, сподіваючись додзвонитися до палацу культури, міськкому, редакції – куди-небудь, аби дізнатися хоча б щось більш-менш достовірне. Але жоден телефон-автомат не працює. Отже, відключили, вирішила Ірина.

Вона ще якийсь час кружляє навколо свого будинку, згораючи від бажання побігти до палацу і, водночас, боячись одірватися від дому – а що як у метушні раптової евакуації вона загубить сина?!

Сонце піднялося вже досить високо. Мешканці їхнього та найближчих, теж розбуджених, будинків давно розійшлися по квартирах. Хідником, у бік залізничної станції Янів – із торбами і валізами – вервечкою потягнулися відряджені, які, ймовірно, вже отримали документи на від'їзд. Таких у місті, на будівництві п'ятого і шостого блоків ЧАЕС, було кілька тисяч.

А з балконів навздогін їм лунає:

– Ви куди так поспішаєте, мужики?!

– Ніхт ферштейн, – жартує хтось із них на ходу.

Із сусідніх будинків перегукуються теж:

– Гей, кума! Йдіть до нас!...

– Ні, краще ви — до нас! У нас самогон є!...

«Бенкет під час чуми», — подумалося Ірині. Вона й сама — чи то від невідомості, чи то від густого кислуватого повітря — перебувала у якомусь дивному, напівп'яному збудженні. Невідома сила носила її навколо будинку з такою легкістю, що, здавалося, вона не торкається землі.

Лише після полудня Ірина все ж таки наважується відірватися від дому і майже летить у бік палацу культури. Раз-у-раз тре вона очі й щоки, які чомусь дуже сверблять, та й усе обличчя злегка пощипує... Але Ірині не до того, зараз їй хочеться запам'ятати все: і молоді листочки каштанів, що гостро наструнилися під крихтними ще свічками; і строкаті, але теплі барви багатоповерхівок, розташованих у шаховому порядку; і красивий дитячий садочок зі зручними ігровими майданчиками; і двір школи, де навчається син. І все-все навколо здається Ірині незвично компактним, начебто над містом зависла невидима куполоподібна стеля, а саме місто, стиснене атмосферою, стало схожим тепер на величезну, прекрасну й затишну квартиру.

Хлопець із дівчиною, що йдуть їй назустріч, побачивши жваве обличчя бігунки, презирнулися. І юнак прошепотів супутниці:

– Ось бачиш, люди спортом займаються... А ти переживаєш... Все буде добре!..

А Ірина біжить далі.

На площі перед палацом культури зібрався майже весь «творчий цвіт» міста. Ще здалеку Ірина помітила чубату шевелюру рослого, завжди веселого і винахідливого Василя — керівника дискотеки. Він, звісно ж, у центрі. Навколо нього стоять: Олег та Сергій — хлопці з рок-групи; маленька, руденька й безпосередня, мов божа кульбабка, Вірочка — господиня всіх клу-

бів і аматорських об'єднань; ставна Надія — керівник хору; швидка й гостроязика Ольга — керівник дитячого драмгуртка; короткозора, добродушна Валя — керівник агітбригади, яка, незважаючи на пізній термін вагітності, прийшла до своїх, щоб дізнатися, що ж усе-таки трапилось. Трохи осторонь від них клацає фотоапаратом, знімаючи жваві вулиці міста, керівник аматорської кіностудії — довготелесий Микола, якого усі в палаці поміж собою звуть не інакше, як МикМик.

— Ба, знайомі все обличчя!.. — вигукує Ірина, потискаючи простягнуті руки. — Розповідайте ж!..

Проте й тут ніхто нічого путнього не знав.

— Ти думаєш, що з суми наших «знань» ми збагатились інформацією?.. Анітрохи!.. — гірко іронізує Василь. — Ми, як усі смертні, лише чутками й користуємося...

— А як противно було вчора грати й співати для весілля, що п'є, жує й танцює, коли вже знаєш, що на станції хтось гине у цей час?! — схвильовано каже Олег, у сірих очах якого за мить зблиснули сльози.

— Так, гидке відчуття, — погоджується з ним Василь. — Наша дискотека теж учора весілля обслуговувала...

— Усе! Я йду до міськкому, — не витримує Надія, — спробую від вахтера зателефонувати кумові, він як-не-як наш «міністр культури», щось-таки повинен знати...

І вона, із властивою їй гідністю, гордо понесла свою ставну постать у бік міськкому. А з протилежного боку до присутніх наближається стрімка і яскрава, мов цариця, Софія, тримаючи за руки двох своїх святково вбраних донечок.

— О, згадала!.. Адже сьогодні у нас мав «представлятися» київський ляльковий театр, — озирнувшись на афішу перед палацом, здогадується вголос Валя і,

як завжди, смішно відтягує пальцем праву повіку, «наводячи різкість» на ошатну Софію з дівчатками.

– Ти, жінко, немов до театру зібралася?! – підхоплює дотеп Ірина, підставляючи щічку.

– А що? Ми народ стійкий!.. І до театру моїм, – невесело віджартовується Софія, цілує Ірину і потискаючи руки іншим.

Виявляється, Ірина знала найбільше, бо лише їхній район розбудили вночі, оскільки він – найближчий до атомної станції, а решта безтурботно спали.

До гурту підходить високий, сухорлявий директор палацу культури. Усі погляди спрямовані на нього, адже прийшов він ЗВІДТІЛЯ – з міськкому.

– Ну що?! – зустрів його хор голосів.

Улещений такою увагою, директор робить значну паузу, поправляючи м'яке сиве волосся. І тільки після цього повільно, розтягуючи слова, змовницьким тоном повідомляє:

– Була небезпека великого вибуху... Міг здорово постраждати реактор... Тоді справи були б значно серйозніші... Нині ж... Пожежу вже погасили... Загалом, становище нормалізується...

– Ви нам краще скажіть, евакуація буде чи ні?! – перебиває його прямолінійна Ольга.

– Можливо... Але навряд щоб сьогодні...

– А з дискотекою як сьогодні? – хитро примружує блакитні очі Василь.

– Якщо місто не евакуюють до вечора, то, безумовно, дискотека буде... Усе має бути, як завжди... Ніякої паніки!.. – авторитетно відповідає директор.

– А де це ви побачили хоча б натяк на паніку? – басить Софія, гордо демонструючи себе й обводячи рукою строкату площу та по-святковому людний проспект.

– Віталію Віссаріоновичу, – не витримує Ірина, –

а вам не здається, що масові заходи у такий день недоречні й неприпустимі?!..

– Здається, здається!.. – нервово відпаривував директор. – Повторюю для нетямущих – якщо евакуації не буде, то жоден захід не скасовується!..

І, різко повернувшись, він швидко прямує до палацу культури.

– Хлопчики-дівчатка, дивись-но, народ у гастроном повалив!.. Гайда і ми, чи що?! – розряджає ніяковість Софія.

– Гайда!.. – загули «творці» і дружно рушили в центральний гастроном, розташований на першому поверсі нещодавно побудованого двоповерхового торговельного центру.

Їх наздоганяє захекана Надія:

– Там уже другу добу урядова комісія засідає, все не можуть вирішити, що з нами робити... А кум велів іти додому... Каже, що дітей будуть вивозити обов'язково, решту – хтозна...

– І справді, хоча б дітей вивезли. То й за те би дякували Богу!.. Та й нам сказали би, що робити?.. Бо все як завжди – десь щось відбувається... Хтось десь пожежу гасить... А ми начебто ні до чого?!.. – гарячкує Ірина.

– На пристані, між іншим, пісок у мішки засипають, сам бачив, – поправляючи окуляри, каже МикМик.

– От-от, – підхоплює Ольга, – а ми, мов клоуни на пожежі!.. «Жоден захід не скасовується!..» – передражнила вона директора.

– І де наша хвалена громадянська оборона?! – обурюється маленька Вірочка. – Пам'ятаєте, як вони кілька місяців тому збурювали палац своєю грандіозною репетицією?.. Коли ж до діла – вже другий день про них ні слуху, ні духу!..

– Спокійно-спокійно!.. – з гіркою іронією заспокоює всіх Василь. – Вчора були весілля, сьогодні

ні — дискотека... Отож гуляй, народе!.. А начальство думатиме, що з нами робити... Жираф — бальшой, — оглядаючись у бік міськкому, — єму відней!..

— Правильно, Василю! — підтримала його Софія. — Вирішимо так: якщо дітей вивезуть — увечері всі зберемося в тебе на дискотеці. О'кей?! Усі чули?..

— І що будемо робити, Софіє Петрівно? — зі солодкаво-шанобливою усмішкою проспівав МикМик, поправляючи окуляри.

— Усе, Микольцю! Усе робитимемо! — бадьоро бачить та, коли вони веселою юрбою входять у простору торгову залу гастроному з безліччю відділів, біля кожного з яких жвавий народ швидко вишиковується у звичні черги.

— Боже мій! Як нас нині балують!.. — дивується Олег безлічі всіляких продуктів на полицях.

Справді, крім декількох видів копчених ковбас та інших дефіцитних — навіть для непогано забезпечених із державного резерву військових і атомних містечок, — продуктів харчування, сьогодні в центральному гастрономі Прип'яті з'явилося чимало рідкісного, майже «екзотичного», провіанту, включаючи сметану та інші молочні вироби в нових, досі небачених тут, зручних пластикових упаковках.

— До чого б це?.. — теж дивується МикМик, знімаючи і протираючи окуляри.

— Так до травневих свят же, напевно, — припускає Валя, «наводячи різкість» на м'ясний відділ, до непристойності заповнений розфасованими курячими тушками та різними сортами яловичини і свинини.

— Та ні!.. Зі всього видно, це наші до приїзду високих гостей підметушилися!.. — констатує Софія.

— Точно!.. — підтверджує Василь.

— Ах, бідненькі!.. Невже їм довелося спустошити

всі свої партійні засіки?!.. — намагається іронізувати Ірина.

— Ха!.. Ти думаєш, вони можуть щось зробити собі на шкоду?!.. Тримай кишеньку ширше!.. — заводиться Ольга.

— Твоя правда, щось-таки тут не так, — погоджується з нею мовчазний сьогодні Сергій.

— Так, не так!.. Що гадати, такі сюрпризи в нашому житті трапляються вкрай рідко... Тож налітай, братці, поки є на що!.. — гуде, мов хрущ, Софія, прямуючи до черги у ковбасний відділ.

І друзі, розійшовшись по магазину, почали із задоволенням отоварюватися. Вони повноцінно скористалися «щасливим моментом», вистоявши в кількох чергах і витративши всю наявну готівку. Аварія — аварією, а празники все ж таки, справді, не за горами!

Тільки-но вони, вже з покупками, вийшли з гастроному, як голосно заговорив потужний палацовий радіорепродуктор, бадьорим жіночим голосом передаючи офіційне повідомлення:

— *Увага! Увага! Шановні товариші! Миська Рада народних депутатів повідомляє, що, у зв'язку з аварією на Чорнобильській атомній електростанції, в місті Прип'яті складається несприятлива радіаційна обстановка. Партійними та радянськими органами, військовими частинами приймаються необхідні заходи. Проте, з метою забезпечення повної безпеки людей і, в першу чергу, дітей, виникає потреба провести тимчасову евакуацію жителів міста в довколишні населені пункти Київської області.*

Для цього до кожного житлового будинку сьогодні, 27 квітня, починаючи з 14-00 годин, будуть подані автобуси у супроводі працівників міліції та представників міськвиконкому. Рекомендується з собою взяти

документи, вкрай необхідні речі, а також, на перший випадок, продукти харчування...

Керівниками підприємств та установ визначено коло працівників, які залишаються на місцях для забезпечення нормального функціонування міста. Всі житлові будинки, на період евакуації, охоронятимуться працівниками міліції...

Товариші! Тимчасово залишаючи своє житло, не забудьте, будь ласка, закрити вікна, вимкнути електричні та газові прилади, перекрити водопровідні крани!.. Просимо дотримуватися спокою!.. Організованість і порядок – при проведенні тимчасової евакуації!..

– Дівчата! – після загального заціпеніння вигукнула Софія. – Раптом мужичків не вивезуть?! А ну, хто має що зайве – віддавай дискотечникам, щоб їм не сумно було помирати!.. – гірко й відчайдушно жартує вона.

Друзі обіймаються на прощання і поспішають у різні боки. Ірина біжить додому, міцно тримаючи в руках свіжу буханку хліба і парочку сьогоднішніх дефіцитів: трикутний пакет молока та блискучу пачку сметани. Нараз їй почало дуже дерти в горлі. А гучномовці зусбіч додають до вже сказаного:

– Увага! Увага! Жителям Прип'яті, які мають особистий транспорт, дозволено залишати місто самостійно!..

– Авжеж, – бурмоче на бігу Ірина, – клопоту менше!..

Поспішаючи додому, вона все-таки встигає відзначити, що раптом світ навколо ніби почав згортатися. А ранні широкопалі листочки каштанів звисилися і жалібно бовтаються під недозрілими свічками. І знову дивна хвиля збудження, змішана зі щемливою тугою, заповонила усю її сутність.

— Ну, все, Денісе, евакуація! — вигукнула захека-на Ірина, відчиняючи двері свого помешкання.

Зайшовши в кімнату, вона виявляє, що синок буквально висить у вікні. Втім, у кімнаті залишилася лише його нижня половина, решта хлопця стирчало зовні й палко щось комусь доводило.

— Ах ти, шибенику! — Ірина затягує у кімнату сина, який і не думає пручатися: це саме та мить, коли Деніс розуміє її з півслова.

За кілька хвилин вони вже виходять з під'їзду — Ірина з дорожньою валізою і дамською сумочкою через плече, Деніс — із книжкою під пахвою і пакетом, куди, за час маминої відсутності, він поклав дещо зі своїх «цінностей».

Зупинившись біля тієї самої дороги, де вночі проносилися пожежні, «швидкі» та чорні «Волги», Ірина опускає на землю валізу і, присівши навпочіпки, ласкаво вмовляє Деніса:

— Синку, почекай мене тут. Дивися ж тільки: що б не сталося — ні з місця!..

— Мамо, ти куди? — злякався той.

— Я збігаю до тітоньки Галі, тут недалеко — п'ять хвилин по дорозі, ти мене будеш бачити! Лише гляну, чи їхня машина ще стоїть там... Раптом і нам знайдеться містечко?.. А якщо машини немає, я відразу назад! Добре?!.

— Ти тільки швидше!..

Ірина знову майже летить над землею повз будівельницькі гуртожитки — з одного боку і знайомий ліс — з іншого. Коли вона наблизилася до мети, машини — на жаль! — уже не було, зате до будинку підкотив новенький «Ікарус», повний міліцейськими мундирами. З автобуса вистрибнув офіцер і поцікавився:

— Ви в цьому будинку мешкаєте?

— Ні.

– То що ж ти тут робиш?.. Біжи негайно до свого і чекай там!.. Ваших, може, вже вивозять!..

– Слухаюся! – зухвало козиряє Ірина та несеться назад, тихенько буркочучи: – Ну от і вам, голубчики, справжнє діло знайшлося!.. Поменше будете людьми помикати!..

Денис ще звіддала махає їй рукою.

Вона не запізнилася. Тільки через пару хвилин біля під'їзду з'явився міліціонер, який пояснює, що забира-тимуть їх з іншого боку будинку, на вулиці Дружби Народів, тож кожен нехай підніметься до своєї квартири і дочекається, поки її опечатають, а потім уже всі повинні зібратися у зазначеному місці, щоб чекати автобуса.

– Скажіть, а куди нас повезуть? – запитав хтось.

– Ваш будинок, наскільки мені відомо, в Іванківський район. А деякі мікрорайони – до Поліського...

– А до Києва сьогодні виїхати можна буде? – цікавиться товстун у спортивному костюмі.

– Будь ласка, у кого є родичі або знайомі в Києві, з Іванкова можете їхати до них... Домовтеся з водієм свого автобуса, бажаючих він, думаю, підкине до Києва... Є ще запитання?..

Запитання були, але Ірина вже зникла в під'їзді. Якраз вчасно піднялася вона до себе на другий поверх – сусідню квартиру вже опечатали.

– Ваша? – запитав міліціонер.

– Так.

І той заклеїв замкове вічко їхніх дверей довгим папірцем, на якому вже стояла дата, печатка і підпис.

Ірина з Денисом виходять на Дружбу Народів, де вже зібрався чималий гурт їхніх сусідів. Тут вони бачать і Сашка Рахліна, соліста рок-групи, в червоному парусиновому спортивному костюмі з невеликою сумкою через плече, який живе двома поверхами вище.

– Ти теж вирішив, що нас днів на три в наметах посять? – жартівливо запитує Ірина.

– Гадав, так зручніше. А тепер спантеличений, – відповідає Сашко і дзвінко ляскає простягнуту долоню Дениса. – Привіт, Денько!..

– Ой, як добре, що ви ще не поїхали, – підбігає до них Олег. – Я поїду з вами!.. Яка різниця, адже будинки наші поряд...

– Правильно, Олеже! – по дорослому плескає його по руці Денис. – Разом веселіше!..

– Хлопці, а ви чули, що можна і в Київ їхати сьогодні? – запитує Ірина. – Проте я гадаю так: якщо можна в Київ, то можна і далі!.. Тож ми з Денискою поїдемо до сестри в Білорусію...

– А скільки все це триватиме? – стурбовано запитує Олег.

– Принаймні, до кінця травневих свят напевно! – припускає Сашко. – Давай, Олежко, і ми махнемо до наших на Урал?!.

– Ось так, у спортивному костюмі?! – посміхається Ірина.

– А що? – розгубився Сашко. – Ти думаєш, у літак у спортивному не пустять?!.

– Чому, – заспокоює вона, – коли все пояснити, гадаю, повинні пустити навіть у шортах!..

– Чи встигну я збігати додому, чи ні? – болісно суплячись, вголос розмірковує Олег. – Треба ж, натягнув старі джинси... Хоч би з собою інші взяв... А раптом це надовго?!.

– Не знаю, – каже Сашко, – але ми з тобою третього травня повинні повернутися... У нас концерт четвертого. І його поки що ніхто не скасовував!..

– А може, все ж таки збігати? – майже по-дитячому перепитує Олег.

Він, незважаючи на свої 22 роки, справді більше

схожий на підлітка з широко розплющеними, завжди здивованими очима. Одне слово, романтична натура.

– Біжи, Олежко! Біжи, – по-материнському відпускає його Ірина. – Коли що, ми затримаємо автобус на пару хвилин...

– Ага! – зрадів Олег. – Я миттю!.. – кричить він, зникаючи.

Вздовж вулиці гомінкими купками очікують на свої автобуси мешканці різних будинків. Та серед їхніх сусідів найбільше дітей – на руках, у візках, як і доросліших, які бешкетують, сміються, ревуть. Ганнуса смикає за плащ засмучену матінку:

– Ма, де папіцька? Ма! ..

І коли мимо проїжджає автобус, заповнений радісними обличчями мешканців чоловічого гуртожитку, Ірина знову тихо обурюється:

– А казали, що дітей вивозитимуть першими ... Нам ще й не думають подавати автобус, а ці вже веселі покотили... Як тобі це подобається?!.

– Мужикам везде у нас дорога, – мляво проспівавши, віджартувався Сашко.

Аж ось до друзів наближається, ще не бачачи їх, Олександр Деханов із драмгуртка – у виставі Ірини він грав Блока.

– Ти глянь, сам Олександр Блок, власною персоною, – жартує Ірина. – Гулять ізволіте?!.

– О, хлопці, ви тут?!. – кидається до них Деханов. – Здорово, що я вас зустрів!..

– То, може, і ти з нами? – запитує Сашко.

– Ні, я до своїх!.. Але ми ще обов'язково зустрінемося!.. – він гаряче прощається і вже майже бігом поспішає далі.

Незабаром до них підкотив зручний «Лаз», потім ще один. Саме тоді підбігає і задоволений Олег. Усі

швидко розміщуються в автобусі. Ірина з Олегом опинилися на передостанньому сидінні, Ірина — скраю, Олег — біля вікна. Сашко та Антоніна з Ганнусею попереду. Денис і ще кілька дітлахів забралися на заднє сидіння. Місця вистачило всім.

Автобус їде по Дружбі Народів — повз людей, які терпляче чекають своєї черги, повз поліклініку, на подвір'ї якої незвичайне пожвавлення, повз постових міліціонерів у легкій, зовсім літній формі, та повз добротні споряджених міліціонерів на мотоциклах, на обличчях яких — респіратори. Всі пасажири жадібно припали до вікон. На пристані кілька робітників у білих «пелюстках» засипають руками і лопатами пісок у мішки. Трохи далі — вертоліт, в який завантажують уже наповнені мішки.

— Дивися, тут ще пісок вантажать... А нам ніхто нічого не сказав, — дивується хтось попереду.

— Справді! — тремтячим голосом вигукує худенький Олег. — Невже ми б не допомогли?!.

Ірина до болю прикушує губу — від образи за весь оцей безлад. Автобус проїжджає повз міськком, за яким дуже добре видно декілька військових машин із радарними установками.

— Отже, вони мають прямий зв'язок із Москвою, — каже хтось.

— Ясна річ! Нас, безумовно, вивозять за розпорядженням звідти, — скрипить товстун у спортивному костюмі.

— Щось довго чекати довелося їхнього розпорядження, — озвалася Антоніна, яка доти їхала мовчки.

— Дивіться, БТри!.. — чується попереду.

— Танки, танки!.. — загомоніла дітвора на задньому сидінні.

— Ура, войнушка!.. — кричить Денис.

— Тра-та-та-та, — застрочили діти з невидимих автотатів по БТРах і автобусу, що йде слідом.

– Денисе!.. – хотіла було стримати дітей Ірина, але Олег зупинив її:

– Не чіпай! Нехай собі хлопці побавляться... Хто знає, що їх ще чека попереду?!

І така туга, таке страждання спалахнули в його завжди живих сірих очах, що мурашки побігли по спині Ірини. Господи! Невже цей юнак розуміє і відчуває щось більше, ніж усі вони, яких несе якась невідома сила невідомо куди?!

Коли їхній «Лаз» виїхав на кільце і влився в безперервний потік автобусів, що рухалися до мосту, всі ахнули. А хлопці навіть присвиснули.

– Оце організація! – почувся чийсь бас.

По мосту назустріч один одному – вгору і вниз – повзли дві щільні колони автобусів – «Лаз», «Ікаруси»... Часто траплялися жовті здвоєні «Ікаруси» київських маршрутів, особливо № 46, в якому Ірині часто випадало їздити до знайомих на Воскресенку. Обличчя водіїв надзвичайно втомлені й зосереджені.

Денис зістрибує із заднього сидіння і, заскочивши на порожнє бічне біля дверей, висуває голову у відчинене вікно.

– А в тому автобусі співають, – голосно повідомляє він, смішно підтягуючи. – Всьо прайдьот... і печаль, і радість... Всьо прайдьот ... Ля-ля-ля-ля-ля... Всьо прайдьот! Тільки верить надо, што любовь не проходить, нет...

– Всьо пляйдьот... – підхопила маленька Ганнуся.

Всі сміються. Ганнуся сміється теж і старанно тримає й усе личко пухкенькою ручкою. Потім чіпляється до Сашка, смикаючи його за блискавку спортивної куртки:

– Дядь Саса ... заспівай ... де той ведмедь... Ну, заспівай!..

– У мене гітари немає, – викручується Сашко.

– Денисе, відійди від вікна, – суворо каже Ірина.

– Ну, мам', так цікавіше!..

– Я кому сказала!..

Денис знехотя сповзає на сидіння, тре руками обличчя. Потім, схопившись на ноги, з ходу вистрибує на заднє сидіння до хлопчаків, які знову відкривають «стрілянину» по сусідньому автобусу:

– Тра-та-та-та-та-та-та...

Автобус повзе вгору по мосту. Ірині здалося, що шкіру її обличчя стягнуло, стали ще дужче свербіти ніс, щоки, очі. І чим більше свербить і стягує обличчя, тим більше підставляє вона його під теплий струмінь вітру, що б'є з відкритої горішньої фрамути.

– Станція!.. – почулося попереду.

– Ось вона...

Денис підбігає до Ірини:

– Мам', де, де станція? Покажи!..

– Ось, – видихнула Ірина, показуючи туди, де за лісом, у димовій завісі, наче в серпанку, височіла винуватиця їхньої незвичайної подорожі. – Уявляєте, як зараз зустрінуть нас мешканці найближчих сіл, – розмірковує вголос Ірина, – особливо бабусі?! Перелякаються, бідненькі, побачивши два безперервних потоки машин... І справді подумують, що війна почалася...

У відповідь хтось реготнув, хтось зітхнув.

А й справді, вже в Копачах обабіч дороги стояли перелякані люди. Старенькі хрестилися і хрестили автобуси, що повільно повзли повз них. Трохи від'їхали від села і минули його угіддя, як всі побачили колони військових автомашин, котрі причаїлися в тіні лісосмуги, що виструнчилася з обох боків автотраси. Раптом поля за ними спалахнули блакитним кольором. Немов волошками, зацвіли вони військами МВС, які очіку-

вали від'їзду останнього мешканця Прип'яті, щоб живою стіною оточити місто і станцію, ставши першою тимчасовою огорожею майбутньої зони.

Молода жінка з дівчинкою років п'яти, підійшовши до водія, просить його зупинитися у Чорнобилі.

– Ні, дорогенька, там не можна! До Іванкова без будь-яких зупинок велено!

– Та ти тільки пригальмуєш на секунду, і ми вискочимо... Батьки у мене там, розумієш?! – благає вона.

У Чорнобилі, на вказаному місці, водій пригальмував, жінка зістрибнула, а дівчинку і речі їй подав літній чоловік, який сидів найближче до виходу. Ззаду відразу засигналили, і автобус рушив. А пасажирки дружню озирнулися, проводжаючи поглядами «першу ластівку», яка понесла звістку про те, що трапилося місцевим жителям, котрі відразу ж кинулися до неї, засипаючи запитаннями.

Автобус їде далі. Ганнуса втомилася і, як багато хто з інших малюків, починає вередувати:

– Мамо, я пити хочу!..

– Потерпи. Де я тобі візьму?..

– Тоню, на! Дай їй молока! – простягає пакет із молоком Ірина.

– Ні, я водицьку хочу!.. Не хочу моляка!..

– Тонь, пусти її сюди!.. Йди, Анюто, до Дениски, там цікавіше!

Дівчинка із задоволенням тупотить до хлопчаків на заднє сидіння. Тільки-но в'їхали в Іванків і замигтіли перші будиночки, як обидві зустрічні колони завмерли, немов за помахом чиеїсь руки.

– Ну що, поки стоїмо, ходімо воду добувати?.. – пропонує Олег.

– Ходімо, – погоджується Ірина. – Денисе, діти, сидіть на місцях!.. А ми вам води принесемо!..

– Ура!.. – проводжає їх дівтора.

До будинків із цього боку дороги дуже далеко, тому вони прослизнули між автобусами на другий бік вулиці і кинулися до найближчого двору, де стояли високий чоловік у майці і робочих штанях, худенька жінка у квітчастій хустці і теплому вельветовому халаті, а також дітлахи — вже готові виконати будь-яке їхнє прохання.

— Добридень, — вітається Ірина. Олег киває. — Водички дітям дайте, будь ласка!..

Жінка миттю зникає в будинку і повертається з повним відром води та кухлем.

— Велике спасибі, — дякують господарям друзі, — ми відразу ж усе повернемо... Спасибі!.. — кидаються вони назад у прохід між автобусами.

— Нема за що!.. Бувайте здорові!.. — лунають їм навздогін тривожні голоси.

А біля їхнього автобуса вже зібрався гурт пасажирів, що вийшли трохи розім'ятися. Гомонять, хто про що.

— А ну, хто тут більше за всіх пити хотів, налітай!.. — радісно проспівав Олег.

— Анюто, ти де? — покликала Ірина.

— Тута... — виринає Ганнуся біля її ніг.

— Пий, маленька! — простягнув їй повний кухоль Олег.

Та жадібно п'є, обливаючись, інші діти також підбігають до відра.

Сашко, помітивши когось, рушив уздовж автобуса. Раптом невідь звідки взявся й поспішає йому назустріч Деханов. Вони, зупинившись за два кроки і кумедно похитуючись, один одного пильно так розглядають.

— Слухай, друже, — дуріє Рахлін, — щось обличчя мені твоє дуже знайоме...

— І мені твоє, здається, так само знайоме!..

— Тебе як звуть?

– Олександр. А тебе?

– І мене Олександр!

– Тезка! Звідки ж ти?

– З Прип'яті!

– І я з Прип'яті!..

– Зем-ля-ки!!! – в один голос верещать друзі й кидаються один одному в обійми. Потім, в обнімку, наближаються до «водопою».

– Я твою червону мантію здалеку помітив і бігом сюди... Привіт, друзяки! – тисне руки Ірині та Олегу Деханов. – Я ж сказав, що скоро зустрінемося!..

– Звідкіля ти звалився? – запитує Олег.

– Ось із того «Ікаруса»... Раз-два-три... п'ятий від вашої карети.

– Дивися, так і відстати можна!..

– Нічого. От ви мене водичкою почастуєте, і рвону до своїх!..

– Ну, що, дітвора, всі напилися? – запитує Олег і, не виявивши бажаних, простягає кухоль гостю.

Раптом автобуси засигналили, заревли мотори. Сашко Деханов, повернувши кухоль і махнувши друзям рукою на прощання, кинувся до свого «Ікаруса». Всі так само заспішили до машин. Олег з Іриною розгублено перезирнулися.

– Як повернути відро? – кричить крізь ревіння машин Ірина добросердим іванківцям.

У просвіти між автобусами, що рушили, можна розглядіти, як господарі відра жестами показують їм – залиште відро на тому боці вулиці.

– Не турбуйтеся!... Хай собі там залишається!.. – долинув нарешті гучний голос господаря.

Ірина та Олег застрибують у ревучий автобус, який відразу рвонув наздоганяти колону, що вже трохи відірвалася, потягнувши за собою довгий хвіст інших машин.

За Іванковим їхній автобус, услід за ще двома, звернув праворуч — у бік села Обуховичі, куди, як виявилося, везли квартируватися наших *евакуантів*. Біля села автобус пригальмував і в салон увійшла енергійна, схвильована жінка-розпорядниця, вона ж голова сільради, тримаючи в руках якісь списки. Вона показує водієві, куди треба їхати і де зупинитися.

Біля великого добротного будинку, де перший раз пригальмував автобус, їх зустрічають літній опасистий мужичок і товстуха у брудному фартусі, непривітно дивлячись на свою *головиху*, що веде до них відразу дві сім'ї з купою дітей.

І далі, майже скрізь, також невесело й напружено зустрічають місцеві мешканці непрошених постояльців. Лише в деяких хатах господарі привітні. А з однієї дід із бабцею і спритним хлопчиною навіть вибігли назустріч, допомагаючи внести в будинок нехитрі пожитки переселенців.

Підходить черга і до наших друзів. Виявилося, що Антоніна теж вирішила їхати з ними до Києва, до родичів. Сашко пішов до водія домовлятися про подальший маршрут, а до них підходить голова сільради.

- Запишіть нас усіх разом, — просить Ірина.
- Скільки вас?..
- Четверо дорослих і двоє дітей...

Голова записала, коли Сашко вже повернувся від водія.

— Ну, що? — зустрічає його Олег.

— До Києва він не може довести, а до Іванкова погодився, каже — звітти можна рейсовим. Звелів чекати біля будинку, куди нас припишуть, а він забере ще кількох бажуючих і вже хвилин за п'ять під'їде за нами...

Будиночок, куди їх привела голова, не великий і не малий, але дивовижно акуратний. У глибинь двору

веде довга алея, обабіч якої зеленіють фруктові дерева та вже квітучі кущі бузку. Тут же гребуться кури. Молода огрядна жінка в легкому платті без рукавів і з глибоким вирізом на пишних грудях, пере білизну у дворі.

— Ідіть до тієї господині. Скажіть, що вас до неї розподілили. А в мене ще справ сила-силенна!.. — сказала голова і, не попрощавшись, пішла.

Антоніна з Ганнусею і Денисом залишилися на вулиці, а хлопці з Іриною пройшли по алеї у двір.

Господиня, захоплена пранням, помітила їх не відразу. Та ось, піднявши голову й мокрою оголеною рукою притримуючи волосся, вона роздивляється прибульців.

— Доброго дня! — кланяється Сашко. — Вибачте, але нас до вас розподілили...

— Ах! — зашарілася жінка. — Здрастуйте!.. Господи, а я ж прання затіяла ... Ах ти, Божечку! .. Куди ж я вас?! Ви утрюх? ..

— Ні. Четверо дорослих і двоє дітей, — відповів збентежений Олег, дивлячись на гори білизни на лаві й під нею, на цебри з гарячою водою — прання, справді, було грандіозне.

— Божечку! Ай-яй-яй!.. Мені ж і постелити-то нині нічого — все в прання збрала, — голосить господиня, витираючи руки.

Вона вже намірилася запросити їх у будинок, але Ірина зупиняє спантеличену жінку:

— Не турбуйтеся!.. Ми сподіваємося сьогодні дістатися до Києва... Якщо вдасться, то вже не повернемося, отже й не завдамо вам зайвого клопоту... Ну, а якщо сьогодні не вийде, тоді ми тільки переночуємо у вас як-небудь, хоч на підлозі... Не турбуйтеся...

— Це ми так, про всяк випадок зайшли до вас... А раптом до вечора з Іванкова не виберемося?!.. Ви про-

сто запам'ятайте нас... про всяк випадок, — підтримав Ірину Олег.

— А! — полегшено зітхнула господиня. — Звичайно, звичайно... Будь ласка, приходьте! Щось придумаємо з ночівлею... Звісно, чого ж там... Приходьте, будь ласка!..

Вони виходять на вулицю, де вже чекає автобус, з вікон якого махають їм Ганнуса і Денис.

В Іванкові біля вокзалу, прощаючись з водієм, Сашко запитує:

— Скільки з нас, шефе?

— Та що ти?! Які гроші!.. — зблиснув чорними втомленими очима водій. — Вам ще знадобляться!.. Будьте здорові!..

Вони дивовижно швидко купили квитки на київський рейс. Уже був вечір, і лише тепер друзі згадали, що цілий день вони нічого не їли.

Біля стоянки автобусів, на лаві просто неба, розклали наші мандрівничі продукти — у кого що знайшлося! А знайшлося чимало: хліб, молоко, яйця, сметана, шматочки копченої ковбаси і навіть довгий свіжий парниковий огірок. Тож усі з апетитом приступили до трапези. Втомлені, голодні діти їдять з особливим задоволенням.

Київський автовокзал «Полісся» зустрів мимовільних мандрівників густими сутінками. Вони юрбою прямують на стоянку таксі, де, на диво, попри величезну чергу, машин сьогодні не менше, ніж людей. І тому черга просувається швидко. Адже рухом таксі спритно керують двоє даїшників і диспетчер. Тож хвилин за десять вони вже сідають в одну з машин.

— Куди? — запитує водій.

— Спочатку — залізничний вокзал, а потім — до Борисполя, — відповідає Сашко.

– Хлопці, на вокзалі хто-небудь вийдіть зі мною до телефону... Я спробую подзвонити знайомому письменнику, який міг би допомогти вам із квитками на літак, – тихо каже Ірина.

– Добре було б... – зітхає Олег.

– Що там у вас трапилось? – запитує водій. – Всі наші машини женуть зараз на «Поліський», а з ранку познімали з рейсів автобуси... Жах!..

– Аварія на атомній, – невпевнено відповідає Олег.

– Серйозна?..

– Хто його знає... У всякому разі, усе місто вивезли, днів на три...

– Еге ж! Просто так місто не вивезуть, – сам собі каже водій. – Отже серйозна...

Вони їдуть мирним вечірнім Києвом. Антоніна сидить попереду, така ж мовчазна і пригнічена, як і в автобусі. В очах її раз у раз спалахують сльози, які вона похашцем витирає, крадькома.

На вокзалі Тоня, попрощавшись, повільно йде до метро, в одній руці тримаючи валізу, а іншою – за ручку – Ганнусю.

Машина ще раз зупиняється неподалік телефонної будки, до котрої, вийшовши з машини, прямують Ірина, Денис та Олег з їхньою сумкою.

Ірина набирає номер:

– Алло! Борисе Павловичу?! Ох, слава Богу!.. Борисе Павловичу, ви нічого не чули про наше місто?.. Ні... Розумієте... як вам пояснити?!.. У нас аварія трапилася на станції позавчора... А сьогодні ось усе місто вивезли... Коротше, я потім вам усе поясню, а зараз мені потрібна ваша допомога... Що?.. Так... Спасибі!.. І їй теж привіт!.. Але зараз, Борисе Павловичу, я прошу вас: допоможіть нашим хлопцям з ансамблю полетіти на Урал!.. Я вже не знаю як?!.. Їх двоє... Солісти – Сашко

та Олег... Ви їх повинні пам'ятати!.. Коли ви приїжджали до нас, вам усім їхнє виконання дуже сподобалося, пам'ятаєте?!.. — Вона дістає з сумочки блокнот і ручку, пише щось, відриває листок, простягає Олегу. — Так... Добре!.. Спасибі!.. Вони передзвонять вже з Борисполя! .. Так, так, звичайно, я вам теж подзвоню, якщо не поїду... Всього доброго!.. Спасибі!.. — Ірина повісила трубку.

Олег обіймає її та Дениса, біжить до машини, звідти їм махає рукою Сашко.

— Синочку, почекай мене тут! Я дізнаюся, чи є сьогодні потяг до тітоньки Наді? — каже Ірина Денису і зникає в будівлі вокзалу.

Хлопчик розгублено дивиться на вогні навколо, на людей, що снують повз нього.

Ірина повертається швидко.

— Усе. Сьогодні не їдемо!.. Наш потяг буде лише завтра, — зітхає вона і починає набирати телефоном різні номери. Безрезультатно. Вона набирає останній:

— Борисе Павловичу! Так, я!.. Надумали!.. Більше нам нікуди... Поїзд тільки завтра... Добре... Їдемо... До зустрічі!.. Ходімо! — узявши сумку, каже вона Денису.

І вони спускаються в метро.

Квартира Синчуків зустріла їх привітно і навіть урочисто. Борис Павлович допоміг роздягтися. Люмила Олександрівна, блискуча дама невизначеного віку, ласкаво поцілувала Ірину в щічку.

— Здрастуй, дорогенька!.. Вже пізно, ви стомлені, тож усі розмови залишимо на ранок!.. А зараз відпочивати!.. Я вам уже постелила ось тут — проходите, — запрошує вона їх у вітальню — зі смаком обставлену кімнату, яка, розкішна сама по собі, сьогодні була ще насичена ароматом квітів, що стояли всюди в численних вазах і навіть у кошиках на підлозі.

– Господи!.. – вирвалося в Ірини. – З пекла та в рай!..

– У Люсі сьогодні була прем'єра! – широко посміхається Борис Павлович.

– Вітаю з успіхом! – тепер уже Ірина цілує Людмилу Олександрівну.

– Гайда, Борю!.. Не будемо їм заважати... Де ванна та усе інше – розберетеся самі, серденько!.. А вранці я по своїх каналах спробую організувати квитки... На який поїзд вам потрібно?

– На Мінський...

Вранці Ірину розбудив телефонний дзвінок у передпокої. Людмила Олександрівна, прикривши їхні двері, знімає трубку.

– Так. Я слухаю... А, це ти, дорогий... Доброго-доброго!.. Так, я просила, щоб ти подзвонив, як проспишся... Мені терміново потрібні два квитки на сьогодні на Мінський поїзд – дитячий і дорослий... Так, вгадав! Для приятельки із сином... Але це дуже важливо!.. Вони з Прип'яті, розумієш... Чув?!.. Ну ось... Ну-у-у... це не телефонна розмова!.. Одним словом, думай-думай, – впівголоса, але твердо каже вона. – Так, передзвони... Чекатиму!..

У цей час Ірина вже піднялася, одяглася, розбудила Дениса і відправила його в туалет. Коли вона збрала постіль, телефон озвався знову.

– Ну?! – каже у слухавку Людмила Олександрівна, кивком вітаючись з Іриною, що виходить з кімнати. – Та що ти!.. Ось як!.. Зрозуміло!.. Добре... Дякую за клопоти, голубчику!.. Цілую...

У передпокої з'являється Борис Павлович, а з ванної вийшов Денис. Усі дивляться на неї.

– Ну, що?! – стривожено запитує Борис Павлович. – Невже нічого не можна зробити?!.

— Навпаки, — розгублено й трохи загадково відповідає та. — Нічого робити не треба... Фантастика, та він мені сказав, що... «квитки можна купити вільно!.. Для прип'ятчан відкрили «зелену вулицю». Дві каси їх обслуговує...» ... Здається, четверта й восьма... Там дізнаєтесь!.. Так що, дороженька, все гаразд!.. Боря вас відвезе, — з деяким зусиллям усміхнулася вона Ірині, і знову важка задума відбилася на її милому личку.

На вокзалі у величезному натовпі вони майже зіткнулися з Валерою — оператором 3-го блоку ЧАЕС.

— Боже мій, Валера! — Ірина із жахом дивиться на виснажене обличчя цього хлопчини, завжди свіжого і підтягнутого активіста клубу молодих фахівців. — Де Люба? Що з нею?.. Як малюк? Ти забрав їх із пологового будинку?!

Валерій важко зітхнув:

— От тільки-но відправив до батьків...

— Ах, так!.. Борисе Павловичу, це наш Ефрон — у виставі, пам'ятаєте?!.. А взагалі-то він на 3-му блоці працює...

— Що там на станції?.. Хоча б коротенько... Ви ж були там?!.. — запитує Борис Павлович, гаряче потискуючи руку Валері.

— Ой, не питайте!.. Четвертий реактор зруйнований весь... Усюди води радіоактивної!.. Працюємо по коліно в ній... А як тезку мого Валерку Ходемчука шукали... Ох-о-хох!.. Вибач, Ірино, я побіжу!.. Іншим разом розповім, вибачте!.. Мені на зміну в ніч!.. Всього!.. — зблиснувши запаленими від втоми очима, він розчинився в натовпі.

Ірина підходить до 8-ї, зовсім вільної, каси. І це при тому, що до найближчих кас стоять довгі черги. Вона невпевнено запитує:

— Я можу взяти у вас квитки на Мінськ?..

– Це каса спецобслуговування. Читайте!..

Справді, над касовим віконцем прикріплене маленьке оголошення про те, що каса обслуговує мешканців Прип'яті.

– Але ми з Прип'яті!..

– То з цього й треба починати. Скільки квитків? ..

Поки Ірина купує квитки, Борис Павлович із Денисом бачать, як до неї прилаштовується дивна людина, прикриваючи щось рукою. Борис Павлович кидається до нього, намагається зазирнути за плече незнайомця, але той швидко ховає якийсь прилад і зникає у нескінченній черзі поруч. Коли ж Ірина вже з квитками прямує до них, слідом за нею біля каси з'являється автополотер, керований працівником вокзалу в синій уніформі. Почистивши підлогу біля каси, автополотер рухається за Іриною. Вона здивовано оглядається кілька разів.

– Невже, це після мене?! — каже вона, підходячи до Дениса і Бориса Павловича.

– А коли ти квитки брала, тебе заміряв якийсь дивний суб'єкт... Я хотів було зазирнути у прилад, та цей тип одразу наче крізь землю провалився... Дивовижа!..

– голосно шепоче Борис Павлович у відповідь.

– Так, справді кумедно!..

~~~~~

...Мимовільна усмішка знову відбилася на майже до невпізнання змарнілому обличчі Ірини, що сидить на поламаній лаві напівпорожньої автобусної зупинки. І в цю мить вдалині показалися три або чотири довгі жовті машини.

– Нарешті!.. — вигукнув суворий громадянин, піднімаючись із лави.

Автобуси повільно наближаються і по черзі зупи-

няються. У перший Ірина навіть не намагається пробитися, лише розгублено дивиться на годинник. Але в другий, не менш забитий, вона все-таки якось втискується.

Притиснута до заднього вікна автобуса, Ірина, дивлячись на жваві київські вулиці, що пропливають за вікном, згадує...

~~~~~

... 4 травня 1986 року. Неділя. Дивно спорожнілий після свят Київ. Ірина та Денис рішуче підходять до будинку ЦК КПУ. Але їм напереріз із протилежного боку вулиці кидається людина у цивільному:

— Ви куди? — перегороджує шлях непроханим відвідувачам.

— У ЦК!.. А вам що?..

— Туди не можна!.. Ви з якого питання?

— Ми евакуйовані з Прип'яті... На свята виїжджали до рідних... А зараз ось хочемо дізнатися, як нам бути далі?!..

— Сьогодні неділя, в ЦК все одно вихідний, — відтісняє їх усе далі від парадного чоловік у цивільному.

— Прийдете завтра... До приймальні... Вона он там!.. Вхід з подвір'я... Прийдете завтра і все дізнаєтеся!.. Але... в штанях туди не можна!.. Отож приходьте в іншому одязі...

— А у мене іншого нема!.. Без штанів накажете?!..

— Тихіше... Спокійно, громадянко!.. Спокійно!..

— Але завтра навчальний день... Що ж — синові школу пропускати?!..

— Нічого, трохи пропустить, не страшно!.. У вашій ситуації можна пропустити кілька днів... Усе!.. Бувайте!.. Ідіть, ідіть!.. — підштовхує її до тротуару чоловік у цивільному.

В одному з центральних готелів Ірина з Денисом намагаються влаштуватися на нічліг. Адміністратор підписує заповнений ордер і передає її документи касиріві. Але та, звернувши увагу на прописку в паспорті, запитує:

– А ви пройшли санобробку?.. Віро, ти подивися, вони ж із Прип'яті! – повернула вона документи адміністратору.

– Яку санобробку?.. Де?.. Нам ніхто нічого не сказав, – дивується Ірина.

– Ну, ось що... Ви зараз їдете до обласної лікарні... Там вас перевірять... І, якщо треба буде, пошлють на дезактивацію... А потім – приходьте...

– Та ви не переживайте, – втрутилася адміністратор. – Місце ми вам залишимо...

Довгий, високий, свіжий паркан із тилу лазні, тимчасово перетвореної на пункт дезактиваційної обробки евакуйованого населення, охоче відкрив шорстку пащу хвіртки, приймаючи нову порцію постраждалих. Стоячи в черзі, вже на ганку, Ірина турбується напівголосно:

– Дениску, це ж у нас весь одяг заберуть, чув?! І, напевно, навіть новий Оленчин костюм, який тобі тітонька Надя дала?.. А що видадуть, невідомо... Що будемо робити?..

Хлопчик швидко знаходить вихід:

– Мам', а якщо я сховаю сумку у дворі, он за тим звалищем?..

Ірина мить вагається, та потім віддає Денисові сумку. Але, як тільки він кидається здійснити таємний задум, вона ловить його за руку:

– Гаразд! Не треба, синку! Яка різниця: заберуть там, чи вкрадуть тут... Що буде – те й буде! – і, пригнувшись до сина, змовницьки підморгує: – Нічого, прорвемося!..

Нарешті їх запросили всередину лазні, де в передбаннику сина й маму ретельно заміряють довгими щупами дозиметрів люди в чорних робах, нарікаючи на те, що вони, мовляв, пізно звернулися до лікарні.

— Ви так говорите, — обурюється Ірина, — начебто в нас кожен день атомні станції вибухають!.. Ми й сьогодні тут опинилися випадково... Якби не довелося звернутися в готель, то й не дізналися б, що існують такі ось процедури!..

Дозиметрист, який вимірює їх у цей момент, покликав іншого:

— Іди, глянь — який фон...

Той зазирнув у прилад, похитав головою і промурмотів:

— У немовлят ще більше. Ті, як губка, вбирають в себе «бруд»...

Останнє слово переконало Ірину в тому, що лазня — це саме те, що так необхідно їм тепер.

Через віконечко поруч у неї забрали сумочку з документами та іншими дрібницями, провели в наступну кімнату, де, під розписку, забрали всі речі. Потім роздягли Дениса, описавши одяг і склавши усе в мішок із биркою. А його, зовсім голенького, проковтнула гаряча вогкість душевої.

Поки роздягали Ірину та інших жінок, хлопчики вже помилися.

Ірина гидливо оглянула високі брудні стіни душевої, в якій було безліч ледь відгороджених одна від одної кабінок із необхідними для «дезактивації» грубими мочалками і невеликими шматочками господарського мила. Їй раптом здалося, що крізь такі лазні «проганяли» колись в'язнів концтаборів. Ах, як не хочеться їй мити своє пишне довге волосся цим смердючим слизьким шматочком! Але нічого не вдієш. Вона швиденько приймає душ і поспішає до вихо-

ду, щоби випередити жінок і переконатися, що хлопчики вже вийшли.

– Гей! – гукнула вона в дверну щілину.

У відповідь почувся чоловічий голос:

– Що, вже готові?..

І зі щілини просунулося складене простирадло. Ірина, полегшено зітхнувши, обгорнулася у біле «сарі» та, вже на хвилі знайомої дивної веселості, випурхнула в сусідню велику кімнату, де за столом біля стіни сидів чоловік у білому, щось записуючи в «комірну книгу». А біля протилежної стіни на довгій лаві тремтіли, ледь прикриті куцими простирадлами, хлопчики, чекаючи, поки чоловіки, що першими пройшли це «чистилище», виберуть собі одяг у сусідній кімнаті.

Майже слідом за Іриною, з душевої вискочила оголена жінка, але Ірина, кинувшись рятувати цнотливість свого чада, закрила її собою і попросила, щоби, поки хлопчики не підуть, та притримала в душевій інших жінок.

Потім її знову починає заміряти інший дозиметрист, одягнений вже в білу робу. Людина за столом старанно записує дані цих вимірів у свою «книгу». Раптом рипнули двері гучної «примірочної», і чоловічий голос запитав Ірину в спину:

– Скільки там ще жінок?

Ірина, стоячи в простирадлі, з липким, непромитим волоссям, боса, не відаючи, що її чекає далі (хоч би документи повернули!), несподівано для себе самої низьким голосом із викликом прохрипіла:

– Штук вісім!..

Відразу повеселілий дозиметрист, махаючи над її головою щупом дозиметра, ніби благословляючи, жартівливо проспівав:

– Ну, чому це – штук?!..

Хлопчиків покликали в «примілочку», а Ірину запросили до столу, де чоловік у білому вручив їй довідку про санобробку сина і направлення в лікарню — виявилось, що її фон значно перевищував «допустимий». (Тепер-то вона знає з дивом уцілілої довідки сина, що його щитовидна залоза випромінювала тоді 50 мілірентген, а печінка і голова — по 25...).

— Вам потрібно буде на тому ж самому автобусі повернутися до лікарні, де вас заміряли вперше. Там вас і госпіталізують, — безпристрасно відчеканив той, що за столом.

— Але, даруйте, я ніяк не можу зараз лягти в лікарню, — заблагала Ірина. — По-перше, я чудово себе почувую. А головне, куди я подіну дитину?!

Ірина нервово ходить туди-сюди кімнатою, вивчаючи вручені їй папірці, та бурмочучи при цьому: «Ах ти, Господи!.. Цього мені тільки не вистачало...» Ненароком вона спотикається об прилад невідомого призначення, що лежить на підлозі. Але, не звернувши на це уваги, вигукує в бік столу:

— Розумієте, як на зло, нікому із знайомих у місті додзвонитися не вдалося... Ні, в лікарню лягти я не можу!..

Раптом вона з обуренням помічає, що дозиметрист пильно розглядає її ноги. Вона мимоволі й сама дивиться туди ж. І, вражена, бачить: на правій нозі, від коліна до стопи, на всю гомілку виріс величезний роздутий синець (гематома). Нічого подібного Ірина ніколи не бачила! Але найдивніше, що вона зовсім не відчуває болю.

Чоловік за столом, скрушно зітхнувши, сказав:

— Як хочете... Для довкілля небезпеки від вас уже нема... Але в лікарню ви поїхати повинні!.. Хоча б для того, щоб отримати необхідні рекомендації... А потім влаштовуйте сина, на здоров'я...

Одягнені в уцінені товари, навіть без змінного одягу, вони тільки під вечір опинилися в тому приміщенні лікарні, звідки їх направляли в лазню. Тут, на Іринину радість, вже нікому до них не було діла, бо лікарі та сестри обміряли одне одного. У них закінчувався трудовий день. Проте рекомендацію *евакуанти* все ж таки отримали, одну-єдину:

– Пийте йод, – порадив їм черговий лікар, – скільки зможете... Капайте у воду, сік, чай... Тільки не в молоко...

Вже пізно ввечері спускаються вони в метро на площі Жовтневої революції.

– Тільки б не зустріти нікого зі знайомих тепер! – шепоче Ірина чи то Денису, чи то закликає когось.

Боже мій! Ще вранці вона мріяла про це. Але зараз – у цьому жалюгідному одязі, з непромитим волоссям – ні за що! І в цю мить вони майже стикаються в метро зі своїм давнім знайомим – молодим київським поетом і художником Сергієм.

– Іро! Дениско!.. – радісно вигукує він. – А ми з мамою весь цей час гадали, що з вами тепер, та де ви?!

– Поки ніде!.. – зніяковіло відповідає Ірина. – Ось тільки що «чистилище» пройшли... банне!..

– Іро!.. Це так вдало, що ми зустрілися!.. Адже я на поїзд зараз – на сесію зібрався!.. Ось тобі ключ!.. Живіть поки що в мене!.. Я мамі зателефоную, вона вас навідуватиме!.. – майже захлинається від щасливої можливості допомогти потерпілим Сергій.

Так Ірина з Денисом знайшли притулок, хоча б на кілька днів.

Дзвінок. Ірина, на правах тимчасової господині, відчиняє двері Сергієвої квартири. На порозі стоїть зму-

чена Софія. Обличчя її за кілька днів розлуки змарніло й посіріло. Але зелені очі сяють тихою радістю.

– Привіт!.. Хвала Богу, що вчора додумалася подзвонити в редакцію наших шефів!.. Там підказали, де вас шукати, — гуде хрущем вона, ввалюючись через поріг в обійми Ірини.

Деякий час подруги стоять, обнявшись. Сльози дуть обох. Першою впоралася з собою Софія і, відірвавшись, проходить у кімнату, оглядаючи оригінальне та все-таки холостяцьке житло Сергія.

– Вважай, що нам пощастило, прекрасне лігво!.. Хоч днів кілька можна буде перепочити, га?..

– Звичайно!.. Я ж тобі пояснювала телефоном, що Сергій поїхав на сесію і на цей час дав нам ключа...

– Добре!.. О, Денька!.. Привіт!.. — вітається Софія з Денисом, який так захопився читанням пригодницького роману з Сергієвої бібліотеки, що навіть не помітив приходу гості.

Софія, ласкаво покуйовдивши його шевелюру, солодко опускається у м'яке крісло поряд.

– Важко було в аеропорту? — цікавиться Ірина.

– Хреновато!.. У матері за три дні — кілька серцевих нападів... Дівчата втомлені, голодні... А там таке стовпотворіння!.. Не передати!.. Одне слово, війна!.. Але, хвала Господу, відлетіли!.. Щоправда, Сибір — це не вихід!..

– Завтра поїдемо з тобою в Поліське... Там зараз усі наші... От і дізнаємося, що робити далі, і як бути з дітьми?! Ох, пробач!.. Ти ж голодна, звичайно?..

– Акі вовк!.. І курити хочца — вуха пухнуть!..

Ірина жестом кличе Софію на кухню.

– Ти подивися, що там є попоїсти — в холодильнику, а я пошукаю сигарети...

Софія, відкривши холодильник, завиває:

– Ах ви, буржуй!.. Та у вас тут харчі царські!.. Ой-

ой-ой-ой-ой! — це вона дістала крихітну баночку з чорною ікрою.

— Уяви собі, вчора, за моєї відсутності, приїжджала Сергієва мати й привезла все це. Та ще, знаючи, що грошей я ні за що не візьму, залишила на столі десятку...

— Ось бачиш, — вже смачно жуєчи, зітхає Софія, — слава Богу, світ не без добрих людей!.. Ой, зовсім забула, — метнулась подруга в передпокій. — Дивись, що я придбала по дорозі, — дістає вона з сумки пляшку каберне. — Та не кривись ти!.. Ще пару днів тому за таким дефіцитом потрібно було б п'ятикілометрову чергу вистояти, а зараз на кожному розі продають... Сама здивувалася!.. Кажуть, радіацію виводить... Може, й справді виводить?!.

~~~~~

... Живий потік виносить Ірину з автобуса і заносить на платформу станції метро «Дарниця», а далі — у вагон поїзда, що саме підійшов.

Незважаючи на те, що вагон переповнений, майже всі його пасажери, і які сидять, і навіть які стоять на одній нозі, щось читають. В основному це товсті журнали та газети — московська «Літературка» і наша «Літературна Україна», «Комсомольское знамя» тощо, але чимало людей не лінуються возити з собою і «на ходу» читати об'ємні видання колись дисидентської літератури.

Гласність, декларована Горбачовим, насправді провала багато цензурних заборон, а зголоднілий за правдою люд буквально змітає в газетних кіосках і книгарнях кожну нову порцію свіжого правдивого слова. Отже, тепер «радянський народ», справді, можна назвати таким, що найбільш читає у світі.

Ірина виходить на станції метро «Площа Жовтневої Революції». Йде по підземному переходу, де майорить розмаїттям вольниця грядущих змін. Тут жваво торгують «жовтою» пресою та сумнівною літературою. Ось задушевно співає кобзар, а поруч розташувалися пропагандисти Руху. Далі — табір художників-портретистів, неподалік зібрав значний натовп бард-сатирик. Одне слово, тепер тут збираються ті, хто в числі перших почав «по краплі вичавлювати з себе раба».

Ірина проходить уздовж площі Жовтневої Революції, де сперечаються різного віку борці за демократію та вільну Україну з синьо-жовтими прапорами, яких нарочито-безпристрасно охороняють омонівці.

Повільно підіймається вулицею Жовтневої Революції, повз Жовтневий палац, що височіє на пагорбі, в якому до Чорнобиля вона була не раз на конференціях і семінарах культпрацівників, але лише нещодавно, дізнавшись про звірства КГБшників, що замордували в його підвалах тисячі невинних душ, Ірина зрозуміла, чому їй завжди було так незатишно в цій ошатній будівлі.

Знову мерзлякувато здригнувшись, вона ще раз глянула вгору. Помітивши, що на глухій вуличці поруч із палацом причаїлися вантажівки й автобуси зі сплячими бійцями військ МВС, в будь-який момент готовими кинутись на придушення всезростаючої київської вольниці, вона знову занурюється в минуле ...

~~~~~

... Залишивши Дениса в Сергієвій квартирі, подруги виходять із висотного будинку в новому столичному мікрорайоні. Вони поспішають на Поліський автовокзал. Київ ще спокійно спить. Ось неквапливо їдуть

назустріч одна одній дві поливні машини, ретельно миючи дорогу. Ірина звертає увагу на невеличку будівлю пошти на протилежному боці вулиці, над якою з ночі ще світиться фраза: «ХАЙ ЖИВЕ МАРКСИЗМ-ЛЕНІНИЗМ!»

– Слухай, Софіє! Як ти думаєш, — з гіркою іронією дивлячись на це «світло», говорить Ірина, — з цим «ХАЄМ» не буде те ж саме, що і з нашим «ХАЙ БУДЕ АТОМ РОБІТНИКОМ, А НЕ СОЛДАТОМ»?!

Обидві розсміялися і поспішили до тролейбуса, який щойно під'їхав.

Автовокзал зустрів їх величезними чергами біля кас і гулом сотень голосів, коли до відходу автобуса в Поліське залишилося близько півгодини. Вони стають у хвіст одній із черг. Літня жінка, протискуючись до виходу, раптом помічає Ірину і радісно кидається до неї. Це вахтер палацу культури — баба Паша.

– Іронько! Доню! Господи!.. — обіймає вона Ірину, теж схвильовану раптовою зустріччю.

Ось як воно буває: варто трапитися біді, й усі прип'ятчани, навіть ті, з ким ти був ледь знайомий, раптом стали не просто дорогими тобі земляками, а майже родичами! І баба Паша, рідна душа, не приховуючи сліз, то притискається до Ірини, то відсувається, щоб ще раз переконатися, що не помилилася.

– Іронько, та що ж тепер з нами буде?! — голосно схлипує вона. — Бач, нікому ж ми не потрібні виявилися! Викинули всіх на вулицю — і живи, як знаєш!..

– Ну, що ви, що ви?! Все якось владнається! — заспокоює її Ірина. — Але де ж ви зараз, бабо Пашо?..

– Я-то в Києві, у сестри поки зупинилася... Ой, доню!.. Ти запиши її телефон, про всяк випадок...

Вона дістала записничок і знаходить потрібну сторінку. Диктує. Ірина пише у свій новенький нотатник,

подарований уважною та великодушною матір'ю Сергія. Софія трохи відсторонено й сумно спостерігає за гіркою зустрічю.

— Так, я — у сестри... Але, щиро кажучи, навіть у рідних важко бути, коли в тебе ні кола, ні двора, ні копійки своєї... Ні, таки нікому ми тепер не потрібні!.. — зітхає баба Паша. — А ви, дівчата, марно стали в чергу, квитків давно вже немає... Але якщо терміново потрібно їхати, то простіше без квитків... Просто забирайтеся в автобус, та й їдьте... Вони нині тут не вельми суворі!.. Народ у Поліське тепер щодня тищами їде... Ось як воно повернулося!.. Кругом мир, а для нас — війна!..

— Спасибі, баб Паш, за пораду!.. Ми так і зробимо, — ласкаво басить Софія.

І вони втрьох протискуються до виходу.

Попрощавшись з бабою Пашею, подруги поспішають в потрібний автобус. Як не дивно, але в нього ще можна було пролізти, і навіть виявилось вільним бічне місце біля водія. Софія, не довго думаючи, опустила ся в це крісло, а Ірину посадила до себе на коліна. У цей час, вже перевіривши квитки у сидячих і стоячих пасажирів, до них протискується контролер.

— Ваші квитки? — знехотя спитав він.

Ірина розгубилася. Але Софія враз відпарувала:

— А мій квиток у чоловіка!.. Ви, мабуть, вже перевірили, он він — на задньому сидінні, махає вам, дивіться!.. — Контролер озирнувся на щільну стіну з пасажирів у проході, і, вже здавшись, лише для порядку запитав Ірину:

— А ваш квиток?..

— Ну, який квиток, командире?.. Що ви?! — парувала Софія. — Хіба не бачите?.. Це ж моя дитина...

Контролер іронічно подивився на Ірину, на голову вищу від подруги, але нічого не сказав. Лише, похитавши головою, поспішив геть з автобуса.

– А якби він нас висадив?! – зітхнула Ірина.

– Ну та й що?! Ризик – благородна справа!.. Зате тепер ми – на коні, – збуджено басить Софія.

Водій вже завів мотор, але зовні почали відчайдушно барабанити. Озирнувшись, подруги побачили як за вікном підстрибує і розмахує руками прип'ятський лікар психотерапевт, який був до того ж активістом драмгуртка, бібліофілом, фотолюбителем і ще ким тільки він не був у їхньому рідному місті.

Ірина висунулася у ще відкриті двері:

– В'ячеславе Валер'яновичу, де ви?.. – намагається вона перекричати гул мотора.

– Ірино Михайлівно, Софіє Петрівно!.. Любі мої!.. Яке щастя, що я помітив вас!.. – кричить той.

– Тримайте! – він дістає з напівпорожньої сумки величезний грейпфрут і через пасажирів передає Ірині.

– Де ж це ви тепер? – кричить Ірина.

– Я – в «Казковому» працюю. Там зараз живуть станційники-вахтовики. Чи ви туди завітаєте?..

– Гадаю, так, – відповідає Ірина.

– Обов'язково завітаємо! – басить Софія.

– Ось там і зустрінемося!..

Двері зачинаються, а лікар-активіст все ще кричить їм у вікно:

– Ірино Михайлівно, я нові вірші та пісні написав про нас усіх... Ось дивіться!..

Розкривши свій блокнот і щільно притиснувши його до скла, він кілька секунд ще біжить за автобусом, що вже рушив. *«Розлетівся блоку остов. Над ЧАЕС вершиться суг. Місто думає, що просто там якісь навчання йдуть...»* – примудряється прочитати строфу з блокнота Софія. Лікар відстає від автобуса, але ще деякий час біжить слідом, розмахуючи блокнотом.

Тим часом вони опинилися в центрі уваги збудже-

них пасажирів, серед яких чимало прип'ятчан. А Софію з Іриною в місті знали багато хто. Ось і зараз до них пробирається високий підтягнутий чоловік середніх років із сірим обличчям і спустошеним поглядом.

— Софіє Петрівно, здрастуйте!.. Як добре, що я вас зустрів!.. Здрастуйте, Ірино!.. Як кажуть, тісні доріженьки воєнні!..

— Боже мій, Олексю! — Софія, піднявши Ірину, посадила її на своє місце, а сама примостилася на невеликий виступ біля кабіни водія, обличчям до пасажирів, спиною до шляху, що летиться під колеса. — Іро, впізнаєш, це Олексій з хімцеху?.. Ми колись виступали у них, пам'ятаєш?..

Ірина простягнула Олексієві руку.

— Ну, що там?.. Розповідай, — просить Софія.

— Вам, звісно, треба було б геть про все розповісти!.. Та хіба про це розкажеш?! Ось коли приїдете в «Казковий», я покажу вам щоденник хлопців п'ятої зміни. Виявляється, вони чимало чого передчували і писали про це... Дивно, але справді багато хто передчував біду... Та й потім більше було відчуттів, ніж інформації, — зітхає він, і, дивлячись на струмливу дорогу попереду, продовжує: — Наша зміна заступала в ніч на давдцять сьоме. Тож ми, дізнавшись про те, що трапилося, вирішили, щоб не смикатися потім на роботі, відправити свої родини з міста — від гріха подалі... Але пояснити дружинам нічого не могли... Так і відправляли, нібито на пару днів, до родичів... Моїх і ще кілька сімей посадили на електричку чернігівську... А ось дружину і дочку Степана відвезли на моїй машині у Шепеличі до його батьків. Я, значить, чекаю біля будинку, поки він там, біля воріт, попрощається з ними... Аж раптом вона як заголосила, та так дико і страшно, так утробно, що мороз пішов по шкірі!.. Він кинувся в машину, кричить мені: «Поїхали!». А в самого — сльози по щоках!..

Я йому: «Ти що, дурню, їй про аварію розказав?». А він: «Ні, — каже, — нічого я їй не казав! Одне тільки, щоб на вихідних у матері побули, і все!.. Серце їй підказало, чи що?!». А слідом за машиною ще довго нісся цей крик — несамовитий крик!.. Досі чую його!.. Так, мабуть, баби під час війни голосили!..

Розповідь Олексія тяжким мовчанням придавила всіх, хто чув його; Ірина сидить, заціпенівши.

А назустріч автобусу пробуджується київське Полісся: могутні сосни обтрушують із гілок ранкову росу, розправляють ошатне весняне вбрання берези і клени.

Софія нахиляється до сумки, виймає пляшку з водою, спритно відкорковує і простягає Олексію.

— Випий, Олексо!..

Багато хто з пасажирів одразу теж відчули спрагу. День починався спекотний, і в переповненому салоні автобуса було досить задушливо.

— Хлопці! Хто ще водички хоче?! — звернулася Софія до пасажирів.

Пляшка пішла по колу. Ірина очистила грейпфрут і, розділивши його на часточки, першу теж простягнула Олексієві, а решту роздає — ближнім і дальнім... Софія бере у неї часточку і простягає водієві:

— Спасибі, — дякує той, із задоволенням поглинаючи шматочок освіжаючого фрукта.

— Аби ж ти тільки нас живцем довіз, братику! — просить Софія.

— Довезе!.. Після такого дарунка, куди він дінеться, — почулося з натовпу.

— Ой, дівчата, — також вирішив розрядити обстановку літній повнявий чоловічок. — Вам тепер добре!.. Ви тепер відразу кілька мужиків можете брати в чоловіки... Уявляєте, один по магазинах бігає, інший за порядком у хаті стежить, а третій — дітей виховує! І так далі, і так далі... Ви нас тільки погладите іноді, і то щастя!.. Їй-Богу!..

— Це чому ж?.. — дивується Софія.

— Та ви що, з Місяця звалилися?! Чи не розумієте?.. Та вже стільки анекдотів ходить про це. Невже не чули?! — встрияв у розмову чорнявий хлопець, що стоїть поруч.

— Ось хоча б такий, — втрутився ще один пасажир. — «Запорожець» — не машина, пріпятчанін — не мужчіна!..»

По автобусу прокотився смішок. Жіночий голос раптом теж підхопив тему:

— «Пепсі-кола — не фієста, пріпятчанка — не невеста!..»

Нова хвиля сміху. І пішов автобус терендіти на різні голоси.

— Правда, чи що? — тихенько і цілком серйозно запитує Софія в Олексія.

— Та хто його знає?! — відповідає той. — Ходить така чутка... В усякому разі, багато хто не втрачає часу даремно... У моїй зміні хлопчина працює — пацан зовсім, 18 років... То ми його на станцію не беремо, навіщо йому цей «бруд»?!. У нього ще все життя попереду!.. А він дувся на нас, лаявся, просився... Аж одного разу взяв та й поїхав з іншою зміною в ніч, не просячись... Ми лише пізно ввечері його спохопилися — давай шукати навколо табору... Ви ж знаєте, яка там краса!.. Ліс який чудовий!.. Плювати, що радіоактивний тепер!.. Весна ж все-таки!.. Повітря — хміль!.. Так ось, шукаємо ми його, значить, і раптом на парочку наражаємося, прямо в лісі... Фон навколо божевільний, а в них — любов...

— Так, весна своє бере! — озвався хтось.

— А що! — голосно підхопив чорнявий хлопець. — Українці — горда нація, нам до фені радіація!..

Автобус ледь не луснув — знову здригнувся від реготу. Тепер галас у салоні досяг тих максимальних

децибелів, коли важко розчутити мовця навіть якщо він поруч.

– Поглянь! – смикає Софію за руку Ірина. – Ворони на полях такі жирні!..

– Авжеж, їжі у них тепер вдосталь, – каже Олексій, дивлячись на вгодованих птахів, які ліниво походжають по зелених сходах.

На узбіччях дороги раз у раз виникають таблички зі знаком радіоактивності та написом: «На узбіччя не з'їжджати, небезпечно!».

– А це що ж таке? – запитує Ірина, показуючи на білий потік, що розлився вздовж траси. – Цистерну з молоком перекинули, чи що?..

– Ні, це машини миють ... дезрозчином, – пояснює Олексій.

– Ось так він і летється по дорозі річкою молочною?! – дивується Ірина.

– Ага, тільки берегів кисільних не вистачає, – озирнувшись упівоберта до вікна, гірко іронізує Софія.

Автобус, нарешті, в'їжджає в межі невеликого районного містечка Поліське. Замиготіли будинки, жінки, які працюють на присадибних ділянках. Крилиці, що зрідка трапляються на шляху, обтягнуті целофаном. Целофаном затягнуті й вікна невеликого хлібозаводу.

– Нічого не розумію! – обурюється Ірина, – Як же так, адже Київ щодня миють... Навіть оголосили, щоб люди менше гуляли вулицями... А тут баби в землі колупаються, і ніхто ані пари з вуст?!.

– Це що!.. Вам тут ще багато чому дивуватися доведеться, – каже Олексій. – Наприклад, тому, що тут, де стільки люду, який працює в «брудній зоні», на всіх – одна польова лазня-каганець, та й та працює лише кілька годин на день і то лише тоді, коли немає перебоїв із водою...

— Ви дивіться, дорогенькі, дивіться, — мовив раптом вахтовик, який мовчав усю дорогу. — Та про все це напишіть потім... Кому ж, як не вам, писати про це!.. А то вся ця газетна і телевізійна тріскотня людям уже грудкою в горлі!..

— Точно!.. На газети тут давно в усіх алергія. А програму «Время» принципово вимикаємо, коли вона про Чорнобиль брехати починає, — підтримав його інший «ліквідатор».

— Еге ж, скрізь одна брехня, до нудоти, до різі в печінці! .. — озвався третій.

Автобус зупинився. Пасажири залишають його, розминаючи затерплі суглоби. Подруги попрощалися з попутниками і попрямували в центр містечка, де, як їм сказали, розмістився евакоштаб. На перехресті вони довгим поглядом проводжають вантажівку, що везе солдатів-новобранців. З понуро опущеними головами їдуть ці зовсім ще хлопчаки в невідомість. І ті з них, що побачили молодих жінок біля дороги, не посміхнулися їм, як це трапляється зазвичай, важкими і приреченими були їхні погляди. Подруги презирнулися, зітхнули. І рушили через перехрестя, у центрі якого стоїть у сірому солдатському вбранні постовий-регулювальник. Раптом Софія, стрепенувшись, голосно скомандувала Ірині:

— Увага!.. Рівняння на постового!.. Кроком... руш!.. Ать-два... Лівою!..

І подруги, «взявши під козирок», попрямували в ногу, повернувши голови у бік постового, чим дуже збентежили його.

— Дівчата, ви чого?!.

— А нічого!.. Ми просто «евакуйовані»!.. Не звертай уваги, служивий!.. Будь здоров!.. — вже з хідника травневим хрущем примирливо прогуділа Софія.

І молодіці, сміючись, майже бігом поспішили далі.

Але вже через якусь мить їхні обличчя знову посуво-ршали. Подруги вдивляються у воєнний вигляд гамірного нині містечка, по дорогах якого, серед іншого транспорту, котять БТРи та інші військові машини, а на вулицях то тут, то там миготять захисні роби — білі, сині, сірі, чорні.

Вони проходять повз лікарню, перед якою кілька людей у білих шароварах, білих халатах і шапочках навіщось косять ще не високу траву. Власне, косить один. Решта стоять, обпершись на рукояті своїх кіс, леза яких смішно і водночас досить таки зловісно височіють над їхніми головами.

— Так!.. Лікарі з косами... Тобі це нічого не нагадує?.. — запитує Ірина подругу.

— Тіпун тобі на язик!.. Але твоя правда, краще б вони робили свою справу!..

Нараз шлях подругам перегородив чоловік у білому і попросив пройти на подвір'я лікарні, де під розлогим кленом розмістився дозконтроль.

Дозиметрист, що вимірює Ірину, хтивим поглядом обвів її постать і, немов ненароком, обійняв за талію.

— Руки!.. — тихо, але жорстко сказала йому Ірина, різко прибираючи руку нахаби.

— Ой, які ми недоторки!.. — зло прошипів той. — До нас, між іншим, сюди інші дівчата приїжджають...

— Дівчата приїжджають до вас, а ми — до себе приїхали!.. — відрізала Ірина і пішла геть. За нею поспішила й Софія.

Штаб з евакуації розмістився в будівлі міськкому партії. Подруги увійшли до кімнати, на дверях якої пришилена картонна табличка ПК «Енергетик». Назустріч їм із-за столу піднявся схудлий і від того ще довготелесіший директор палацу культури.

— О, які люди до нас! Ласкаво просимо!..

Софія, привітавшись з ним, звертається до Ірини:

– Ну, гаразд, жінко! Ти тут розбирайся, а я піду своїх шукати. .. Зустрінемося біля виходу через півгодини...

Вона хутко йде геть.

– Проходьте, Ірино Михайлівно! – запрошує директор, і знову вмощується за своїм столом. – Будьте, як удома... Однак спочатку я б радив вам пройти в бухгалтерію – треті двері праворуч – й одержати підйомні... А все інше я пізніше поясню...

– Підйомні?! Це якраз дуже до речі!.. І скільки?

– 15 рублів, – трохи зніяковівши, відповів директор. – Але скоро ви зможете отримати квітневу зарплату...

– 15 рублів?.. Грандіозно! Ми з сином за такі великі гроші неодмінно піднімемося!..

– Десь ще «Червоний хрест» видає по 50 рублів, – виправдовується директор. – На жаль, не знаю – де саме... Я ще не отримав...

– Чули анекдот з цього приводу? – озвався чоловік, що досі непоміченим сидів у кутку за ще одним столом, заваленим паперами. – «Червоний хрест» виділив допомогу постраждалим чорнобильцям – 150 ре: 50 – готівкою, решта – рентгенами!.. Га-га-га-га-га... – вибухнув він несподівано гучним сміхом.

– Цілий день сьогодні анекдоти чую, – зиркнула в голосний куток Ірина.

– На війні, як на війні!.. Гумор і бравада – захисна реакція організму у критичній ситуації, – відповів їй чоловік із кутка.

– Це... з профспілки ЧАЕС, – пояснив директор палацу культури. – Кімнат, бач, не вистачає... А що, сина ви хіба ще ніде не влаштували?!.

– Коли?.. І куди я його могла влаштувати?!.

– Взагалі-то дітей прип'ятських на літо відправля-

ють у піонертабори. Але поки ви могли б його влаштувати у «Світанок»...

– Це на півдні?..

– Ви майже вгадали!.. Це в Кічесьво, від Києва 15 хвилин електричкою... Не південь, зате як зручно — зовсім поруч!.. — іронічно прокоментував чоловік із кутка.

– Але це тимчасово!.. — нервово перервав його директор. — Так!.. Це ненадовго... Звідти дітей неодмінно відправлять на південь!..

– Коли? — запитує Ірина, вже прямуючи до бухгалтерії.

– Важко сказати... — почав було директор, але двері широко розчинилися і до кімнати входить чимала група втомлених людей у білих робах.

Серед них Ірина радісно впізнає МикМика, Василя, їхніх дружин — Ольгу і Ніну, та ще Ігорка з дискотеки. Вони також усміхаються, побачивши Ірину, і, по черзі, міцно обіймають її.

– Василю!.. — вигукує Ірина, вітаючись. — От уже ніколи не гадала побачити тебе у бороді й вусах!.. Що з тобою, дорогий?!.

– Це він слово дав — не голитися, поки не повернемося в Прип'ять!.. — пояснив МикМик, поправляючи окуляри.

– Боюся, що ти, Василю, швидше на снігову людину перетворишся! — зітхає Ірина.

– А я, бач, невиправний оптиміст!.. Невже ти досі не зрозуміла?!.

Прибульці гамірно розміщуються на стільцях, що стоять уздовж стіни, розглядаючи незвичний тут цивільний одяг Ірини.

– Віталію Віссаріоновичу, а де ж у нас обмундирування?.. Адже Ірині також належить!.. А то вона якось не вписується в інтер'єр, — каже МикМик.

– У клубі візьмете!.. Однак розповідайте, що виїздили сьогодні?!

– За весь день – двоє жінок і четверо дітей!.. Оце й увесь врожай, – відповіла Ніна.

– Теж непогано... – зітхнув директор. – Ось бачите, Ірино Михайлівно, не бажають люди кидати свої домівки... Не вірять, що залишатися небезпечно...

– Звідки ж людям знати, що небезпечно?! – хитро примружившись, каже Василь. – Адже, як цілком справедливо пише наша правда «Правда», «радіація не має ні кольору, ні смаку, ні запаху...»

– Ви, юначе, забули згадати, про що далі пише славний спецкор, – знову втрутився в розмову чоловік із кутка. – Ось послушайте: «Ми під'їхали на БТРі прямо до зруйнованого реактора, і можемо твердо сказати, що ніякої радіації там уже немає...», – патетично прочитав він і знову щиросердо реготнув.

– А!.. Напевно, вони її на зуб пробували, – підтримала його Ірина. – Хлопці, візьміть мене і Софію завтра з собою?!.

– Куди?

– У Прип'ять!.. Куди ж ще?!

– У Прип'ять?!. – повторив Василь. – У Прип'ять ми й самі мріємо з'їздити!..

– Це ми по селах людей збираємо, – пояснює Мик-Мик. – А в Прип'ять ви з Софією можете легко перепустку отримати в нашої доблесної міліції... Вам вони неодмінно дадуть!..

– Тільки перепустку беріть на всіх!.. Машина – наша, перепустка – ваша, окей? – жартома торгується Василь. – А сьогодні ввечері ми беремо вас із собою в «Казковий»... Тільки з умовою, що ви там обов'язково виступите!..

– Виступити-то можна... Чом ні? Якщо це тільки кому-небудь потрібно тепер.., – зітхає Ірина.

МикМик, присівши біля ніг Ірини, бере її руки в свої, і, дивлячись подрузі в очі, дуже серйозно говорить:

– Іронько, голубонько! Їй-богу, потрібно!.. Ще й як потрібно!.. Особливо нашим... Адже вас багато хто знає... Нині ж усе наше, прип'ятське, тут — на вагу золота, повір!..

Вечоріє. Сіренський мікроавтобус підкотив до дивної споруди з вивіскою «Пункт з дезактивації автотранспорту», в салон заглянув військовий і, віддавши честь, ледь чутно, глухим сиплим голосом, насилу вимовив потрібну фразу:

– Ви в'їжджаєте в зону жорсткого контролю... Кхе-кхе ... Перепустку, будь ласка!.. Кхе-кхе...

Василь, що сидить попереду, простягає йому перепустку на всю культбригаду, відряджену в «Казковий». Військовий обвів пасажирів побіжним поглядом:

– Добре! Кхе-кхе... кахи-кахи-кахи... — закашлявся він і, ще раз обвівши салон сумним поглядом, майже по-батьківськи додав. — Бережіть себе, будь ласка!..

Віддавши честь, військовий зачинив дверцята машини. Всі полегшено зітхнули, а Софія, зодягнена вже, як і Ірина, у білу робу, раптом гаркнула:

– Братя!.. Помирати, так з музикою, чи що?! А ну, давай — заспівай!.. — І сама, першою, затягла:

Отгремели песни нашего полка.

Отзвенели звонкие копыта...

Василь і МикМик підхопили перефразовану пісню Булата Окуджави, роблячи акцент на першому слові:

*Стронцием пробито днище котелка.
Припятчанка юная убита...*

Мікроавтобус котить по лісовій дорозі. Праворуч на невеликій галявині появилось одне з «кладовищ» машин, де скупчилися старі й нові вантажівки, «швидкі», «пожежні», різнокольорові «москвичі», «жигулі», чорні «Волги», бетономішалки і навіть один БТР. Друзі, схвильовані цим видовищем, продовжують співати ще з більшим запалом:

*Нас осталось мало: мы да наша боль.
Нас немного и врагов немного..
Живы мы куда, припятская голь,
а погибнем — райская дорога...*

Машина зупиняється біля входу в колишній піонертабір «Казковий», розташований і справді у казковому місці. Майже всі вони працювали тут або просто приїжджали з концертами для дітей, адже щоліта в цьому таборі відпочивали їхні діти. А зараз вхід до табору перекритий воротами з колючого дроту, біля яких стоїть військовий патруль.

Культбригада простує вузькою алеєю між рослими соснами. Зліва від них крихітна, наспіх збита будка, обтягнена целофаном, з єдиним вікном на алею. Збоку юрмляться втомлені люди в білих шатах.

— Це зміна повернулася зі станції, — пояснює Ірина Василь.

Ірина заглядає всередину, де з одного боку на зацелофаненій землі лежать купи чистого одягу, а з іншого — ще більші купи брудного. Тут же кілька осіб неспішно перевдягаються.

Ірина наздоганяє своїх, до яких вже приєдналися голова профкому ЧАЕС Іван Липкин і громадський

культурорганізатор, інженер Олександр Алтунін. Побачивши Ірину, вони гаряче вітають її:

– Дуже радий вашому приїзду! – каже Алтунін. – Я вже пояснив Софії Петрівні, що до початку культурної програми та дискотеки ще більше години... Тож я із задоволенням буду вашим гідом по «Казковому»!..

І він повів гостей до одного зі спальних корпусів дитячого табору, де нині людно і задушливо. У кімнатах, розрахованих на чотири ліжка, майже по 8-10 розкладачок. На багатьох уже міцно сплять, просто в одязі поверх ковдр, ті, що повернулися після тринадцятигодинної зміни. У куточку кімнати, куди вони зазирали, на підлозі сидять кілька вахтовиків, один з яких, граючи на гітарі, співає перефразований місцевим бардом Володимиром Шовкошитним блатний шлягер:

*Мы мирный атом все же одолеем.
Коварен враг, но будет он разбит.
И не беда, что Дмитрий Менделеев
с таблицей вместе в печени сидит.
И не беда, что Дмитрий Менделеев
с таблицей вместе в печени сидит.*

*Ты прикажи, страна, и я не струшу –
войду в огонь, остановлю потоп.
Ведь мне не пять оклагов греет душу, –
урана тридцать пятый изотоп.
Ведь мне не пять оклагов греет душу,
а двести тридцать пятый изотоп.*

*Богатыри мы все – герои даже,
пока нам платят бешеный процент.
А перестанут, женушки нам скажут:
«Ты не герой – дурак-интеллигент!..»*

*А перестанут – жєнушки нам скажут:
«Ты не герой – дурак и импотент!..»*

*А мы на почки бэры принимаем,
На каждую из них – десятки бэр!
И этим самым Рогину спасаем,
Великую страну СССР.
И этим самым Рогину спасаем,
Могучую страну СССР...*

У просторому приміщенні, обладнаному під склад, Алтунін запропонував подругам вибрати собі змінний одяг і взуття, щоби потім, у Поліському, було в що переодягнутися. Потім їх повели в їдальню, де вже закінчувалася вечеря. Тут було комплексне і, як здалося, досить убоге харчування. Щоправда, біля столу роздачі стояли два величезні чани із залишками салату.

Круглий концертний майданчик табору, в кілька рядів окільцьований довгими дерев'яними лавками й оточений могутніми соснами, рясніє різнобарвними захисними робами вахтовиків, але переважний колір тут – білий. У розпалі підготовка вечірньої програми: встановлюються мікрофони, юпітери, налагоджується зв'язок.

Ірина з Софією підходять до групи вахтовиків, що купкою сидять на сусідніх лавках. Ті, побачивши їх, не перериваючи жвавої розмови, посунулися, і жестом запросили сісти у центрі компанії, де схвильований хлопець продовжує розповідь:

- Я сам його відвозив...
- Кого? – перепитує Ірина.

– Я розповідаю про Титова Валерія. Він приїхав до нас із Білоярської станції... Все я пройшов разом із ним – з моменту його смерті...

– Він помер?!

– Так, ще в перші дні. У Прип'яті він у лікарняному морзі лежав... Отож не всіх тоді до Москви відправляли!.. Я сам документи його оформляв, одягав... переносив двічі: спочатку з моргу в труну, потім уже, на місці, коли приїхали на Білоярську, з однієї труни — в іншу... Земля йому пухом!.. — важко зітхнув оповідач.

– Чуєш, Вань, а розкажи про цього вашого святого, — попросив гостроокий хлопчина кремезного, кучерявого Івана. — До речі, він, мабуть, на вахті зараз?..

– Ні. У понеділок заступає, — відповів той.

– Ви про Сашка, чи що? — запитав хтось.

– Так, про нього ... Цей хлопець — киянин. Після аварії він одразу ж сам захотів приїхати сюди, та не вийшло — першу групу вже відправили... А поки формувалася наступна, цей герой пішов і здав кістковий мозок, а потім і сам сюди прикотив, у нашу бригаду... До того ж заяву написав із проханням перераховувати половину заробітку у фонд Чорнобиля... Ми йому кажемо: «Ти ж мозок здав, сюди приїхав, навіщо ж ти ще від грошей зароблених відмовляєшся?..» А він: «Вам значно гірше, — каже, — у вас житла немає...», — розповідає Іван.

– А сам, знаєте, де живе? — вставив гостроокий хлопчина. — Кімнатка у нього в Києві крихітна, сира — 9 квадратів на чотирьох... Ось як!..

– Вірите, — продовжує Іван, — поруч із ним усім нам зарплату соромно буде отримувати... Очища в нього... — вся душа, як сльоза, чиста, в них відбивається!..

– А ви звідки, хлопці? — запитує Софія у брюнетів, що стоять поруч.

– З Вірменської ми...

– У відрядженні тут?

– Так. На півмісяця нас присилають... Ось і ми теж

хотим ваших хлопців поберегти — вони ж тут бес-
менно!.. Хотим працювати на самих брудних місцях...

— О, Господи!.. Та що це за робота?! — раптом ви-
бухнув зовсім маленький худий чоловічок. — Майже
кожні п'ять хвилин новий наказ, що заперечує попе-
редній...

— А в перші дні, пам'ятаєте?! — підтримав його ін-
ший вахтовик. — Ціла зміна біля зруйнованого реак-
тора півдня даремно простояла, поки Брюханов не ви-
матюкав Фоміна, щоби прибирав людей, коли не знає,
що треба робити...

— Ніхто нічого не знав тоді!.. — сказав хтось.

— А зараз знають, чи що?!. Головогупство одне!..
Отож бо... — загомоніли вахтовики.

— Пропустіть! — проривається до подруг їхній ран-
ковий знайомиць-лікар із футболкою в руках, і, роз-
стеливши всуціль списану різнокольоровими фло-
мастерами одешинку на лаві перед ними, простягає
фломастер. — Автографи, будь ласка!.. Тут «письме-
на» тільки наших...

Розписавшись на його реліквії, Ірина продовжує
напружено вдивлятися в обличчя людей. У сутінках,
які все густішають, освячені світлом юпітерів і ліхта-
рів, вони ще контрастніше, ніж у Поліському, виража-
ють абсолютно полярні стани: глибоку пригніченість
або ж надмірну бравурність...

Раптом погляд Ірини спотикається об знайоме об-
личчя, вираз якого змушує її здригнутися. Цей моло-
дик у Прип'яті був ініціативним і веселим завсідником
клубу молодих фахівців, а зараз очі його зяяли такою
пусткою, що Ірині стало не по собі.

Перехопивши її погляд, лікар-вахтовик пояснює:

— До речі я, як психіатр, звернув увагу, що не тіль-
ки екстремальна ситуація і радіація впливають тут на
людей... Ви ж знаєте, що вони досі скидають із вер-

ПРИП'ЯТСЬКИЙ СИНДРОМ

тольотів у реактор мішки зі свинцем та піском... А я пам'ятаю ще з інституту, що римська знать свого часу деградувала через вплив на психіку саме свинцю, з якого у них були зроблені водогінні труби...

У цей час із концертних колонок зазвучали фанфари і пролунав голос Василя:

– Добрий вечір усім!.. Отже, ми вже традиційно починаємо нашу програму з улюблених вами фільмів і слайдів про нашу Прип'ять...

Світло на майданчику повільно гасне, і на екрані миготять кадри ще не покинутого міста, супроводжувані піснею групи «Діалог»:

*Бьет по глазам хрусталь лучом,
ковры развешаны по стенам...
Мы часто помним что почем
и забываем о бесценном.*

Приспів:

*Поймем потом, поймем потом,
немало побродив по свету,
как дорого бывает то,
чему цены по счастью нету.
Поймем потом, поймем потом...*

Ув очах вахтовиків, що сидять поряд з Іриною, мимоволі зблиснули сльози.

*Бежит куда-то вгаль река,
плениют звезды высотой...
Про дождь, про снег, про облака
никто не спросит: сколько стоит?*

Приспів...

*Как хорошо, что к пенью птиц,
к траве и к этим росам вешним,
к заре и к отблескам зарниц
ярлык с ценою не привешен.*
Приспів...

*Приемлем все, что в жизни есть,
смеемся, радуемся, плачем...
А как же совесть? Как же честь?
Неужто цену им назначим?*

Приспів:
*Поймем потом, поймем потом,
немало побродив по свету,
как дорого бывает то,
чему цены по счастью нету.*

... «*Поймем потом, поймем потом...*» — ще звучить в душі Ірини ця пісня, а мікроавтобус уже мчить їх рано-вранці до Прип'яті.

— Микольцю, який ти молоток, що вивіз оті свої фільми з Прип'яті, — згадавши вечірні кадри, басить Софія.

— У мене й післяварійні є, — тихо, упівголоса, говорить МикМик. — Шкода тільки, що мало вдалося приховати, — зітхає він.

— Від кого? — дивується Ірина.

— Від «*органів глибинного буріння*», — теж майже шепоче Василь, змовницьки примружившись. — Вони ще у перші дні у Поліському в нього майже все вигребли...

Мертві села проводжають автобус темними, зрідка забитими вікнами будинків, спустілими гніздами лелек.

Гаряче сонце повільно піднімається над Поліссям.
Земля і дерева тут дуже сухі.

- Дощі сюди не пускають, — пояснює МикМик.
- Як це? — запитує Софія.
- Хмари розстрілюють і літаками розбивають...

Під Чистоголівкою друзі бачать корову, що самотньо пасеться в полі, та старого, який сидить у пожухлій траві поряд із нею. Не зміг, мабуть, дідо розлучитися зі своєю годувальницею — залишився з нею майже біля самого жерла грізної, невидимої біди. І сидить він у відкритому полі, нікого не боячись. Напевно, гнати його звідси вже втомилися.

Край дороги, праворуч, промайнув стовп із дати вручення Прип'яті орденів ВЛКСМ і символічним вогнем Прометей нагорі; поруч — стела із зображенням структури атома і текстом: «ЧАЕС ім. В. І. Леніна», «Всесоюзне ударне комсомольське будівництво»; зліва з'явилася ще одна стела — «Прип'ять, 1970»... А далі, вздовж дороги, замиготіли бетонні щити з інформацією про юне місто енергетиків, на першому з яких — тільки два слова: «Бути Прип'яті»...

– Бути чи не бути — ось у чому питання?!.. — зітхає Василь.

– А для всього світу Прип'яті давно вже немає, — гірко відповідає МикМик. — Є селище енергетиків біля станції. Є Чорнобиль, де, нібито, трапилася аварія, хоча від станції до нього ще 18 кілометрів... Е-ех!..

– Саме тому тридцятикілометрова зона з центром у Чорнобилі Білорусію майже не захопила, а там стільки того «бруду»!.. — додає дозиметрист, що супроводжує їх у цій поїздки.

Аж ось попереду вже височіють яскраві багатоповерхівки Прип'яті. Серце Ірини закалатало дужче, гарячий, гіркий клубок підкотився до горла.

На КП їх довго не затримали, і автобус їде по мертвому місту, де все таке знайоме і дороге.

Але й тут з'явилися нові прикмети. Ось назустріч проїхав патрульний БТР, а по центральному проспекту, розпоровши його і тротуари, вивернувши з корінням дерева, тягнеться покинута траншея, по краях якої де-не-де лежать шматки величезних труб.

Все тут тепер — від травинки до гучних гасел і яскраві мозаїки на будинках — несе на собі печать безлюддя. І страшним відлунням звучать у порожньому місті гучні мелодії, що рвуться з увімкненого на повну потужність репродуктора на палаці культури.

Біля автовокзалу, там, де був невеликий скверик з молодими деревцями і монументальним древом *Дружби народів* посередині, тепер весь ґрунт був зрізаний товстим шаром, та так і покинутий через безглуздість затії — всю землю не вивезеш!.. А на ближчому малосімейному п'ятиповерховому будинку сиротливо виглядає мозаїчне панно із зображенням матері, яка тримає на плечі щасливе немовля, що випускає з пухких рученят білосніжного голуба.

Мікроавтобус тихо зупинився біля будинку Ірини, коло того самого під'їзду, де в ніч із 26 на 27-е квітня юрмилися сусіди, гадаючи і сперечаючись про те, що трапилося, — і де зараз немає жодної живої душі. Щоправда, з під'їзду метнулася злякана гудінням машини худа, наполовину облізла кішка.

Ірина виходить з машини, в руках у неї два великих згорнутих целофанових мішки, на шиї теліпається респіратор.

— Ви, будь ласка, швидше, зберіть лише найважливіше... Ми через годину за вами повернемося, — висунувся з автобуса дозиметрист, у руках якого шалено тріщить зашкалюючий дозиметр. У вашому районі

зараз рентген-півтора... Та надіньте ж респіратор! Що він у вас для краси, чи що?!

Ірина не відповідає, бо давкий клубок, що підступив до горла ще при в'їзді в місто, майже повністю перехопив подих. Вона мимоволі намагається надягти респіратор, але тут же зриває його. І, вже не звертаючи уваги ні на від'їжджаючий автобус, ані на друзів, які проводжають її поглядами, входить у дім. Відчиняє квартиру. У заштореній і ніби тільки що залишеній кімнаті вона опускається на диван, зачепивши при цьому гітару, що відразу ж озвалася жалібним стогоном...

І тепер, дивлячись на милі дрібниці безповоротно минулого життя, вона розуміє, що роки, прожиті тут, були найбільш наповненими і щасливими.

– О-о-ох!.. – зі стогоном проривається нарешті пекучий клубок, що перекривав горло.

Сльози горохом покотилися по щоках. Ірина, не витираючи їх, встає. Розсовує штори і тюль, відчиняє вікно, в яке разом із неприродно гнітючою тишею вривається далекий голос із репродуктора, що повідомляє про «наші досягнення...».

Забувши попередження дозиметриста, вона сідає, як колись, на підвіконня. І дивиться на висохлий ліс за вікном, над яким летить плямистий вертоліт, довгим шлейфом розпорошуючи щось за собою.

Ірина виносить із квартири довгий целофановий мішок, забитий книгами, паперами та іншими речами, поверх яких лежить сімейний альбом, а збоку звисає пухнаста песцева шапка. Ставить мішок біля під'їзду. Повертається за наступним. На першому поверсі її увагу привертає зошитовий аркуш, прикріплений до дверей однієї з квартир.

Вона підходить. На аркуші кривими великими літерами написано: «Стукайте голосніше! Не чую...»

Ірина стукає. За дверима почувся стогін і слабкий кашель. Намагається відчинити двері. Безрезультатно. Мить вона стоїть зовсім розгублена. Та саме в цей час біля під'їзду просигналив автобус. Ірина вибігає і повертається з Василем та МикМиком. Хлопці дружно налягли на двері, які, затріщавши, розчинилися. Тож вони буквально ввалилися у запущену квартиру, де в кімнаті на тахті лежить бліда, як смерть, суха бабця. Ірина кидається до неї:

— Господи! Бабусенько, ви живі?! Чому ж ви тут?.. Чому не поїхали з усіма?..

Та, покашлюючи і байдуже дивлячись на раптових гостей, слабким голосом просипіла:

— Діти веліли залишитися... квартиру постерегти, поки вони повернуться... з цієї... евакуації...

— Як же вона жила тут весь цей час?! Адже світло і воду давно відключили, — напівголосно вжахується МикМик, оглядаючи квартиру.

— Дивись, — показує Василь на стіл, де стоїть чайник, порожня банка згущеного молока, склянка із залишками води, а в тарілці поруч лежить маленький шматочок сухаря, і шепоче МикМику: — Людям тварин шкода було залишати, а ці про матір забули, покидьки!..

~~~~~

...Ірина проходить парком перед Верховною Радою, де, так само щільно оточені омонівцями, стоять активісти Руху.

Не доходячи до будинку Мінздорів'я, що сховався в глибині парку, вона важко опускається на лавку в тіні вікового каштана, щоби трохи перепочити.

На тінистих алеях чимало людей похилого віку, гарно вбраних дітей. То тут, то там між дерев мигтять породисті пси в супроводі своїх гордовитих господарів. Недалеко від Ірини ганяє за голубами повнощокій хлопчик. А їй згадується...

... Кичєєво. Двір маленького, майже загубленого в лісі піонерського табору «Світанок», куди Ірина в черговий раз приїхала провідати сина.

— Зараз він прийде. Вдягається, — каже їй старенька няня.

— А що, у вас сьогодні банний день? — запитує Ірина.

— Тепер мало не кожен день у нас — банний... Усе чекаємо, коли ешелон виділять... З Києва постійно телефонують, щоб готові були... Ось і готуємо дітей для відправки чи не щодня...

Підбігає Денис, відчайдушно кашляючи. Він у новій сорочці та нових штанцях. Бліде обличчя сина випромінює радість, але губи потворно обнесені викидами лихоманки. Ірина присідає навпочіпки, притискає до себе сина.

— Мамочко, почекай, — виривається Денис, — я миттю!.. — і втікає.

— Він вам зараз конвалії принесе... З робітниками вчора зібрав у лісі... Ми дітям не дозволяємо ходити лісом, тим паче квіти рвати... Ви візьміть їх у нього, а потім викиньте, щоб він не бачив... Пощо вони вам, радіоактивні?! — порадила няня, поспішаючи у своїх справах.

До найближчої лави з веселим гомоном і сміхом підбігло кілька дівчаток у новеньких платтячках. Двоє, стоячи, зайнялися своїми зачісками. Одна сіла на лаву.

— Встань! — смикає її за руку подружка. — Ти подивися, скільки пилюки на ній!.. Руда яка пилюка, подивися! Значить, радіоактивна... Це від йоду вона руда, я чула!..

Дівчинка піднімається з лави, обтрушуючись.

Повз них до найближчого корпусу йде симпатична жінка середніх років у білому халаті, ведучи за руку розплаканого хлопчика років п'яти в довгій сорочці і без штанів. Дівчата пирснули. Малюк заревів ще голосніше.

— Та заспокойся ти, нарешті, Стасику... Знайдемо ми тобі штанці зараз... Перестань ревіти, прошу тебе, — благає його вихователька. — Андрію, — покликала вона хлопця років шістнадцяти, — доглянь за ним, поки я штани пошукаю...

Вихователька зникає в корпусі. Хлопчик безутішно плаче. Рослий Андрій, в якому Ірина впізнає прип'ятського «*блатаря*» — завсідника дискотек, підходить до малюка. Ірина була готова до брутальності, тож рушила було на захист малого. Але, на її здивування, Андрій, присівши навпочіпки перед малюком, м'яко обняв його за плечі й щось тихо по-доброму говорить. І малюк одразу заспокоюється.

А ззаду чується кашель Дениса.

— Ось! — урочисто вигукує він, простягаючи мамі два великих букети конвалій. — Це — від мене, а це — від наших кухарок!..

Ірина міцно обіймає сина, і вони йдуть по табору до лісу, де духмяніє пишна зелень, стукає дятел, заливається соловей і кує, клацає, пересвистується пташине багатоголосся. Ірина занурює обличчя у подвійний букет лісового дива, вдихаючи аромат улюблених квітів.

— Мамо, ти не бійся! — раптом каже Денис. — Я їх мив!..

Наступного ж ранку Ірина знову приїхала в «Світанок», але табір уже порожній.

– Їх тільки що відвезли, — пояснює літня робітниця.

– Куди?!

– А хто його знає?! Куди поженуть ешелон — до Криму, чи до Одеси... Ви поїдете на станцію, може, ще встигнете попрощатися?!.

Вокзал. Ірина пробирається до поїзда, що стоїть на запасній колії, щільно оточеній міліцією.

– У мене там син, — благає вона молоденького міліціонера.

– Гаразд, проходите! — пропускає її той.

Ірина підбігає до найближчого вагона, біля якого стоять кілька дівчат різного віку. На грудях у кожного висить бирка з ім'ям і прізвищем.

– Діти, піднімайтеся у вагон!.. Я вас усіх повинна бачити, — кличе їх інтелігентного вигляду жінка в окулярах.

– Пробачте, — звертається до неї Ірина, — ви не знаєте, в цьому поїзді є «Світанок»?..

– Не знаю. Пройдіть уперед, може, там?..

Ірина біжить уздовж поїзда.

– Це не «Світанок»?.. — перепитує вона біля кожного вагона.

Раптом із одного вагону назустріч Ірині вискакує розлючена дебела провідниця, а за нею — літній чоловік у формі начальника поїзда.

– Якщо ти не повернешся, вважай себе звільненою, — кричить він їй у спину.

– Та й біс із тобою, звільняй!.. Налякав!.. — на ходу огризається та.

– Стій!.. Хто ж замість тебе працюватиме сьогодні, ти подумала?!. Де я візьму заміну?..

– Сам обслуговуй цих чорнобильців!.. На фіг мені потрібна твоя радіація!..

– Останній раз прошу тебе, Петрова, схаменися!..

– Та пішов ти!.. – гарчить на свого начальника провідниця, мало не збивши Ірину з ніг.

– Ви не знаєте, чи є в цьому ешелоні діти зі «Світанку»? – благаючи, запитує Ірина начальника.

– «Світанок»?.. Здається, в кінці потяга, не пам'ятаю..., – відповідає їй той, тоскно дивлячись у спину провідниці, що майже бігцем щезає. – Е... ех! – махнувши рукою, він піднімається у вагон.

А Ірина біжить назад – у кінець потяга. Нараз поїзд рушає. Вона кричить:

– «Світанок»!.. Хто зі «Світанку»?.. Де-ни-се!..

Поїзд, набираючи швидкість, проноситься мимо ...

~~~~~

...Гучний плач ненадовго повернув Ірину в реальність. Це впав малюк, що бігав за голубами. Мати піднімає його, струшує пил. А Ірина знову поринає у минуле...

~~~~~

...Одеський вокзал рясніє яскравим дитячим одягом. Ірині це здається дивним після двох місяців майже бездітного Києва, якщо не рахувати дітей бездомних переселенців у довгих чергах евакоштабів.

Вона підходить до розкладу приміських поїздів. Побачивши, що електропоїзд до Білгорода-Дністровського відходить через півгодини, поспішає до приміських кас по квиток.

З важкими авоськами йде вона вздовж довгого паркана піонертабору «Медик-2», де, як Ірина дізна-

лася кілька днів тому, перебуває Денис. Крізь паркан видніють акуратні дерев'яні будиночки, на палях підняті над землею. Молоді деревця стрункими алеями розділяють територію табору на кілька частин. Усюди — клумби з квітами. А в самому центрі густо зеленіють грядки картоплі, капусти, моркви та інших овочів.

Біля одного з будиночків, серед дітлахів, що весело бавляться у квача, вона помічає того самого хлопчика, якого бачила в «Світанку», коли той безутішно ридав. На серці віддягло — виходить, вона таки не помилилася, Денис тут.

Ось, нарешті, й ворота дитячого табору. Тут Ірину зустріли двоє чергових. Дізнавшись, до кого вона приїхала, один із них, засмаглий, як смола, хлопчик років дев'яти зголосився провести її до будиночків третього загону. Та до них уже підбігає щасливий Денис, який ще крізь паркан помітив маму.

— Мамочко!.. — кидається він Ірині на шию. — А я думав, що листа від тебе отримаю сьогодні.. А ти сама приїхала!.. Ти так швидко знайшла мене, мамочко!.. — притискується син до матері, що закашлюється від радості, потім, забравши у неї авоську, бере її за руку і веде до свого загону.

— Як ти живеш тут, розповідай, синку, — просить Ірина.

— Любова Степанівно!.. До мене мама приїхала!.. Мене мама знайшла!.. — кричить син симпатичній жінці середніх років, що йде назустріч. Ірина впізнає у ній виховательку зі «Світанку».

— Здрастуйте! — тисне їй руку Любов Степанівна. — Ви надовго до нас?

— Днів на два...

— Добре. Поживете з Денисом, а хлопців з його будиночка я поки до себе заберу...

— Ой, спасибі!.. А то мене вже налякали, що при-
ватники тут за одну ніч 10 рублів беруть...

— Беруть, — зітхає педагог. — Але ми батьків сво-
їх дітей самі приймаємо!.. І годуємо в нашій їдальні.
Начальник табору розпорядився... Взагалі-то це табір
кишинівського медінституту. І сам начальник — до-
цент цього інституту. Багато тут студентів, аспірантів —
назагал народ чудовий... Якби ви бачили, як вони нас
зустрічали: з хлібом-сіллю, буквально кожну дитину
зняли з поїзда, помили, переодягли... ВРПовці*, теж
кишинівські, навіть цукерки малечі за свої гроші ку-
пили... А вже одяг, взуття — будь ласка, скільки тре-
ба, вибирай!.. Якщо через пару днів з'ясовувалося,
що кросівки, наприклад, комусь тиснуть, відразу
обмінювали... Ось поживете, то й самі переконасте-
ся, що нам тут навіть дуже непогано відпочивається.
Правда, Дениску?!

— Ще б пак!.. Мамо, а на мій день народження на
кухні пиріг з ягодами спекли!.. На всі дні народження
наші кухарі щось таке смачненьке печуть...

— Діти! — звертається Любов Степанівна до ді-
тлахів, що скупчилися біля Денисчиного будиночка в
очікуванні гостей. — До Дениса мама приїхала, Ірина
Михайлівна!.. Тож, поки я займаюся справами, розва-
жайте гостю.

Гомінкою юрбою всі входять у затишну хатинку
на трьох осіб. Ірина дістає з авосьок і кладе на стіл
пакунки з черешнею, полуницею, агрусом, іншими
ягодами.

— Прощу всіх до столу, — запрошує вона.

Діти галасливою зграйкою обліпили стіл, з насо-

---

* ВРПовці — службовці відділу робітничого постачання (ВРП),
що здійснював торгово-побутове обслуговування робітників і
службовців підприємств низки галузей промисловості, будівни-
цтва, транспорту тощо в СРСР (прим. автора).

лодою наминаючи ягоди. Денис, однією рукою міцно тримаючи Ірину, ніби боячись її загубити, другою так само загрибає ягоди в рот.

До Ірини підходить дівчинка-підліток років п'ятнадцяти, що жила з ними в одному будинку в Прип'яті.

– Наталонько!.. І ти тут?!

– Тьотю Іро, а ви моїх маму з татом не зустрічали?..

– Ще не зустрічала... А що переказати, якщо зустріну?

– Ось, – простягнула дівчинка давно приготований, вчетверо складений папірець. Вона немовби чекала цього запитання, і, блиснувши повними сліз очима, тут же відвела погляд.

– Обов'язково передам! – ховає Ірина папірець у сумочку.

– Мамо, а в тебе немає з собою твоєї фотокартки? – раптом запитує її Денис.

– Не знаю... Зараз подивимося, – відповідає вона і дивиться в сумочці. Знаходить маленьке фото, віддає Денисові, який відразу прикріплює його на стінці біля свого ліжка. – Ой, мало не забула, я ж книжечку про Прип'ять привезла – з видами міста, пам'ятаєш, ми перед аварією купили?!

– А ти що, була в Прип'яті?..

– Була...

Діти, покинувши частування, із заздністю і захопленням дивляться на Ірину. По миттєвій паузі вони загомоніли:

– Покажіть, будь ласка, покажіть Прип'ять!..

– Ой, а я ось тут жила...

– А це мій будинок, дивіться!..

– Залиште нам цю книжку, будь ласка!.. Ми всім вихователям наше місто покажемо, – просять діти.

— Гарзд, я Денисові залишу, — схвильовано каже гостя.

Вранці Ірина й Денис поспішають на сніданок. Ірина на ходу розчісує своє довге волосся, яке останнім часом дуже сиплеться, тож вона часто очищає від нього щітку.

— Мамо, дай мені, будь ласка, свою волосинку, — раптом просить Денис.

— Навіщо? — дивується вона.

— Мені треба...

Ввечері, стелячи Денису постіль, Ірина помічає на стіні під своєю фотографією прив'язаний до цвяшка довгий світло-русявий волосок ...

~~~~~

... Ірина так само важко піднімається з лави в парку і йде до Мінздорів'я. Заходить у головний корпус. Щось тихо запитує у жінки-вахтера, та пояснює, куди їй краще піти. Ось Ірина вже ледь плететься довгими коридорами повз безліч кабінетів. У неї запаморочилося в голові, вона зупинилася, оперлася ліктем на високе підвіконня величезного міністерського вікна, і... пригадалися їй ходіння по незліченних післяаварійних коридорах різних міністерств і всіляких чорнобильських комісій...

~~~~~

... Київ. Площа імені Івана Франка. Будівля обкому профспілки енергетиків, де розмістилася комісія з евакуації. Довгий коридор, забитий людьми. Ірина, дуже кашляючи й стискаючи в руці носовичок, ви-

ходить з одних дверей та йде по коридору повз безліч інших дверей, за вказівником на стінах: «Чорнобильська комісія». Йде вгору по сходах, по коридору, вниз по сходах. Заходить у великий актовий зал, заставлений столами з табличками: «Житлове питання», «Медичне питання» тощо.

– Ви анкету заповнювали? – байдуже запитує жінка, яка сидить за столом із табличкою «Секретаріат», коли підійшла Ірина черга.

– Ні, – шморгнувши носом, знову закашлялася Ірина.

– Ось візьміть бланк. Заповніть. Віднесіть он за той стіл... Прийдете через місяць дізнатися, чи вирішилося ваше питання...

– Чому тільки через місяць?..

– Раніше все одно ваші папери не розглянуть...

– Чортзна-що!.. – сердиться Ірина, відходячи від столу.

– Стривайте, – нашвидку переглянувши анкету, гукає її секретар. – Ви спробуйте пробитися до заступника міністра... Скажіть, що в зоні працювали... А раптом щось вийде, – тихо радить вона.

– Спасибі, спробую, – зітхає Ірина.

І знову – сходи, коридори... Аж ось вона вже біля трохи прочинених дверей до кабінету заступника міністра, на прийом до якого стоїть, сидить на стільцях біля стін, гуде на різні голоси величезна черга: змучені жінки, діти, старенькі.

– Вони тут нічого не вирішують!.. Тільки футболять далі, – нарікає хтось.

– Чому ж, у Башкирію або Якутію вони тебе швидко відправлять! – заперечує інший.

– І навіщо мені, скажіть, Кольська атомна?! –

скаржитесь сусідові жінка зі сплячою дитиною на руках. — В мене усе коріння в Україні, а я повинна їхати кудись під три чорти?!

А в прочинені двері кабінету чується гамір кількох чоловічих голосів, який обриває скрипучий бас заступника міністра:

— Чого ви від мене хочете?.. Ми вам дали направлення в Н-ськ, от і їдьте туди!..

— Були вже там, — голосно огризається хтось. — Восьмеро ідіотів повірили вам, помчали туди після вахти... із сім'ями!.. А нас просто звідти поперли!..

— Ніхто нас навіть слухати не став, — потвердив інший. — На ваші папірці плювати всі там хотіли!.. Немає квартир, кажуть, і все!..

— Гаразд, — раптом здається заступник міністра. — Зараз я поговорю з Н-ським міськвиконкомом... Чекайте...

— Ти ба, невже хлопцям пощастить?! Адже за місяць, що я тут вештаюся, цей хмир жодного питання не вирішив, — дивується сердитий мужичок, що стоїть поряд з Іриною.

— Н-ськ?.. — несеться з кабінету. — З вами говорить заступник міністра Борисов... Ви що ж собі дозволяєте?! Ми посилаємо до вас потерпілих вахтовиків, а ви їх назад відправляєте!.. Що значить — немає квартир?.. Направлення по вашій рознарядці виписували!.. Отже, квартири були... Де вони?! Так, днями ці люди до вас знову прийдуть, не знайдете квартири, по-іншому з вами розмовляти будемо!..

Ірина ж і цей кабінет покидає з понурою головою. За нею слідом вислизнув клерк, що сидить разом із заступником.

— Я вам пораджу сходити ще в обком на Лесі Українки, може, там щось вийде?.. А ні, то йдіть прямо в

ЦК профспілок, до Шершова, вашого колишнього голови профкому, знаєте?.. Скажіть, що Борисов велів їм вирішити ваше питання... Сміливіше тільки треба!.. — тихцем підказує цей не такий уже безпросвітний чиновник.

Величезна біла будівля київського обкому партії із сиротливою кам'яною фігурою Лесі Українки перед ним, яка скорботно дивиться на численних прохачів, евакуйованих з її рідного і загубленого тепер Полісся, котрі щодня бредуть повз неї в обком — з надією, і з гіркою безвихіддю — звідти.

Пройшовши повз Лесю, Ірина майже зіткнулася з колишнім агітбригадівцем Андрієм, що працював у прип'ятському ПівденТеплоЕнергоМонтажі.

— Ірино?! Привіт! — вітається Андрій.

— Здрастуй, Андрію, — видавлює з себе Ірина, із жахом і жалістю дивлячись на поголену голову, майже суцільно вкрити зеленкою, на його худорлявість і сірість. — Ти звідки?

— Ось, у лікарні місяць провалявся, після того, як ми трубу для рідкого азоту тягнули під четвертий реактор...

— Так, я чула, ваш ПТЕМ теж займався цим...

— Ой, якби ти знала, як дружно працювалося тоді!.. Ніяких тобі перепон, ніякої зайвої тяганини, усе необхідне отримуй, будь ласка!.. Без тисяч інструкцій... Люди дива творили, їй-богу!.. Наша бригада якось за півгодини, оскільки довше не можна було, зробила роботу, над якою у «мирний» час усе Управління тижень билосся б...

— Андрію, я щось чула про скаргу до ОБХСС*... Це теж ви написали?..

---

* ОБХСС — *рос.*; *укр.* — ВБРСВ: Відділ боротьби з розкраданням соціалістичної власності (*прим. автора*).

— А, це ... Ти туди? — показав Андрій у бік обкому. — Ходімо, я проведу тебе трохи і розповім... Коли зарплату велику почали нараховувати, там таке почалося!.. Та ти знаєш...

— Чому почалося?.. Воно в нас завжди було, тільки більш приховано, — сказала Ірина, знову закашлявшись.

— Точно. А тут усе наверху й вилізло: і добре, і погане, все — як на долоні!.. Наприклад, відразу почали зникати кава, апельсини, призначені вахтовикам... Нам його і не треба було, годували б нормально тричі на день, і добре!.. Та просто прикро стало, огидно!.. Хтось же все те собі гребе!.. Ми про це теж у ОБХСС написали... Але головне — через зарплату. Адже ми по 13-15 годин біля аварійного блоку, в самісінькому «бруді» працювали, одного разу навіть бригадир забув надіслати за нами автобус, так ми під реактором добу простирчали... І що ти думаєш?.. Усім нам у табелях виставили по 6 годин роботи в зоні жорсткого контролю. А собі, як і тим, хто в Поліському штани протирав, по 22 години «брудної» зони поставили, уявляєш?!.. І не грошей тих нам шкода було, чорт з ними!.. Але, якась елементарна справедливість мусить бути?!.

Він так втомився своїм монологом, що рясний піт виступив на лисій голові і градом котиться по обличчю.

— Все правильно, Андрійку!.. Не можна дозволяти їм наживатися на народному горі, на здоров'ї вашому...

— Отож бо! Для кого — війна, а кому — мати рідна!..

— А тобі лікуватися серйозно треба!..

— Так ось, після лікарні мені ще й путівку на місяць у санаторій дали... Завтра їду... Але ти, я бачу, теж не пашиш здоров'ям?!..

— А... Дурниці!.. Ну, хай щастить тобі, — прощається з юнаком Ірина біля парадного обкому.

І знову сходи, коридори... вестибюль з тилу будівлі, де теж стоять столи з табличками, за якими сидять неспроможні нічого вирішувати чиновники обласного евакоштабу. І тут теж повнісінько втомлених, змучених, заплаканих жінок, дітей, стареньких ...

...Прокинутися від спогадів Ірину змусила гаряча суперечка, котра лунає з приймальні заступника міністра охорони здоров'я.

— Вибачте! — увійшовши до приймальні, звертається Ірина до блідої жінки, що сидить біля стіни, тримаючи на колінах стомлену худеньку дівчинку, а поруч із ними хлопчик років семи. — Це всі тут до нього?..

— Так.

— А за ким я буду?..

— Ось, мабуть, за тією дамою, — вигукує збурена суперечкою молода жінка. — Вона щойно прийшла, але, бачте, чекати їй не хочеться ... Іди, — наступає вона на респектабельну даму середніх років, — йди, постій, як усі...

Та ж безцеремонно відштовхує її і проривається до секретаря:

— Доповісте про мене Маргариті Василівні! — наказовим тоном розпоряджається вона.

— А чому це я маю про вас доповідати?! Станьте в чергу! .. Чим ви краща за інших?!.

— Ви хіба не знаєте?.. Ми — чорнобильці, я не можу чекати!..

— Тут усі чорнобильці... Просіться у черговиків...

— Ач, грамотна знайшлася! — знову накидається на даму молода жінка, — он, із двома дітьми, — показує вона на сусідку Ірини, — прип'ятчанка... А вже другий

день тут стирчить, не може потрапити на прийом через таких розумних, як ти...

Черга загаласувала, залементувала.

— Ну, ти мене ще пригадаєш, дорогушо, — зло кидає секретарці дама і грубо протискується до виходу.

— А ви мене не лякайте!.. Лякані, — хвилюється секретарка і, звертаючись до черги, пояснює: — Вона — дружина одного клерка в Радміні... Ще у 86-му зробили вони собі довідки про евакуацію... І, уявляете, вже п'ятий рік зі своїм виводком усі літні місяці проводить у найкращих санаторіях...

— Сволота! — вирвалось у прип'ятчанки з дітьми. — Ми до цих пір ніяких довідок не маємо... А ці...

Ірина знову забувається. І їй знову бачаться власні постевакуаційні ходіння — нескінченні сходи, коридори, чиновницькі кабінети...

~~~~~

...Київ. Площа Жовтневої революції. Будівля ЦК профспілок. Просторі коридори, блискучі ліфти. Світлий, багато мебльований кабінет Шершова, який був колись, ще до аварії, профбосом ЧАЕС, а нині не тільки працівник профспілкового ЦК, а й господар чималих післяаварійних субсидій та пільг.

— Ось твій шеф, — майже лежачи в зручному масивному кріслі, показує Шершов на Липкіна, нинішнього профспілкового лідера станції, що так само попанськи сидить за цим довгим і широким, полірованим до блиску столом. — Нехай він вирішує...

— Та не можу я дати їй квартиру, — нервово захищається Липкін, який ще в Прип'яті втомився від бурхливої діяльності Ірини, що, правда, не завадило йому гаряче тиснути їй руку перед вдячними вахто-

виками, після концертів у «Казковому». — Немає її в списках... А я свій партквиток на стіл через неї класти не збираюся...

— ...Ще не відомо, через що він покладе свій партквиток — через те, що дав би, або через те, що не дав квартиру, — журиться після розповіді Ірини той самий чиновник, який посилав її до Шершова. Вони стоять у кінці повного прохачами коридору, дивлячись із третього поверху на вщерть залюднену площу ім. І. Франка.

Біля будівлі театру — вінки, багато квітів. На будівлі — у чорній рамці великий портрет, з якого сумно дивиться на цей гіркий світ актриса Наталя Ужвій, що передчасно залишила його. З театру виносять труну, і процесія вирушає у скорботну путь. Площа сколихнулася і пішла слідом.

— А знаєте, який тут вранці був переполох?! Побачили повну площу народу... та й вирішили, що це чорнобильці затіяли страйк... Перелякалися, дзвонять у різні інстанції... А потім дізналися, що похорони Ужвій сьогодні... Заспокоїлися, — з гіркотою говорить ця добра людина. — Вірите, зайвий раз із кімнати висунутися боїшся... Боляче людям в очі дивитися!.. Адже ми тут тимчасові, на місяць присилають нас із різних атомних... І нічого, нічогісінько ми не можемо!.. — Чоловік розпачливо повернувся обличчям до сидячих і стоячих в коридорі прохачів. — Ось приймаємо відвідувачів, вислуховуємо і... відправляємо на нове, повторне коло... Ех!.. Ні, без страйків — такого, знаєте, гарного бабиного бунту! — нічого не доб'ються ці нещасні...

Та, подивившись на Ірину і згадавши, що вона теж із того ж числа, він додає:

— Послухайте, спробуйте-но ще до одного зама

попасти. Його спеціально надіслали з Москви. Він саме зараз приймає...

І знову довгий, широкий, полірований до блиску стіл у просторому, так само вишукано мебльованому кабінеті чергового заступника. Він, сивий огрядний чоловік, ліниво підняв погляд на Ірину, коли та нарешті дочекалася своєї черги до нього. Але не встиг начальник і рота розкрити, як до кабінету увірвався чорнявий українець, з яким пару місяців тому, в одному автобусі, їхала Ірина в Поліське. Привітно кивнувши йому, Ірина відійшла убік.

– В чьом дэло, маладой чэлавэк?!.. Ви развэ нэ відіте — я занят!.. Пачэму ви вриваетесь...

– А мені ця канцелярщина ваша вже поперек горла! — перебиває його хлопець. Я — молодий фахівець, жив у Прип'яті, все мав, ніби мав і майбутнє... Ви ж у мене все забрали!.. То хоча б давайте папір, щоб я зміг жити у Львові!.. Чого це я поїду калічити своє життя кудись на Курили?!.. Самі їдьте туди!..

Заступник здивовано дивиться на розпаленого юнака, майже нічого не розуміючи.

– Он требует у вас направлєніє во Львов. Он — молодой спеціаліст, в Пріп'яті імел всьо, імел будущеє... А теперь не хочет жізнь свою губіть где-то на Курілах, — переклала Ірина.

– Да ви што себе пазваляете?! — побагровівши, почав підводитися заступник міністра.

Але хлопець раптом хапає масивний міністерський стілець і на тріски розбиває його об кут полірованого столу. Заступник очманіло втупився в розлюченого відвідувача.

– Слухай мене!.. Я вже усе пройшов, в Афгані був... А після четвертого реактора мені взагалі нема чого боїтися!.. Оце якщо не даси зараз папір, інший стілець на твоїй поганій голові розіб'ю, чуєш?..

Цього разу заступник зрозумів усе. І швидко написав хлопцеві направлення у Львів. Той, узявши папірець, мовив на прощання:

— Ось як з вами треба! — і, задоволений собою, вийшов з кабінету.

Коли ж Ірина простягла свої папери зганьбленому заступнику, той, побіжно глянувши на них, гаркнув:

— А што ви ка мне прішли?!. Ви уже работаете в Києве... Пусть вамі Київській горісполком і займається! Туда ідіте!..

Ірина повільно йде людним Хрещатиком. Між нею та навколишнім світом раптом виникло миготливе, тремтяче світіння, що все інтенсивнішає, збільшується. Боячись ненароком зіткнутися з ким-небудь на тротуарі, вона відходить убік. І раптом усе зрине навколо ніби втягується в фокус, що все звучується, й увесь білий світ заступає безпросвітна пелена ...

— ...Світіння більше не повторювалося? — сидячи на краю ліжка і промацуючи пульс Ірини, запитує її миловидна жінка-лікар, років сорока п'яти, в біло-сніжному халаті й такій само шапочці.

У просторій, світлій палаті офтальмологічного відділення обласної лікарні, де вже два тижні лежить Ірина, — чотири ліжка. На двох, що ближче до дверей, тихо розмовляють дві старі польки. Навпроти Ірини, на ліжку біля вікна, за яким сонно кружляє осіннє листя, лежить добродушна моложава полісянка й одним розплющеним карим оком з цікавістю й співчуттям дивиться на молоду сусідку.

— Було ще кілька разів, але вже не таке сильне і без втрати зору, — відповідає Ірина лікарці, за спиною якої стоять ще кілька лікарів у білосніжних халатах і медсестра, готова нотувати у свій зошит усе, що їй наказують.

- Кров? – цікавиться лікар.
- Лейкоцити – 3,02, тромбоцити – 140, гемоглобін – 100, РОЕ – майже норма, – відповідає медсестра.
- Що ж, уже непогано. Залишаються ті ж призначення, додайте тільки есенціале в капсулах і крапельно п'ять разів... А волосся все ж таки тобі потрібно постригти, – опускає лікар теплу руку на вже значно поріділу зачіску Ірини. – Дивися, що коїться... вся подушка всипана ним, – струшуючи з руки волосся, додає вона.
- Гаразд, Ларисо Михайлівна, ось відпустите мене ще раз до Дениска, то і пострижуся по дорозі...
- Ну, а як він? – запитує Лариса Михайлівна.
- Спасибі, вже краще. Щоправда, дуже самотньо йому там... Теж втомився від всієї цієї безпритульності... По таборах чотири місяці, а тепер ще й лікарня... А як цукеркам вашим зрадів, ви б тільки бачили!.. Спасибі вам!.. – дякує Ірина.
- Добре-добре, якщо тобі гірше не буде, наступної неділі знову відпущу, – ласкаво посміхається Лариса Михайлівна, переходячи до сусіднього ліжка.
- Що, Катрусю, не відкривається очко?.. Нічого, хороша моя, закінчимо курс голочок, тоді ще один засіб спробуємо... З твоїм оком усе гаразд. На рідкість вдало проопероване. Та, певно, нерв зачеплений...
- А що за засіб, Ларисо Михайлівно?
- Кров твою власну з вени візьмемо і в око закрапаємо... Іноді допомагає...

...Ірина, вже коротко підстрижена, купує в кіоску «Союздрук» газети і десяток конвертів. Шарудячи осіннім листям, перетинає тротуар. Підходить до перехрестя. На світлофорі – червоне світло, але машин немає зовсім. І вона впевнено переходить дорогу, за нею потяглися ще кілька рішучих пішоходів.

На іншому боці вулиці перед нею, мов із-під землі, виріс постовий.

— Чому порушуєте, громадянко?.. Доведеться сплатити штраф!..

— Пробачте, я не помітила, — намагається власкавити його Ірина, але, нашттовхнувшись на непримиренний погляд, відкриває сумочку, кажучи: — Розумієте, я в лікарні тут лежу... І, здається, не маю з собою грошей...

Міліціонер підозріло роздивляється Ірину, на якій у цей холодний осінній день поверх сукні лише накинута завелика кофта з чужого плеча, а голі ноги взуті в літні босоніжки.

— Ваші документи?.. — вимагає він.

— Але машин все одно не було, — виправдовується Ірина, риючись у сумочці.

— Де працюєте, громадянко?

Ця пригода починає забавляти Ірину.

— У редакції, — задержуючи відповідь вона, посміхаючись.

— Посвідчення! — все більше заводиться постовий.

— Ось я і шукаю посвідчення, — знову ристється в сумочці Ірина. — Але, розумієте, я, мабуть, виклала його на тумбочку і забула...

— На яку тумбочку? — сердиться постовий.

— Таж пояснюю вам, що я тут поруч у лікарні лежу, — каже вона постовому, який уже зовсім втратив терпіння, і, відчуваючи, що той ось-ось вибухне, додає: — Та з Прип'яті я!.. З Прип'яті, — і продовжує ритися в сумочці.

Коли ж вона піднімає голову, перед нею вже нікого немає. Ірина здивовано озирається навколо і бачить постового на протилежному боці вулиці, в міліцейській будці.

Вона ще кілька секунд стоїть, гадаючи, що той може

повернутися. Потім знизує плечима і продовжує свою путь.

У палаті Ірина кладе на Катеринину тумбочку щойно куплені конверти.

— Ось обіцяне, Катрусю! .. Доброго здоров'я, Доро Василівно!.. Сьогодні ви в останній раз їй голочки ставите?.. — звертається вона до літньої величавої лікарки.

— Ти мені зуби не заговорюй!.. Куди це тебе носило, голубонько?!

Ірина швидко знімає кофту і вішає її на цвях за дверима, там-таки перевзувається в лікарняні капці.

— Усе законно, Доро Василівно, я була в поліклініці на процедурах... Ще, правда, підстриглася, як веліла Лариса Михайлівна, та підскочила до газетного кіоску... Ось і весь кримінал!.. А Ви, кажуть, нас покинути вирішили?!

— Це за мене хотіли вирішити, — бурчить Дора Василівна. — На пенсію спровадити надумали... А я сказала — нема у вас ставки для мене, на півставки залишуся... Не буде півставки, безкоштовно працюватиму, але відділення не покину, — вона ставить останню голку, відходить.

У палату на каталці ввозять опасисту стареньку, якій тільки що зробили операцію. Ірина допомагає перекласти її на ліжко, сідає на стілець поруч, і, періодично опускаючи ватку в склянку з лимонною водичкою, змочує їй губи.

— Ну-у-у от бачите, все вже позаду, Юзефо Петрівно, — каже вона. — Раз Лариса Михайлівна обіцяла, що все буде добре, значить, так і буде...

— Ірочко, якби ж ви тільки знали, що то за пальчики!.. — провівши по повітрю слабкою рукою, майже проспівала Юзефа Петрівна.

– Тихо-тихо, вам не можна зараз рухатися і розмовляти...

У палату входить медсестра, заносючи штатив із крапельницею.

– Ірино, а нумо, в ліжку! – м'яко наказує вона.

Ірина слухняно лягає. Акуратна, привітна медсестра швидко знаходить вену, налагоджує крапельницю і каже, йдучи:

– Усе... Лежи спокійно!.. Я вас провідуватиму...

Тільки вона вийшла, в палату повільно заходить сусідка Юзефи Петрівни. Ірина, оскільки лежить головою до вікна, відразу помічає почервонілі від сліз очі цієї замкнутої жінки.

– Валеріє Миколаївно, що з Вами?.. Вам гріх дозволяти собі сльози, бо ж так і зовсім осліпнути можна, – намагається бадьоро говорити Ірина.

– Та краще вже зовсім осліпнути, ніж так жити, – раптом відповідає знервована чимось жінка.

– Та що Ви, Валеріє Миколаївно, дорогенька, – каже їй Катя, повіки якої схвильовано засіпалися разом із голочками. – Я коли раптом осліпла на роботі, ні з того ні з сього, – думала, не переживу, гадала, що на все життя мені морок забезпечений... Спасибі Ларисі Михайлівні! Хоч одним оком, але ж бачу світ Божий... О, яке це щастя – бачити світ!..

– Тобі б краще помовчати зараз, Катрусю, – перериває її Ірина.

– Ех! – гірко зітхає Валерія Миколаївна, опускаючись на своє ліжко. – Та якби я зовсім не бачила вже, було б краще... Тоді б мене взяли в товариство сліпих... А так цим, оперованим оком, я ледве-ледве предмети розрізняю, а на іншому – глаукома, воно теж скоро не бачитиме... Мені в цьому товаристві сказали: «Коли зовсім осліпнете, тоді й приходьте...» Думують, що мені їхні пільги потрібні!.. Та мені, після

25 років таборів і заслання, життя на волі — найкраща з усіх пільг...

— А навіщо ж ви до них? .. — розчулено запитує Ірина, з подивом і співчуттям дивлячись на зрозпачену стареньку.

— Розумієш, адже забрали мене зовсім дівчиськом. Молодшою за тебе була, тільки технікум закінчила, заміж вискочила за лейтенанта молодого... Синові ще й десяти місяців не було, як чоловіка взяли... «Чистка» в армії почалася... І мене через пару місяців обманом повезли, начебто на побачення з ним... Ще одну жінку зі мною везли з двома дітьми старшого віку, так вона відразу заголосила... Я їй кажу: «Навіщо ти так, адже ми зараз своїх побачимо?!» А вона: «Ти що, не розумієш, що нас заарештували?!» А потім ще й дітей відібрали... Ох!.. Якби не батько, заслужений більшовик, так і до цих пір не знала б, де синок мій...

— А!.. Це він до вас приходить?!.

— Так, приходить... Але — як до чужої!.. Чужа я йому, розумієш?!. Та я й не звинувачую його... Побачив він мене вперше, коли йому вже двадцять виповнилося!.. Так що я за все своє життя — справжнього життя ще й не бачила... Ні кіно, ні театру, навіть книжок не начиталася... Коли реабілітували, зір вже зовсім зіпсувався... Нічого не встигла... — вона піднімається і, підійшовши до Юзефи Петрівни, так само, як Ірина, змочує їй губи лимонною водичкою.

Потім сідає на стілець поруч з нею і продовжує, зітхнувши:

— Мені ж від них нічого не треба, тільки щоб можна було користуватися фонотекою... У товаристві сліпих — вистави, книги на плівку записані... Можна брати і слухати... Ірочко, будьте люб'язні, попросіть Ларису Михайлівну допомогти мені!.. Сама просити я не зможу!..

— Спробую, — майже прошепотіла вражена почувтим Ірина.

Грузнучи по коліна в снігу — зима 1986 року видалася напрочуд сніжною, Ірина перетинає пустир перед дитячою лікарнею, де лежить Денис. Вітер кидає в обличчя грудки снігу. На Ірині легке демісезонне пальто, оскільки компенсацію вона отримала лише перед самою лікарнею, і на зимове розжитися не встигла, на голові — та сама песцева шапка, яку вона влітку забрала з деякими речами із Прип'яті.

Ірина кидає сніжкою в одне з вікон другого поверху лікарняного корпусу, занесеного заметами й оточеного густими соснами, розлогі гілки яких аж потріскують під тягарем сніжного покрову. Денис визирає з вікна. За його спиною з'явилася медсестра й кивком вітається з Іриною.

Через кілька хвилин Денис у спортивній шапочці і в дорослому теплому вельветовому халаті, підперезаному так, щоб не волочився по підлозі, вибігає до мами і кидається до неї в обійми. Ірина кружляє його. Шапка злітає з її голови, оголюючи коротко обстрижене волосся.

— Ой, мамочко, — худенькою ручкою куйовдить її стрижку Денис. — Як шкода твого волоссячка!..

— Дарма!.. Нове відросте... Анумо, захищайся! — скомандувала Ірина, готуючи сніжку.

І вони кидають один в одного сніжки, сміються. Денис раптом закашлявся, проте й крізь кашель запитуге Ірину, радісно блискаючи повними сліз оченятами:

— Мамо, ми що, квартиру вже отримали?!.

Вона завмирає. Сумно дивиться на сина, заперечливо хитаючи головою.

Ірина сидить у затемненому шторами кабінеті, приставивши одне око до оптичного вічка громіздко-

го офтальмологічного апарату. Навпроти — відомий професор-окуліст, який пильно вивчає її око.

— Отак... Сюди дивіться... А тепер прямо... Добре, — він стомлено повертається в рухомому кріслі до Лариси Михайлівни, котра сидить на дивані поруч. Мовчки дивиться на неї.

— Осліпла трішечки? — запитує Лариса Михайлівна Ірину. — Нічого, посидимо трохи в сутінках, поки очі відпочинуть... Що скажете, Вікторе Олексійовичу?

— Що я можу сказати?! Тільки й того, що наявні ускладнені ядерні катаракти обох очей... Але вам, мила, — звернувся він до Ірини, — я все-таки порадив би дістати маловідомий засіб, у якого дві назви — «таурин» або «тауфон»... Я його ще сам не бачив, поки ним тільки фізики-ядерники користуються... Якщо дістанете — було б дуже непогано... Ви молода ще... Ці ліки затримуватимуть розвиток катаракт... Отож, будьте здорові!..

— Спасибі, Вікторе Олексійовичу!.. — шанобливо проводить професора до дверей Лариса Михайлівна.

Повертаючись, вона підходить до вікна.

— Щось нас давно твої профспілки не атакують, еге ж?! Так, я написала висновок на вимогу Мінздоров'я... Я вже казала тобі, що нам заборонили ставити діагнози, пов'язані з променевим ураженням... Та я все ж ризикнула — поставила тобі «променеву катаракту»!.. Ну, в найгіршому разі, відділення заберуть у мене, дак мені ж легше буде... А от журнали з дозиметрією знайти так і не вдалося, ніби й не було їх зовсім, — каже вона, розсовуючи штори і дивлячись на дивовижно великі сніжинки, що повільно і плавно-плавно, немов у казковому сні, кружляють за вікном.

— Профспілки нас не турбують лише тому, що, коли вони приходили востаннє — п'ятеро від різних відомств, мене вже трусити від них почало... Навіть неважливо, з чим вони приходять — з поганим чи хо-

рошим, — бачити їх більше не можемо!.. Про це я їм і сказала, коли вони запитали про мої побажання...

— Даремне ти так!.. Нехай би побігали тепер... Адже їх тільки через партійний контроль ЦК і можна вирвати з теплих крісел...

Раптом до кабінету вривається розлючений презентабельний громадянин.

— Що трапилось?!.. Ви до мене?..

— До вас, до вас! Приїхав дізнатися, чи лікувався у вас такий собі Сорока з Хмельницького, інженер наш?..

Лариса Михайлівна зблідла, і різко підвелася назустріч відвідувачеві:

— Так, лікувався... А в чому річ?!

— Річ у тому, що він, бачте, заробив собі на аварійному блоці катаракти, осліп... А ми йому за інвалідність тепер плати?! З якого дива?! Ми його в Чорнобиль не послали!.. Він самовільно, наступного ж дня після повідомлення про аварію, зірвався туди... Ніхто його не просив!..

— Не самовільно, а добровільно!.. Він, інженер-хімік, вважав своїм обов'язком бути там, де потрібніше... І якби більше було таких добровольців, то й аварій у нас було б значно менше... Людина вже два місяці сліпа, а ви йому досі ані копійки не заплатили... І ще посміли прийти сюди!.. — насувається на розгубленого чиновника Лариса Михайлівна, свердлячи його гнівним, нищівним поглядом завжди таких м'яких і добрих карих очей.

Приголомшений презентабельний громадянин ретирується. І тільки він зник за дверима, до кабінету неспіливо зазирає Катерина.

— Можна, Ларисо Михайлівно?

— Авжеж, Катрусю, заходь!.. Ти щось хотіла запитати?..

Катерина з надзвичайно урочистим виглядом заходить до кабінету, тримаючи руки за спиною, і починає

демонстративно походжати з боку в бік, пильно дивлячись на здивованих жінок. Потім, ледь не плачучи, вигукує:

– Та ви що, нічого не помічаєте, чи що?!..

– Ну, хвала Господу!.. – обіймає її Лариса Михайлівна і, відхилившись, з ніжністю дивиться на обидва, сяючі від щасливих сліз, радісно розплющені їй назустріч Катерининих ока.

– Спасибі вам, рятівниця ви наша!.. – шморгає носом Катерина, дістаючи з-за спини букет гвоздик.

– Це чоловік якраз до мене прийшов, а тут така радість!.. Так він осьь... Вам, від усієї душі!..

– А от цього не треба! – суворо каже Лариса Михайлівна. – Навіщо ж витрачатися?!..

– Та як же?!.. Адаже радість яка!.. Ви ж мене до життя повернули!.. Візьміть, прошу вас!.. Він би не знаю що для вас зробив за це, їй-Богу!..

– Ну, добре. Спасибі!.. Йди до нього, Катрусю, – Лариса Михайлівна ставить букет у вазу, змахуючи раптові сльози. – З вами тут зовсім сентиментальною станеш!..

– А ще кажуть – чудес не буває! – схвильовано мовить Ірина. – А сни ви тлумачити вмісте, Ларисо Михайлівно?..

– Спробуємо, – сідає та на диванчик.

– Наснилося мені сьогодні: ніби йдемо ми з Денисом до мами... Царство їй Небесне!.. Вона по смерті часто мені сниться, я вам казала... Так осьь, йдемо ми до неї чомусь на пристань прип'ятську... Вона начебто там у будочці живе, ну от у яких морозиво продають... Підходимо ми до пристані, а там на не замерзлій чомусь воді стоїть величезний білий корабель... Я кажу: «Ось бачиш, навіть морські лайнери до нас запливали...» Аж раптом цей корабель розвертається і своїм величезним гострим носом пливе прямо на нас... спо-

чатку по воді, потім — по снігу... Та ми вже біля маминої будочки... Я почала швидко-швидко заривати Дениса у сніг... Раптом із високого борту на мене летить довгий канат із петлею... Я відкидаю його і теж зариваюся в сніг біля будки... Корабель крутиться біля неї туди-сюди, але будочка його до нас не пускає... Покрутився він так, та й поплив геть... Я бачу, що небезпека минула, вибираюся зі снігу сама, відкопую Дениса, і ми заходимо в будку... А там на ліжку мама лежить — під крижаним ковпаком над головою... Я кидаюся до неї, плачу, дихаю на лід... І лід починає танути... А коли він зовсім розтанув, мама оживає, піднімається в ліжку до мене і посміхається... А я плачу, тепер уже від щастя, обіймаю її і ... прокидаюся... Ось такий сон...

— Мені здається, що була в тебе якась мертва справа, а тепер вона відтанула... І здається мені, що квартиру тобі вже виділили, тільки повідомити ще не спромоглися!.. — пояснює сон Лариса Михайлівна.

... Ірина з сином залишають по-новорічному прикрашений меблевий магазин. Йдуть до автобусної зупинки. Денис насилу несе перед собою пов'язані разом ковдру і дві подушки, Ірина — згорнутий матрац і розкладачку. Вони входять у під'їзд дев'ятиповерхового житлового будинку. Піднімаються ліфтом на восьмий поверх.

— Мамо, у цьому будинку одні прип'ятчани живуть? — запитує Денис.

— Так, напевне...

— А це що тут написано?.. Подивися...

Ірина читає напис, видряпаний на щитку з кнопками поверхів: «шаровики!»

— Що це означає? — запитує Денис.

— Дурниця якась... Гайда виходь, — підштовхує його Ірина у двері ліфта, що відчинилися.

– Це твоя кімната!.. – урочисто проголошує мати, коли вони увійшли в свою нову, ще порожню квартиру.

– Сюди поки що поставимо розкладачку...

– Ой, матусенько!.. – обіймає її Денис так, що вона впускає на підлогу розкладачку і матрац. – Значить, скоро ти мене назовсім з лікарні забереш?!.

– Звичайно ж... Ну, все, все... Пустяки, задушиш!.. Роздягайся... Приберемо тут, поки не стемніло, бо ж у кімнатах світла поки ще немає... Тож Новий рік на кухні зустрічатимемо... Але нічого, після свят ми з тобою усе налагодимо, купимо меблі... і заживемо по-царськи, – радіє Ірина.

Після свят – вони знову в меблевому магазині, де у всіх відділах висять таблички: «Меблі тільки для чорнобильців». Вибирають дешевий диван і тахту, скромну стінку для житлової кімнати, бо отриманої компенсації на дорогі меблі їм, звичайно, не вистачить. І лише біля кухонних гарнітурів довгенько ходять, придивляються. Адже для кухні можна дозволити собі вибрати пристойні імпортні меблі, які все одно всі – «тільки для чорнобильців».

– Я можу взяти цей гарнітур? – запитує Ірина нудьгуючу продавщицю.

– Чорнобильцям, – байдуже відповідає та.

– Ми – чорнобильці. Ось паспорт...

– Таких гарнітурів більше немає... Тільки що забрали останній...

– А цей?..

– Цей також проданий.

– А... такий я можу купити? – показує Ірина на інший, теж імпортний гарнітур.

– Цей теж останній... Тут мийку переробляти потрібно...

– Ну, добре, а що ви нам можете запропонувати?!

– Ось є один, Броварської фабрики... Беріть, якщо хочете...

Вони підходять до каси. Ірина розраховується за відібрані меблі.

– По два червонця на брата — і отримуй!.. — чує вона, як збоку тихо торгується робочий магазину з солідним чоловіком при краватці.

– Скільки?.. — питає той.

– Стольник — нам!.. Іїй — зелененьку, — показує робітник на жінку, яка сидить за столом адміністратора.

– Домовились!.. По руках!..

Коли, розрахувавшись, Ірина підійшла до віконця, де оформляють доставку меблів додому, той самий робітник наздоганяє її і тихо запитує:

– Вам терміново потрібно меблі доставити, чи не так?!

– Звичайно, хотілося б якомога швидше... У нас у квартирі зовсім порожньо ще...

– Півсотні давай!.. Зараз же завантажимо й відвеземо...

– Але мені сказали, що машин вільних сьогодні немає...

– Давай гроші, хазяйко, і «все буде путем»!..

– Гаразд, — несміливо погоджується Ірина.

– Ма', — смикає її за рукав Денис, коли відійшов робітник. — Нам та тітка сказала, що таких гарнітурів, як ми хотіли, більше немає... А поки я на вулиці стояв, їх уже три таких вивезли!..

~~~~~

... Вам іти! — сказали Ірині, коли підійшла її черга.

– Слухаю вас, — співчутливо зустріла її заступник міністра.

— Розумієте, — хвилюючись, підходить до столу Ірина, — мій син тяжко хворий... Йому потрібна термінова операція... Ось наші папери... Я б хотіла, щоб його оперували за кордоном... Адже зараз весь світ готовий допомагати чорнобильцям... А ми з Прип'яті... Ось, подивіться... Ми жили на околиці міста, майже біля реактора... До того ж син у той день ще й на річку з товаришем бігав... А тепер таке... — випалила вона втомлено і, без запрошення, опустилася на стілець.

— Я вам співчуваю, — розглядає папери заступник. — Але допомогти — на жаль! — нічим... Це не наша компетенція... Та й фінансами ми не володіємо... Ви ж знаєте — потрібна валюта...

— А що ж мені робити?..

— Навіть, не знаю... Зверніться до Союзу «Чорнобиль», можливо, вони... На телебачення... У цей їхній марафон, нарешті...

— Вони нас показували минулого разу...

— І що?..

— Нічого... Як бачите...

— Не знаю... Просіть у них... Ми могли б хіба що дати путівку оздоровчу вашому синові куди-небудь...

— Спасибі. Путівку йому в поліклініці вже дали — на море, в розпал спеки... Ось тепер не знаю, як забрати його скоріше... Зовсім йому погано там... Вибачте, — встає Ірина.

Понуро виходить вона з МОЗ, знову сідає на лавку в парку, кладе під язик валідол. А перед очима — спогади...

~~~~~

...Холодний осінній полудень. Простоволоса, в тому ж таки демісезонному пальто, змучена пекучим, нестерпним боєм, що розлився по всьому тілу, ледве

тягнути неслухняні ноги, підходить Ірина до свого будинку, весь двір якого всипаний квітами. Біля під'їзду стоїть сумна сусідка, погойдуючи коляску з немовлям. Ірина, стиснувши скроні руками і морщачись від болю, запитує її:

- Що сталося?
- Ще одного не стало...
- Хто?..
- Прізвища не пам'ятаю... До аварії жив у Шепеличах... Весь час на станції працював...
- Від чого помер?..
- Рак ...

Ірина заходить у квартиру, важко опускається на тумбу біля дверей. Денис, який подорослішав за після-аварійний рік, підбігає до неї, допомагає зняти чоботи. Відводить у кімнату, саджає в крісло, намагається зняти з неї пальто.

– Ма', тобі погано?! Ти лягай... А я збігаю до автомата — викличу «швидку»!..

Ірина в ліжку. Поруч молоденький лікар і уважна медсестра «швидкої допомоги».

– Давно ви лежали в лікарні? — запитує лікар, поки медсестра робить Ірині укол.

– Майже півроку тому, — стогне Ірина.

– Треба лягати знову, — вирішує лікар.

– Ні, я так не можу... До лікарні треба якось підготуватися... Придумати, як бути з сином... Ні!.. Ось ви мені укол знеболювальний зробили, й спасибі!.. Лише б цей пекельний головний біль минув, і можна далі жити...

– Жити-то можна... Але для цього вам усе-таки необхідно пролікуватися... Він у вас не маленький вже... — дивиться лікар на Дениса, що стоїть біля дверей.

– Є у вас родичі?..

– Сестра.

– Ну, ось, викличте сестру... Що, герою, дивишся?.. Маму ми відвеземо до лікарні, інакше вона ще довго збиратися буде... А їй неодмінно треба підлікуватися... Правильно я кажу? – теребить він Денисову шию. – А ти залишишся за господаря, добре?..

Денис невпевнено киває і раптом сильно кашляє.

– Простудився, чи що? – запитує лікар.

– Ні, – тихо відповідає за Дениса мати, – це після таборів 86-го, вже майже рік у нього такий кашель, нападами... Боюся, щоб астми не було...

– Обов'язково покажіть його лікареві!..

Задушливий коридор дитячої поліклініки переповнений жінками і дітьми. Ірина проситься у черги:

– Дозвольте мені увійти?!.. Я без дитини... Мені тільки виписку взяти, будь ласка!..

Черга не заперечує, Ірина заходить у кабінет, де за столом сидить дільничний лікар – круточола молода жінка з жорсткими очима. Поруч – молодиця з малюком на руках.

– Я зайнята, мамашо!.. Хіба ви не бачите?!.

– Вибачте, але мені тільки виписка потрібна – з останніми аналізами, для обстеження сина... Я думала, що медсестра... Але якщо її немає, я чекатиму своєї черги, даруйте!..

– Картка ваша тут?..

– Повинна бути тут, я записувалася на прийом...

– Шукайте картку, і виписуйте все самі, я підпишу...

– Дякую! – Ірина схиляється до столу, швидко знаходить потрібну картку, дістає з сумочки ручку. – Пробачте, на чому можна писати?..

Лікарка підсовує їй папірець і звертається до молодичці з малюком:

– У вашої дитини ГРЗ, мамашо... Зараз я випишу антибіотики, даватимете по таблетці тричі на день... Ну, звичайно, тепле питво, горло полощіть ромашковим відваром...

– Але він ще не вміє полоскати... Як же?.. — розгубилася молода мама, відбираючи у хлопчика авто-ручку, яку той примудрився поцупити зі столу і вже пробував запахнути до рота.

– Ах, так... Тоді змащуйте горло йодинолом... Я випишу...

Ірина відкриває сторінку картки, до якої прикріплений результат останнього аналізу крові, зробленого три місяці тому, і здивовано дивиться на цей клаптик папірця, списаний вздовж і впоперек жирним червоним олівцем.

– Що це? — дивується лікарка, дивлячись на папірець, простягнутий їй Іриною.

– Я не знаю, що це... Три місяці тому в моєї дитини був такий аналіз крові, а ви мені ані слова про це...

– Значить, я не бачила його, мамашо!.. Хіба я можу за усіма вами встежити?.. Медсестра підклеїла і все...

– Але дитина ж із Прип'яті!.. Невже не можна уважніше?!

– А у мене не один він із Прип'яті! — перебиває її лікарка. — Де ви будете сина обстежувати?!

– Мені сказали — в Охмадіті...

Старенька двірничка намагається змести в купу останнє осіннє листя на мокрій алеї невеликого скверика у дворі інституту охорони материнства і дитинства, чи по-простонародному Охмадіту, куди, вже по результати обстеження, поспішають Ірина з Денисом.

– Мамо, — тихо каже Денис, — ми вчора, коли в кіно йшли всім класом, біля нашого двору проходили. А та дівчина, котру зі мною посадили нещодавно,

пам'ятаєш, Тетяна, гукає: «Не підходьте близько до цього будинку, там прип'ятські живуть...» Я їй кажу: «Ну то й що? Я теж прип'ятський і теж у цьому будинку живу...» А вчора вона попросилася за іншу парту...

— Не переймайся, синку!.. Це не біда!.. Просто вона — не надійна людина, — заспокоює його Ірина.

Мама з сином заходять до кабінету блондинки середніх років, що відає в Охмадиті прип'ятськими дітьми.

— Все так, як я і передбачала, — зітхає вона, вивчивши результати аналізів.

— Як? — стривожено запитує Ірина. — Денисе, почекай мене в коридорі...

— На жаль, втішного мало, мамочко... Тож доведеться вам пару місяців серйозно пролікуватися... Я все-все вам зараз розпишу...

— А як же школа?..

— Ну, голубонько!.. Яка тут школа?!.. Здоров'я дорожче!.. Так, а це все візьміть, — вона відає Ірині результати досліджень. — Для поліклініки зробіть копії... Вам ще не один рік доведеться лікуватися — все збирайте, щоб можна було контролювати ситуацію... Зрозуміли, мамочко?!.

— Спасибі вам!.. Просто навіть не знаю, що було б, якби ми не до вас потрапили!..

— Потрапили, і слава Богу!.. Будемо лікуватися! ...

~~~~~

... Змучена нервовим днем, Ірина важко спустила-ся східцями автобуса на своїй зупинці. І вже попрямувала було додому, але, згадавши, що у квартирі на неї чекає голодний кіт, все ж таки зважилася зайти в гастроном.

Пройшовши повз відділи з порожніми і напівпорожніми полицями, переважно заставленими трилітровими банками сумнівного березового соку, Ірина підходить до ковбасного відділу, де з жалем усвідомлює, що відвоювати шматочок для її Василя сьогодні вона ніяк не зможе. Оскільки біля порожнього прилавка тут стовпилася величезна хаотична черга, котра жадібно, зі скандалами, накидається на кожен новий візок з купою розфасованих шматочків вареної ковбаси брудно-сірого кольору, ще недавно найдешевшої з усіх сортів ковбас, а тепер аж по 8 рублів за кг., прозваної в народі «павлівською», на прізвище нинішнього прем'єр-міністра СРСР, що у 2-3 рази підняв ціни на продукти харчування та основні споживчі товари, яких в магазинах все одно вдень з вогнем не знайти. Постоявши трохи біля ковбасного відділу, Ірина плететься до рибного, де на одному з лотків порожнього прилавка самотньо лежить жменька залежаної сирої кільки. Ірина купує її всю.

У найближчій багатоповерхівці гуляє хмільне весілля. Звернувши на подвір'я свого будинку, Ірина вже звіддала помічає заплаканих сусідів, які скупчилися біля її під'їзду, і машину «швидкої допомоги», що стоїть збоку. Щойно вона підійшла, до під'їзду тихо під'їхала крита машина, з якої виносять труну, супроводжувану суворими поглядами вражених горем хлопчиків і дівчаток 14-16 років, які стоять біля парасету. Присутні схлипують. Раптом на балкон четвертого поверху, в жалобі, з несамовитим криком вискочила мати померлого:

– Синочку мій!.. Синку!..

Цей розпачливий материнський крик, здається, ніколи не стихне, та ось дві жінки в чорному ледве затакують нещасну мати назад у квартиру. До две-

рей під'їзду притулені вінки із стрічками «Дорогому Сергію від рідних», «... від друзів», «... від сусідів», «... від однокласників», «... від «Союзу Чорнобиль»... Поруч із вінками великий портрет, з якого весело дивиться відкрите обличчя рудого підлітка з сірими очима.

— Сергійко?! — вирвалось у Ірини, в очах її — жах і біль.

— Ти що, не знала? — запитує заплакана землячка, що стоїть поруч.

— Ні... Не знала... Боже, Боже!.. — стогне Ірина. — Горе ж яке!.. Ще позавчора я його бачила у дворі з Джеком...

— Ось позавчора ввечері йому і стало зле... Впав і все... Вісім годин за нього боролися в реанімації, — шморгає носом землячка. — Не врятували...

— Господи!.. Дітей — за що?! — побивається Ірина. — Бідна Ліза!..

— Її вже тричі відкачувала «швидка», — шепоче ще одна жінка поруч.

Ірина дивиться на обличчя дітей, на портрет завжди усміхненого Сергія, і їй бачиться ...

~~~~~

... — Прип'ятських сьогодні в інтернат відвозять, — кричить рудий замузаний хлопчина, проносячись повз Ірину по лисій алеї піонертабору «Ленінець», куди півмісяця тому перевели всіх прип'ятських і чорнобильських дітей з інших таборів Сергіївки Білгород-Дністровського району.

— Сергію?! — впізнала його Ірина. — Стривай!.. Куди відвозять прип'ятських? — хоче з'ясувати вона, але той вже досить далеко і нічого не чує.

Високе сонце припікає відкриті, майже без будь-

якої рослинності спортивні та ігрові майданчики. Гарячий дух йде від бетонних стін безлічі двоповерхових корпусів, безладно розкиданих по всій території цього табору-гіганта. По розігрітому асфальту табірних доріжок туди-сюди снують дітлахи. Але жодного дорослого Ірина не бачить.

Назустріч їй бреде з понуро опущеною головою дівчинка років п'ятнадцяти, плечі якої здригаються від стримуваного беззвучного ридання.

— Дівчинко, ти не підкажеш, де я можу знайти сьомий загін? — запитує її Ірина.

Та, здригнувшись, зупиняється і якийсь час здивовано дивиться на Ірину почервонілими від сліз очима.

— Тьотю Іро, ви?!.. Ось Дениско зрадіє!.. Ходімо, я проведу вас...

— Наталко?!.. Здрастуй, мила!.. Що з тобою?.. — притягує дівчинку до себе Ірина.

Наталка, пригорнувшись до неї, раптом голосно й гірко заридала. Ірина гладить її по вигорілому волоссю.

— Ну, поплач, поплач трохи... Може, легше стане!..

— Не можу більше тут!.. — ридає Наталка. — Тітонько Іро, сил моїх більш немає!.. Втечу сьогодні, якщо мама за мною не приїде... Ні в який інтернат я з ними не поїду!..

— Куди ж ти втечеш?..

— Не знаю... На станцію... до Києва... куди завгодно!.. Своїх шукатиму, — сьорбає носом і безперервно змахує сльози Наталка, йдучи з Іриною по алеї. — Навіть у перші дні тут, коли я ще не знала, що з мамою... Вона ж на станції в ту ніч працювала... А з міста мене вивезла тітка моя... Потім уже я сюди потрапила... І не знала, чи жива мама, де вона, що з нею... Я тоді весь час плакала... А вони називали мене істеричкою... Наша вихователька, трохи я розстроюся, кричить: «Припини істеріку, дура!..» Уявляєте?!.. Ось у «Медику»

всім нам було класно!.. Пам'ятаєте?!.. А тут, як тільки перевели, видали нам по одному халату, та усім майже одного розміру, і замість взуття — колодки, теж одного розміру — всім... Ну, дивіться, хіба це туфлі?!.. Але найжорстокішим було ставлення до нас, дівчаток, старших 14-ти... Знаєте, місячні вже у багатьох, а вони нам оголосили в перший день: «Дівчата, у кого буде потреба у ваті, звертайтеся до медпункту...» Так ось, у кого така потреба виникла в перші десять днів, тим везуха!.. А потім — все!.. Нема вати, що хочете, те й робіть... А нам же і рвати-то нічого, навіть ганчірок власних немає... Отаке гадство, уявляєте?!.. Кошмар!.. — каже Наталка, вже висохлими від гніву очима дивлячись на якогось невидимого ворога попереду. — А коли комісія з ЧАЕС до нас приїхала, і вони запитали, чого нам найбільше хочеться, ми сказали — щоб комісії сюди частіше приїжджали, тоді хоч нормально годують!.. Ой, тьотю Іро, — раптом схаменулася вона, — це так здорово, що ви встигли!.. Я так рада за Дениска!.. Адже він нічого не знає? От буде щасливий... Ми прийшли! Це їхній корпус. Вам сюди — на другий поверх!.. А я побіжу маму зустрічати, може, і вона встигне приїхати!.. — в очах Наталки знову з'явилися сльози. — До побачення, тьотю Іро!..

Дівчинка побігла до табірної брами. Ірина деякий час дивиться їй услід і, важко зітхнувши, піднімається по зовнішніх сходах на другий поверх. Входить до просторого передпокою, де стоїть низька широка лава, з обох боків якої розкидане стоптане, збите, брудне дитяче взуття... Уздовж стін тягнуться особисті шафки дітей із 7-го загону.

— Все припятськіє, с речами на виход!.. — чується з сусідньої кімнати різкий жіночий голос.

Першим у передпокій з двома товстими пакетами в руках виходить, нічого не підозрюючи, Денис. По-

бачивши маму, він, приголомшений несподіванкою, завмирає, впускає на підлогу пакети, з яких вивалюються зім'яті брудні сорочки. Сам він — замузаний і не доглянутий... На сірому змарнілому обличчі залишилися лишень величезні очі, які миттєво наповнюються сльозами. Нічого не кажучи, Денис повільно підходить до Ірини, яка від хвилювання опустила на лаву, і притискається до неї, міцно обнявши маленькими рученятами. За його спиною з'являється таке ж замузане обличчя усміхненого Сергія ...

~~~~~

...Жінка, що стоїть біля Ірини, легенько штовхає її в бік:

— Дивись... Джек прибіг...

— Господи!.. Потрібно, щоб його відвели, — шепоче інша.

Дорослий собака породи колі скиглить і метається, намагаючись пробитися крізь щільний натовп. Кременний, приземкуватий чоловік відтягує пса в сусідній під'їзд ...

~~~~~

...А Ірині згадується, як одного разу, відчинивши вхідні двері, вона побачила щасливих Сергія та Дениса, що показують їй смішне цуценя колі, а ззаду радісно визирає симпатична мордочка молодшої сестрички Сергія. І вони разом спостерігають, як, обнюхавши всю квартиру, щеня підбігає до шиплячого kota Васьки, пухнаста, чорна зі сріблястим відливом шерсть на вигнутій спині якого стала дибки...

...А ось діти бігають по засніженому двору — вже з підрослим Джеком, закидаючи один одного сніжками.

Хлопчики забираються на перекриття дитячого майданчика, і звідти засипають снігом Джека, який, радісно виляючи хвостом і смішно обтрушуючись, високо підстрибує, щоб дістати їх...

~~~~~

... — А Денис де? — запитує Ірину сусідка. — Щось його давно вже не видно...

— У санаторії... Навіть не знаю, як він це переживе?! Як страшно, Господи!..

— А матері як жити, бідолашній, тепер? — зітхає хтось поруч.

— Що вдієш?! Треба жити, — схлипує сусідка, — в неї ще дочка мала!..

З під'їзду виносять вінки, квіти... Виходять близькі Сергія, виводять знемагаючу від страждань матір. Слідом йдуть, обнявшись, батько і сестричка. Сусіди, друзі, однокласники прощаються із Сергієм, засипаючи труну живими квітами.

З крайньої квартири спустили шнур з мікрофоном, який бере інтелігентна прип'ятчанка, що займається в цьому будинку «дітьми Чорнобиля», і тремтячим голосом промовляє:

— Дорогі земляки!.. Рідні, друзі Сергія!.. Страшне лихо знову прийшло в наш дім!.. Сьогодні ми прощаємося з юнаком, який ще тільки мав обирати свою долю!.. Немає слів, щоб передати горе, яке усі ми тут переживаємо... Немає слів, які хоча б трохи зменшили материнський біль, — голос її зірвався, чується стогін матері, ридання. — Пробач, Сергійку, якщо ми щось не встигли, не все зробили для тебе!.. Хай прийме Господь твою безгрішну душу і хай дарує тобі Царство Небесне!..

У цей час не знати звідки взялася Софія, очі якої теж припухли від сліз.

— Ходімо зі мною, — обійнявши Ірину за плечі, шепече вона, і майже тягне подругу за собою. — Слухай, я тут американців зустріла... Вони випадково опинилися в нашому районі і ненароком побачили це!.. Який жах!.. — скрушно зітхає вона. — Он вони, бачиш, фотографують... Так ось, я їм розповіла, що твій Денис дружив із Сергієм... І що він теж тяжко хворий... Вони захотіли поговорити з тобою...

— Про що?.. Софіє, ти з глузду з'їхала!.. Не можу я ні з ким говорити зараз... Тим більше з іноземцями... Прости, — відсторонює її Ірина.

— Йдемо, дурна!.. Може, вони зможуть допомогти Денисові, — знову тягне її Софія туди, де співчутливо спостерігає за подіями група іноземців.

— Добрий день, — простягнула руку назустріч Ірині привітна українка. — Пані Ірина?.. Пробачте, але ми запросили Вас лише на кілька слів... Не хвилюйтесь!.. Ми представляємо тут американців та українців Сполучених Штатів, яких об'єднало бажання допомогти потерпілим від Чорнобиля... Й ось випадково натрапили на це нещастя...

— Good morning! Excuse me... We heard your son was friend of this boy, yes?! — запитує Ірину зворушена екстравагантна американка.

— Це пані Еванс... Вона запитує, чи насправді ваш син товаришував із цим хлопчиком?..

— Спасибі, я зрозуміла... Так, товаришував... — киває Ірина.

— Чи є ваш син також важко хворим?..

— Так...

— Де він зараз?.. У Києві?..

— Ні... Він... лікується в санаторії!..

— О!.. — підбадьорливо плескає Ірину по плечу американська українка. — То це добре!.. — І вона все перекладає американці, та щось довго говорить по-

шепки. — Розумієте, ваша подруга розповіла нам про хворобу вашої дитини... Тут разом із нами є лікарі... Вони пояснили, що, на жаль, це дуже важко лікується й дуже дорого коштує... Ви розумієте?.. — Ірині стало соромно. — Але вони кажуть, що будуть ще радитися з фахівцями в Штатах, і, якщо можна буде хоч щось зробити, ми повідомимо вам, гаразд?!. Скажіть, будь ласка, вашу точну адресу...

— Давайте, я вам запишу, — втрутилася Софія, бачачи, що Ірину починає лихоманити.

Іноземці співчутливо зітхають і, відходячи, підбадьорливо посміхаються, потискуючи Ірині руку. Українка ж, ідучи останньою, відкриває сумочку Ірини і опускає в неї зелену купюру.

— Що це? — видушила з себе Ірина.

— Це маленький презент від нас, щоб ви змогли придбати якісь фрукти, сік чи що там потрібно вашій дитині зараз... Тримайтеся!.. Бувайте здорові!.. — йде вона, просльозившись.

Ірина лише кивнула, бо втратила дар мови.

А похоронна процесія рушила уздовж будинку. Майданчик біля під'їзду спорожнів. Залишився тільки асфальт, густо посипаний квітами.

— Гаразд, жінко, йди, відпочивай... Прийми щось... А то тебе трясє вже... — басить Софія.

— Боже! — вирвалось у Ірини. — Навіщо ти!.. Соромно ж як!..

— Та облиш!.. Якщо вони допоможуть Денисові, потім дякувати будеш...

Процесія раптом зупинилася, натовп, розступившись, пропускає машину «швидкої допомоги».

— Ну от, їй знову погано... Я піду туди... А ти додому йди, чуєш?!. Ще тебе відкачувати доведеться!.. Ну, будь! — Софія поспішила вслід за іншими.

А Ірина входить у під'їзд. Тут підлога теж устелена

квітами. Відкриває поштову скриньку. Там три листи від Дениса. Вона розриває конверт, заходить у ліфт.

«Матусю! — чується їй голос Дениса. — Не можу стриматися, пишу другий лист за сьогодні. Напевно, до тебе прийдуть вігразу три листи... Напиши мені, як ти почуваєшся?.. Як там Серьога?.. Дай йому мою агресу, будь ласка. Хай він мені теж напише...».

— О-оо!.. — стогне Ірина, вона мало не падає і глухо ридає.

«... Весь день болить голова. Чекаю — не дочекаюся, коли все вже скінчиться!.. Я тебе дуже люблю, мамусенько!.. Мені сказали, що можна виписатися, як тільки закінчатся всі процедури... Невже попередити ще цілий місяць розлуки?!..»

Ірина відчиняє двері, входить у квартиру. Назустріч піднімається з крісла Олександр, з яким доля звела її три роки тому. Його зазвичай ясні блакитні очі сьогодні ніби злегка потьмяніли від якогось внутрішнього неспокою.

— Ти?! — дивується бліда Ірина і знесилено притуляється до одвірка.

— Привіт!.. Ось чекаю на тебе... Я прийшов, щоб сказати тобі... Ні... Краще ти розкажи... Ти що-небудь виходила за цей час?.. Та що з тобою?! — підбігає він до Ірини, що почала сповзати на підлогу, підхоплює її, садовить у крісло, легенько попліскує по щоках. — Що ще трапилось?..

— Сергійко помер...

— Що ти!.. Цей хлопчик... Ну, треба ж... Денисові краще не пиши про це! Поки що!.. Заспокойся!.. Не можна ж все приймати так близько до серця...

— Це вже п'ята смерть у нашому під'їзді!.. Хто?.. Хто наступний? — ридає Ірина.

Олександр вибігає на кухню.

– Господи, дітей хоча б не чіпала... А-а-а!..

Кіт, який до цього часу солодко спав на дивані, прокинувся і втупив у господиню свої блакитні стривожені очиська.

Олександр повертається з мікстурою:

– Випий поки що!.. Стане легше... – він готує шприц для уколу. – Може, тепер ти зрозумієш, що не можна тягнути... Потрібно відкривати рахунок в банку... Потрібно клянчити, вимагати, вибивати валюту, – він коле її в м'яз руки. – «Линяти» треба звідси... Інакше й Дениса не врятуєш, і сама загнешся...

Ірина з болем і втомою дивиться на коханого і раптом досить твердо каже:

– От що, любий!.. Я більше нікуди не піду!.. Нікуди, чуєш?!.. Не можу більше!.. Втомилася... Боже, як я від усього втомилася!.. Ти можеш мене зрозуміти?!.. Завтра ж їду за Денисом!.. Нам спокій потрібен... Нічого більше не хочу!.. Ти хочеш поїхати?.. Їдь!.. Я не тримаю!..

– Заспокойся!.. Прошу тебе!.. – сівши в крісло навпроти, гладить її руки Олександр.

– Не вірю!.. Ні в що більш не вірю!..

– Гаразд... Завтра поїдеш, забереш Дениса, і що далі?!.. Хочеш забезпечити йому долю Сергія?!.. Ну-ну!.. Ні, мила, не поїдеш ти за ним!.. Чуєш?.. Ти повинна за час його відсутності використати усі шанси... Усі!..

– Але він довго не витримає там... Йому погано!.. Ось його нові листи, – дістає Ірина з сумочки конверти, звідти ж випадає стодоларова купюра.

– Ого-го-го! – спалахнули очі Олександра. – Звідки таке багатство?!

– А, це?!.. Та – якась делегація була... там, унизу... Софія їм щось про нас наговорила.. Ось і дали... Але на лікування Дениса цього – на жаль! – не вистачить, – сумно ховає вона купюру в сумочку.

– На лікування, звичайно, ні... Але, в усякому разі, цього достатньо, щоб якийсь час не здохнути з голоду... А то я подивився – у тебе в засіках хоч конем грай!..

– Так, ти правий... Ой, зовсім забула!.. Візьми в передпокої в пакеті кільку, нагодуй Василя, будь ласка...

Кіт, сприйнявши її слова як команду, відразу ж кинувся на кухню.

– А ти чому прийшов?.. Забув що-небудь?.. – запитує Ірина Олександра, коли той повернувся з кухні.

– Та добре, досить дутися!.. Я миритися прийшов... Сподіваюся, ти мене не проженеш на цей раз?!

Ірина жалібно й безвольно дивиться в його знову повітлілі блакитні очі.

– Як хочеш...

– Спасибі, – ніжно бере її руки в свої Олександр, цілує їх. – Я допоможу тобі лягти, – піднімає він Ірину на руки, цілує в губи.

Вони в ліжку...

Олександр заснув. Ірина дивиться на нього, на Ваську, що вмовстився в його ногах, і згадує їхнє знайомство в лікарні ...

~~~~~

... Всесоюзний Науковий Центр Радіаційної Медицини (ВНЦРМ), оточений могутнім чавунним парканом, розташував свої корпуси біля самого лісу, захопивши під свою територію чимало вікових дубів і сосен. В одному з корпусів на першому поверсі уздовж стін коридору з безліччю дверей стоять зручні м'які стільці для відвідувачів. Правда, відвідувачів майже немає. На стіні біля дверей начмеда (начальника медичної частини) висить інформаційний стенд, на яко-

му, серед іншої інформації, Ірина бачить приблизно таку: *«Товариші! Йодна небезпека вже минула. Тепер можна їсти і пити без обмежень, частіше перевірявати приміщення. Але багато хто все ще дотримується наших колишніх рекомендацій, у зв'язку з чим спостерігається збільшення кількості різноманітних хронічних захворювань...»* і т.д.

Ірина, хмикнувши, заходить у кабінет.

Вона лежить під крапельницею у невеликій затишній палаті на три ліжка, з приємними шторами і тонким білосніжним тюлем, що завішує високе вікно та балконні двері, крізь які видніється золоте оздоблення поодиноких листяних дерев у густо-зеленому сосновому бору — за лікарняною огорожею. У палаті дві сусідки-прип'ятчанки. Одна майже ровесниця Ірини — радіоінженер. Другу Ірина знала по «Медику», де та працювала піонервожатою.

— Світлано, — звертається до неї Ірина, — все хочу запитати — як звати молодицю, яка до тебе приходить?..

— Антоніна. А що?

— Вона на Дружбі Народів жила в Прип'яті, так?..

— Здається... Втім, ми з нею тільки тут познайомилися... Та в неї серйозні провали в пам'яті...

— Ах, ось воно що!.. А я думала, чи то я помиляюся, чи Тоня не хоче мене визнавати... Вона змінилася, звичайно... Але ж ми жили поруч... Так... Тепер все зрозуміло...

— Дівчата, адже у мене з пам'яттю теж твориться щось недобре, — зацікавлено вклинюється в розмову Михайлина Василівна, поправляючи солідні окуляри. — Зустріну когось, бачу — до болю знайома людина, а хто вона, що вона — згадати не можу... І головне, якщо б це в рідкісних випадках було, а то ж постійно... Про імена

там, прізвища я вже й не кажу... Такі дрібниці навіть не намагаюся згадувати...

— Зараз у наших у всіх таке, з ким не поговориш... Не пам'ять, а решето, — каже Світлана, підійшовши до Ірини і перевіряючи, скільки ще ліків залишилося в крапельниці. — Проте слабка пам'ять, це півбіди, — продовжує вона, повертаючись до свого ліжка. — Для мене найстрашніше те, що тепер я практично ні на що не здатна!.. А ще ж недавно я могла все... Буквально все... Не повірите, два роки тому, незадовго до Чорнобиля, у мене був лише тиждень відпустки, то я за цей тиждень батькам у селі не тільки скопала город, посадила все і повністю обробила сад, я ще встигла зробити косметичний ремонт усередині хати... навіть поштукатурила і побілила її зовні... Правда, коли поверталася до Прип'яті, в поїзді забралася на верхню полицю і до ранку не сповзала — все тіло гуло й боліло... Але то був інший, приємний, майже солодкий біль — від праці... Не такий нестерпний і виснажливий, як тепер — від болячок... Ах, — зітхнула вона. — Але головне, що тепер навіть найелементарніші речі даються так важко... Це в нашому-то віці!..

— Правда, — підтримала її Ірина. — Я сама зараз не можу повірити, що до аварії могла ранковим п'ятигодинним автобусом змотатися до Києва, залагодити там усі свої і палацівські справи, попрацювати в бібліотеці, а увечері повернутися, переробити всі домашні справи, перевірити уроки сина та ще й уночі попрацювати над яким-небудь сценарієм чи чимось ще, — і вранці, свіжою, як огірочок, з'явитися на планерку в палац культури... А тепер я вже нікому нічого не обіцяю... Боюся підвести... Ти права, Світлано, це так страшно пригнічує...

— Знаєте, що, дівчата, — каже Михайлина Василівна, — не потрібно згадувати і мучити себе тим, що

ми могли і чого тепер не можемо... Нам ніколи вже не бути такими, як раніше, тому пора перебудовуватися, потрібно навчитися радіти тому, що ми можемо робити тепер... навіть самої малості... Інакше взагалі дах поїде...

— Ой, дивіться, Васька завітав!.. — вигукнула Світлана.

Це в палату через відкриті балконні двері поважно увійшов величезний пухнастий красень-кіт із блакитними очима і чорною шерстю зі сріблястим відливом. Зупинившись посеред кімнати, він осмисленим поглядом дивиться по черзі на кожну хвору, ніби персонально вітаючись з ними.

— Ірино, ти справді вирішила взяти його?

— Звісно!.. Денис буде страшенно радий!.. Адже це ж диво, а не кіт!..

— Василю, ти рано прийшов, до обіду ще далеко!.. Іди, гуляй, а то нам від сестер за тебе дістанеться!.. Іди, іди, — каже котові Михайлина Василівна.

Василь відійшов ближче до балкону і сів, в очікуванні своєї обідньої порції.

— Светко! — влітає в палату худенька Антоніна з перев'язаним горлом. — У вас обходу не було ще?..

— Сьогодні, чи минулого тижня?!.

— Кінчай знущатися!.. У нас тільки що професорський обхід був...

— У вашій ендокринології все не як у людей... Кожен день обхід, от і професорський навіть... А у нас лікуючий доктор і той, як ясне сонечко, раз на тиждень з'явиться на пів-годинки, ми і раді!..

— Тоню, здрастуй! — вітає гостю Ірина. Та уважно вдивляється в обличчя блідої, але усміхненої Ірини, що лежить під крапельницею, але, не впізнавши, знижує плечима.

— Та Ірина ж я!.. Сусідів не визнаєш?!.

— Ах! — хапається за голову Антоніна і, тихо завиваючи, хитає головою. — Господи!.. Ніколи б не впізнала!..

— А як Ганнуся твоя?..

— Тут поруч, у диспансері лежить. У гематології...

— А що з нею?..

— Лейкоз...

...На мить перед Іриною знову виникає фрагмент незабутньо злощасного 26 квітня:

Біля під'їзду дорослі, хто в чому, зібралися в купки, обговорюючи події минулого дня, гадаючи, припускаючи, сперечаючись про те, що чекає всіх їх далі.

Діти бігають, бавлячись у квача. Найменші, у тому числі й Ганнуся, мов горобенята, копошаться в піску...

...Сльози блиснули в її сіро-зелених очах. Зволожились очі й у решти жінок. А в палату стрімко входить лікуючий лікар — високий молодик із пишною русою шевелюрою та ясними блакитними очима. На шиї в нього висить фоноскоп, під пахвою — папка з історіями хвороб.

— Здрастуйте!.. Почнемо обхід, — поправляючи шевелюру, майже урочисто вимовляє він.

— Ну-у-у, от і у вас сонечко зійшло, — сумно посміхнулася Антоніна.

— Сторонніх прошу залишити палату, — вимогливо дивиться лікар на неї, а потім на пухнастого кота з такими ж ясно-блакитними очима, що довірливо третється об його ноги.

Антоніна, раптом помітивши їхню подібність, не стримавшись, мимоволі пирснула. Вона виштовхує Ваську на балкон, а сама, махнувши всім ручкою, нарочито поволі виходить із палати.

– Ну, як справи, Ірино Михайлівно?.. Допомагає вам ваше есенціале?... О! Та тут вже все!.. Я зараз медсестру гукну...

– Не треба!.. — перебивши його, підскочила до системи Світлана. — Я й сама впораюсь, не вперше!..

– То як, допомагає? — повторює лікар, поки Світлана возиться з крапельницею.

– Поки що не дуже... Але мені в обласній лікарні спочатку гемодез крапали, а потім — есенціале. Ось тоді я відразу якийсь приплив сил відчула... Там, між іншим, всім чорнобильцям це робили і з лікарняними медикаментами, а не зі своїми...

Лікар занервував, нараз уловивши пильну увагу всієї палати.

– Я ж відразу сказав, що цей засіб вам не допоможе, хоч і не зашкодить... А іншим у ньому нема жодної необхідності...

– Так, нам, звичайно, нема необхідності!.. Ми можемо і таблетками давитися, — вибухає, бліднучи, Михайлина Василівна. — Це тільки для своїх та для блатних у вас все є...

– Ну, що ви таке говорите, Михайлино Василівно?! — вже всерйоз занепокоївся лікар.

– А те й кажу, що є!.. До Ірини тут лежала теща головлікаря, так чого їй тільки не капали... І лікували її, мабуть, не від старечих хвороб, а від «променевого ураження» — у київській квартирі... А ми всі — хроніки, звичайно... Навіщо на нас дорогі ліки витратити?!..

– Ой, дівчата, — намагається віджартуватися лікар, легенько мацаючи живіт Ірини, яка іноді здригається й ойкає, — до вас і заходити страшнувати, все-то ви знаєте!.. Ох, і язички у вас, я вам скажу...

– Олександрє Васильовичу, дорогий, — насилу вимовляє Ірина, — а ви нас не бійтеся!.. Ви нам чесно скажіть... Ну, чому в усьому світі вважають, що трапи-

лася глобальна чорнобильська катастрофа, що наслідки тяжкі... А у нас — як завжди — усе гаразд, так?.. Найкраща аварія в світі?! І ви теж вважаєте, що немає жодних наслідків?!

— Ой-ой!.. Я вам вже казав, що всі ці ваші анемії, гастрити, холецистити і *протчес* — у вас або вже були, або були б трохи згодом... Але сильний стрес усі ці хронічні недуги проявив...

— Ну, ось, чули?!. Що я казала?!. Та невже ви думаете, що у нас до аварії у всіх було безхмарне життя — без жодних стресів і турбот?!. — гарячкує Михайлина Василівна.

— А під час війни, — додає Світлана, — бомбардування, горе, страх, смерть... Тож у кожного тоді був постійний, щоденний стрес, проте печінка у всіх не боліла...

— А 33-й, 37-й роки?.. Та, Господи, вся наша історія — суцільні катаклізми й стреси, — підтримала їх Ірина.

— Гаразд, вас не переговориш!.. Залишимо це, — піднімається лікар. — Краще скажіть мені, які в кого скарги зараз... У вас, Михайлино Василівно, я чув, що вчора гострий криз був? — підходить він до розгніваної пацієнтки, сідає на край ліжка, слухає її, мацає пульс.

— Був, та вас не було...

— Але ж черговий лікар вам допоміг, чи не так?..

— Так мені і «швидка» вдома допомагає... Ось випишете мене наступного тижня, і що я в такому стані з двома хворими дітьми робитиму?!

— Не скажіть. Трішки ми вас все-таки піддікували!.. Вітаміни прокололи, кокарбоксілазу, алое... Просто відразу ви не відчуваєте поліпшення, — переходить він до Світлани. — А у вас які скарги, дівчино?! — іронічно запитує він.

— Знаєте, лікарю, у мене постійно крутиться голова

й нудить... Мабуть, у мене вроджена або хронічна вагітність?! — у тон йому відповідає Світлана, глумливо примружившись ...

Величезна їдальня ВНЦРМ, що більше нагадує їдальню санаторію, ніж лікарні, немов вулик, наповнюється гулом усе нових хворих, які займають свої місця за пронумерованими столиками. Дзвенить посуд, грюкають, мов живі, стільці. Між рядами жваво снують офіціантки, штовхаючи перед собою візки, заставлені тарілками з супом, картопляним пюре зі смаженою рибою і компотом.

За столиком № 65, до якого підходять Ірина й Михайлина Василівна, вже сидять двоє молодиків: один у квітчастій лікарняній піжамі, другий при повному параді — у строгому сірому костюмі з орденськими планками на грудях.

Жінки, кивком привітавшись з ними, сідають за столик.

— Куди це ти зібрався, Сашко? — запитує Михайлина Василівна, знімаючи свою та Іринину обідні порції з візка, що саме підкотив до них.

— Це для Василя, — шепоче їй Ірина, перекавши рибу зі своєї тарілки на серветку.

— У ЦК поїду, — нервово відповідає рудий, веснякуватий Сашко. — Ну, дивіться, можна стільки таблеток поїдати щодня? — дістає він з кишені жменю різнокольорових та різнокаліберних таблеток. — Якщо б я усі їх ковтав, давно б цироз печінки заробив...

— Ми з Сашком на одній шахті гарували — здоровими були!.. Він ще й Афган пройшов, не скаржачись на здоров'я!.. А після Чорнобиля — відразу хроніками стали!.. Рік уже по лікарнях валяємося... — підтримав товариша худорлявий Іван.

– Смачного, хлопці! – намагається привернути увагу сусідів до трапези Ірина.

– Правильно, – підтримала її Михайлина Василівна. – І не поспішай так, Сашко, спокійно поїж і підеш у ЦК... Тобі сили потрібні, а ще – спокій...

– Я вимагав, щоб вони зробили аналіз крові на хромосомні поломки, – гарячкує Сашко, продовжуючи механічно поглинати обід. – Тільки так можна встановити хоча б приблизну дозу... Але ж вони нікому такий аналіз не роблять... А якщо роблять, то таємно... І ніхто не знає, хто скільки хапонував... Тричі змусив я їх узяти на аналіз крові, і жодного разу результат не повідомили!.. А мені вже ці болячки ось де! – провів він рукою по шиї. – Дружина від мене пішла, не витримала... Мені більше втрачати нічого, до Горбачова дійду, але правди доб'юся!..

Маленька, кругла, як колобок, медсестра з добрими дитячими очима і густою копицею стриженого волосся, щедро позначених ранньою сивиною, підвела кількох хворих зі свого гастроентерологічного відділення до кабінету гематолога.

– Ну-у-у, пташенята мої, ось ми і прилетіли, – підморгнула вона їм. – Стійте тихенько... Я домовилася, сьогодні вас дивитиметься професор... Першокласний гематолог!.. – вона підтягнула до себе Ірину, і, віддавши їй історію хвороби, підштовхує до дверей. – Іди перша!..

У невеличкому, але затишному кабінеті біля вікна стоїть літній стомлений професор. Він повертається до Ірини, бере у неї історію хвороби, жестом запрошує сісти, сам теж сідає за стіл, поволі гортає історію. Дзвонить телефон. Професор знімає трубку.

– Так... Я... Угу... Що, він на станції працював?!.. Підвозив... Як довго підвозив?.. Скільки зараз лейко-

читів?.. — старий професор зітхає швидше від втоми, ніж від співчуття до хворого, про якого йде мова.

До кабінету тихенько увійшов Олександр Васильович, професор кивнув йому.

— Гаразд, Завтра протягом дня під'їду до вас, подивлюся... Мабуть, там гострий лейкоз ... Можливо, вражений кістковий мозок... Подивлюся, подивлюся... На все добре!..

— Я вас слухаю, — звертається він до Ірини, поклавши трубку і знову вивчаючи історію її хвороби.

— Я не знаю, що вам казати...

— Угу, — знайшов професор аналізи крові. — Зрозуміло... Ви м'ясо, взагалі-то, їсте?.. Яблука?..

— Взагалі-то їм, а що?..

Олександр Васильович показав гематологу щось в її історії хвороби.

— Та у вас тут ще атрофічний гастрит, ось і не приймає організм залізо... Доведеться допомогти йому медикаментозно...

Олександр Васильович щось шепоче йому.

— А що у вас із нігтями?..

— Ось, — показує Ірина. — Уже майже рік, то на одних пальцях більше відстають, то на інших... Але перед цим всі нігті ніби голкою поколоті були...

— М-м... Це цікаво... Віро Василівно! — голосно покликав професор колегу. — Погляньте-но на ці нігті!.. Це на тлі яскраво вираженої залізодефіцитної анемії, — пояснює він огрядній жінці, що увійшла з сусідньої кімнати.

Очі професора трохи пожвавішали, але Ірині він говорить так само безпристрасно:

— Мабуть, у вас і раніше була прихована анемія... А зараз ось проявилася...

— Ну так... Після стресу, — іронічно посміхнулась Ірина і з викликом подивилася на свого лікаря.

Професор з неприхованою цікавістю поглянув на неї і, невизначено хмикнувши, раптом запитав:

– Діти є?

– Син.

– Скільки йому?

– Десять.

– Як його здоров'я тепер?

– Погано... Кашель якийсь... Уже рік не проходить!.. То тижнями температуриє, і нудить його... То пронос, то запор... Голова болить, поперек... Не знаю, що й робити...

– Вам, голубонько, його обстежити потрібно серйозно, не відтягуючи... І неодмінно зверніть увагу на кров... Думаю, у нього схожа картина...

– Приведіть сина до мене... я спробую допомогти вам, – тихо каже Олександр Васильович, виводячи Ірину з кабінету гематолога, злегка притримуючи її за лікоть.

– Ви?.. – вивільнює руку Ірина. – Чим же?..

– Я не знаю ... Спочатку варто було б його уважно подивитися...

– Ну, так ходімо зі мною, подивіться... Він лежить тут недалеко, в дитячому диспансері...

– Що, прямо зараз?.. Ви все-таки перебуваєте в стаціонарі й...

– Але ж я піду в супроводі лікаря, – знову з викликом дивиться на нього Ірина. – Чи злякалися?!

– Йдемо!..

~~~~~

– ...Ти чому не спиш? – прокинувся Олександр, і, обійнявши Ірину, шепоче їй на вушко: – Нумо, засинай швиденько!.. Ти повинна вранці бути в формі...

Спи-спи!.. — сонно бурмоче він, ніжно глядячи її по голові, і засинає сам.

А їй знову згадується ...

~~~~~

... Пуща-Водиця, будиночки якої ніби ненавмисно забрели в древній змішаний ліс і заблукали в ньому. На алеях перед ВНЦРМ густо димлять осінні багаття. Ірина в теплому лікарняному халаті разом із карокою, чорнявою сусідкою по палаті, не поспішаючи, повертаються з ранкової прогулянки.

Біля воріт вони бачать порожній «Ікарус» і чистенький мікроавтобус. А біля прохідної читають оголошення: «Сьогодні о 19-00 в актовій залі відбудеться концерт та зустріч-діалог з українськими письменниками».

Жінки проходять у двір клініки.

— Дивись-но, — штовхає сусідка Ірину в бік так, що та морщиться від болю, — для гостей, як завжди, банкетний зал готують...

І справді, крізь вікна їдальні видно, як метушаться сьогодні кухарі та офіціанти.

Жінки заходять у хол свого відділення, де біля чергового медпоста кілька хворих оточили енергійну медсестру.

— Сашенько, а мені пантокрин хіба не призначено на сьогодні?! — канючить у неї хирлявий хворий.

— Тобі?! — міряє його іронічним поглядом медсестра. — Тобі пантокрин вже не допоможе!..

Хворі — хто весело, а хто гірко — сміються.

— Дівчата, — помітила медсестра Ірину з сусідкою, — ану підходьте тиск міряти!..

Сусідка швидко вмищується поруч із медсестрою. Та, обгорнувши їй руку манжетою тонометра, звертається до Ірини:

— А ти, голубонько, знову вчора синіла?!.

– Ой, Саш', такий криз у неї був, жах!.. Ледве відкачали, – каже сусідка, підбадьорливо дивлячись на винувато усміхнену Ірину. – Зате як ми зараз славно погуляли... Погода сьогодні дивовижна!..

– Авжеж, погуляли!.. – журиться медсестра. – Тиск який був у вас до сніданку, – дивиться в журнал. – Ну ось, 120/90, а зараз 160 на 100... Погуляли!..

– Шурочко, не хвилюйся!.. Коли я стою поруч із жінкою – в кожній підскакує тиск! – гундосить хирлявий хворий, грайливо притискаючись до Ірининою сусідки.

– Е-ех!.. Мовчав би вже, Дон Жуан, – перериває його Саша. – Сідай, Ірино!..

Вона вимірює тиск Ірині. Чоловіки продовжують галасувати.

– Та тихше ви!.. – заспокоює їх Саша. – Нічого не чую!.. Нумо, ще раз!.. Ти, голубонько, помирати зібралася, чи що?.. Ну і тиск у вас, дівчата, як хоче, так і скоче!.. В однієї вгору поліз, а в цієї впав зовсім!.. Ні, сонечко, на моєму чергуванні ти не посинієш, – вона посилено масажує Ірині голову.

– Ой!.. – стогне Ірина. – Сашо, пощади!..

– Не цінують вас жінки, Сашенько!.. Прийдіть, промасажуйте мене на ніч, в боргу не залишуся, – солодко басить міцний на вигляд брUNET.

– Йшли б ви звідси, мужички! – просить Саша. – Набридли!.. Все, Ірино, – закінчила вона масаж, – а зараз ти йдеш на ЕКГ... Не забула? У тебе талон на 12-ту, а потім – підеш до окуліста... Не спізнуйся тільки!.. Гей, Федорчуку! Іди-но сюди, герою!.. – гукає вона довготелесого накульгуючого хворого. – Дивись, на моєму чергуванні без фокусів!.. Зрозумів?..

– Слухаю, начальнику! – козирає той, але жартівливий жест цей виходить млявим, видно, що хворий дуже слабкий.

Поблякли зелені очі на його землисто-сірому обличчі слабо зблиснули і погасли.

– Шурочко!.. Ми вчора по сто грамів лише – за виписку!.. Ти ж бачиш, в якому стані я виписуюся?!. Бог зна', як і жити далі?! – зітхає він. – Ось ми й відзначили вибуття, так би мовити!..

– Ану, дихни! – просить Саша. – Авжеж!.. Вчора вибуття відзначили!.. А сьогодні – закріпили?!.

– Сьогодні?.. Сьогодні трішечки – з устатку! – На прощання!..

У хол заходить група лікарів і цивільних у накинутих наопашки халатах. Серед них Ірина бачить маленького сухенького головікаря Центру, низькорослого начмеда і своїх добрих знайомих – письменників Бориса Павловича і Михайла, який уважно вдивляється в неї.

– Письменники, – шепоче хтось.

Ірина посміхнулася Михайлові, і той, відразу впізнавши жінку, швидко підходить до неї. За ними здивовано спостерігає Олександр Васильович.

– Дорогі гості! А це ось наш герой-пожежник, Федорчук, – проголошує начмед, – один із тих, хто гасив пожежу на даху четвертого реактора... Ви вже на виписку приготувалися, Миколо Олексійовичу?!. Як ви себе почуваете тепер?..

– Погано, – похмуро буркнув той, боячись, аби сторонні не відчули запаху спиртного.

По обличчях лікарів пробігли тривога і невдоволення.

– А що у вас болить? – співчутливо запитує Борис Павлович.

Стоячи «струнко», як перед генералом, та все ж злегка похитуючись від слабкості й випитого «з устатку», довготелесий герой-пожежник випалив:

– Усе!..

Тим часом Михайло відводить Ірину трохи убік:

– Ірино!.. А я думаю: це вона, чи не вона?!. Ти що, лікуєшся тут?..

– Ні, Мишко... Відпочиваю, — жартує Ірина.

Вони сідають у крісла майже біля Олександра Васильовича, котрий стоїть з блокнотом і ручкою напоготові, щоб у будь-яку хвилину ретельно записувати всі зауваження свого начальства, і разом з тим час від часу прислухається до бесіди Ірини зі столичним письменником.

– Радий тебе бачити, — цілує їй руку Михайло. — Приходь на зустріч сьогодні, гаразд?!.

– Атож, обов'язково прийду...

– Ірино Михайлівно, а ви були в кабінеті ЕКГ? — Раптом нахилившись до них, тихо, але нарочито суворо запитує Олександр Васильович. — На який час вам призначена велоелектрометрія?..

– На зараз... — зітхає Ірина. — До вечора!.. — прощається вона з Михайлом, який знову цілує їй руку.

І ось Ірина проходить скляною галереєю, заставленою по краях тепличними рослинами у високих дерев'яних діжках, до кабінету ЕКГ. Хворих тут немає. Постукавши, вона входить до кабінету.

– Заходьте! Давайте талончик! Роздягайтесь! Лягайте туди, — як заведена командує мужеподібна літня медсестра, що сидить напроти маленької інтелігентної лікарки.

Ірина слухняно лягає, симпатична молоденька медсестричка закріплює на ній датчики. Всі три жінки виконують свою роботу майже механічно. Гуде кардіограф. Лікар переглядає результат, потім, трохи здивовано, дивиться на Ірину.

– Скільки вам років? — запитує вона.

– Тридцять два, — відповідає Ірина, підводячись.

– Сідайте на велосипед!..

Ірина сідає. Знову молоденька медсестра під'єднує датчики, вимірює тиск на одній руці, літня – на другій, потім проходить до столу, записує дані. Гуде кардіограф. Жінки захвилювалися.

– Крутіть педалі, – зітхає лікар, стоячи біля апарата. – Навантаження найменше... Людо, покажи...

– Дивіться на спідометр... Слідкуйте, щоб стрілка не заходила за цю цифру... Ясно?.. – пояснює молоденька медсестра. – Поїхали!..

Ірина крутить педалі. Медсестра раз у раз вимірює тиск, літня записує, лікар стежить за стрічкою.

– Заспокойтеся, хвора! – вимагає вона.

– Я спокійна... Але дуже втомилася!..

– Ви хвилюєтеся!.. Крутіть спокійно!..

– Я абсолютно спокійна, – важко дихаючи, запевняє Ірина. – Якщо вам із серцем щось не подобається, так це, може, тому що у мене вчора сильний криз був?!.

– За вашим серцем я стежу!.. Це все ваша ВСД – вегето-судинна дистонія дає... Але зараз ви хвилюєтеся!.. Чого ви боїтесь?!.

– Я?!. Я давно нічого не боюсь!.. Мені лише б ці жахливі головні болі трохи зняли, та сил трішки б додали, щоб сина підняти...

– Не бійтеся, будуть діти у вашого сина! – перебиває її лікар.

– Діти?!. Дай Боже!.. Та я чомусь про це ще не думала...

– Збільшувати навантаження? – запитує молоденька медсестра.

– Не треба!.. Досить! Тут і так все ясно!.. Одягайтеся, – зітхає лікар і, відірвавши стрічку, йде до столу, переглядає дані тонометрії, потім виходить із кабінету, а в цей час молоденька медсестра знімає з Ірини датчики.

— З чого це ви взяли, що ми всі чогось боїмося?! — дивується Ірина, витираючи хусткою піт із чола і ще кілька секунд відпочиваючи на велосипеді. — Хто краще за мене може знати або порівнювати мій стан до і після аварії?!. А жили ми в Прип'яті у першому, найбруднішому, мікрорайоні — по прямій півтора кілометра до атомної...

— Ну, якщо з Прип'яті, то не так уже й важливо, де ви там жили... і так ясно!.. Але ми тут теж отримали, — басить літня медсестра.

Ірина одяглася. Повертається лікар і каже Людмилі:

— Віднеси її дані Василеві Тимофійовичу... Нехай і він подивиться, я домовилася!..

— Мені ще кудись треба? — запитує Ірина.

— Ні, ви можете йти до окуліста, — раптом уже м'якшим голосом говорить лікар. — Втім, хвилинку!.. Вам зробили триденну тонометрію?

— Ні. Сьогодні тільки перший день...

— Хто ваш палатний лікар?

— Олександр Васильович. А що?..

— Можете переказати йому, що мені не подобаються ваші дані... Нехай зайде до мене завтра з вашою історією хвороби...

У кабінеті окуліста кілька хворих чекають своєї черги. Ось до кабінету зайшов поважного віку хворий, тож Ірина пересувається на його стілець, ближче до дверей. Слідом за нею пересувається бліда, квола жінка, обличчя якої всуціль покрите пігментними плямами.

— І що вони вам кажуть? — продовжуючи розмову, питає Ірина.

— Окулісти ставлять пилоподібні катаракти, звичайно, не пов'язуючи з аварією... Решта — те ж саме... Ось, дивіться, який букет, — простягає вона Ірині виписку. — Та все б нічого, але страшно те, що працюва-

ти зовсім не можу!.. Вже влаштувалася прибиральницею на 70 рублів... Та постійно втрачаю свідомість на роботі. «Швидка» забирає... А хто за мене працює, тим платити доводиться... Ось і залишаюся з двома дітьми практично без засобів до існування...

– Але ж, Галю, ви лежали у 6-й клініці тоді?!.

– Так, відразу, як повернулася 27-го після добового чергування на заправці Управління будівництвом, де потім ліс рудим став... А я там весь час була, на вулиці... Повернулася додому, блювота страшна почалася, страх як було погано... От і відправили мене тоді до Москви з іншими... Та що з того?!. З жінок, що зі мною в палаті лежали, одній Ліді тільки і поставили гостру променеву хворобу – ГПХ, а іншим... Ось нещодавно померла одна... Валентина... Так їй навпаки в 25-й познімали всі діагнози, виписали, а через тиждень її не стало, – безнадійно зітхає Галя і, мало не плачучи, додає: – Не знаю... Ось випишусь післязавтра, а як ще до Чернігова доберуся?!.

– А в комісію чому не подасте документи? На інвалідність?..

– Комісія приймає документи тільки ліквідаторів, а я хто? Евакуйована, та й все... І на інвалідність потрібно три місяці поспіль в лікарні вилежати... Я ж собі таке дозволити не можу – діти теж хворі, як же я їх залишу на три місяці?!.

З кабінету виходить хворий.

– Заходьте, – говорить він Ірині.

– Може, ви?! – запитує вона сусідку.

– Ні, ні!.. Ідіть!.. Ваша черга!..

Ірина заходить до кабінету головатого окуліста з бичачими, витрішкуватими очима.

– Сідайте! – показує він на стілець біля затемненого вікна. – Є скарги на зір? – кидає він, заповнюючи історію хвороби попереднього хворого.

– Загалом, особливих скарг немає... Але коли погіршується загальний стан, то пропадає різкість, зливається текст... А ще, на жаль, дуже швидко втомлюються очі та гостро болять від яскравого світла...

– Що з тиском? — запитує лікар, займаючись своєю справою.

– Стрибає!..

– Ясно, — закрив він історію попереднього хворого й здивовано дивиться на Ірину, ніби не очікував її тут побачити.

І відразу стало очевидним, що говорив він з пацієнткою механічно, тому вже нічого не пам'ятає зі сказаного нею.

– Ну... Отже, що, ви кажете, у вас із зором? — але, наштотвхнувшись на здивований погляд Ірини, промимрив: — Угу... Давайте подивимось!..

Він довго вивчає її очі через знайомий офтальмологічний прилад. Бажаючи прискорити процедуру і трохи допомогти, Ірина каже:

– Знаєте, лікарю, в мене ще влітку 86-го виявили катаракти...

– Так уже й катаракти!.. Ну, є тут невеликі цятки... Недосвідчений лікар, звичайно, міг прийняти їх за катаракти...

– Але мене тоді професор Логвиненко дивився...

– Так?! — лікар з того боку апарату на мить затих і, після короткого замішання, раптом випалив: — Так, так, так... ви знаєте, ви маєте рацію!.. Є, є катаракта... Цікава така, в цяточку... А то, знаєте, приходять багато хто й одразу, мовляв, у мене катаракта... Подивишся, а там вроджені цятки... — Лікар дістає з кишені халата великий носовичок, голосно сякається, йде до столу, відкриває історію хвороби. — Так, так, дійсно, це ускладнені ядерні катаракти обох очей, — сам собі диктує він. — Тільки не вбивайте собі в голову, що

вони променеві!.. Просто вас раніше не обстежували...

– Чому ж, обстежували... Та мені, власне, все одно, які вони... Ще бачу, і слава Богу!.. Але у мене немає підстав не довіряти іншим фахівцям і своїм відчуттям... Я ж бачила ту загрозу над реактором...

– Променеві катаракти повинні дозріти, потрібен час... А ви кажете, що у вас їх вже влітку виявили...

– А я подумала, що це у мене променевий опік кришталика...

– Для цього потрібно, щоб часточки безпосередньо бомбардували очі... І потім, доза повинна бути не менше 200 бер... — заповнює історію лікар.

– Але ж ви не знаєте мою дозу... Ніхто її не вимірював!.. От якби ви всю ніч просиділи у вікні, дивлячись на машини, що проносяться на станцію і назад?!.. Ви не припускаєте, що у ваші очі міг залітати хоча б звичайний радіоактивний пил, піднятий ними?!..

– Не знаю, не знаю... Повинна бути яскрава картина променевого ураження, різні супутні захворювання...

– А ви погортайте історію хвороби!..

– Так?.. Що тут?.. Ішемія, гіперплазія щитовидної, ВСД, порушення кровообігу головного мозку, виразковий гастрит, фіброматоз, анемія... Ох-хо-хо!.. — з подивом розглядає лікар Ірину. — Так, аварія, звісно, вплинула на ваш стан... Що я можу сказати?!.. Вам потрібно серйозно займатися своїм здоров'ям... Я вам тут краплі призначив, покрапаєте, значить...

Після окуліста й обіду, перепочивши трохи в палаті, Ірина на трамвайчику їде живописною Пущею-Водицею в дитячий радіологічний диспансер, відвідати Дениса. Диспансер цей розмістився в стареньких корпусах колишнього дитячого санаторію, які насправді немов загубилися в лісі.

У лікарняному коридорі Ірина звертається до худої, як із хреста знятої, великоокої дівчинки років п'яти, що зупинилася навпроти і здивовано розглядає її.

– Дівчинко, поклич, будь ласка, з 7-ї палати Дениса!.. Знаєш його?..

– Знаю, — охоче кидається та виконувати прохання.

– Матуся! — з палати вибігає блідий, але радісний Денис, обіймає її. — А ти впізнала Анюту?..

– Яку Анюту?..

– Ось цю, яка поклікала мене! — показує Денис на бліду дівчинку, що стоїть віддалік.

– Ні, не впізнала...

– Та ти що?! Адже це Анюта, мамо... Ганнуся!.. Сусідка наша по Прип'яті!.. Я її теж не впізнав спочатку, а вчора мама її приїхала, тітка Тоня... Вона мене виноградом пригостила!.. — тараторить Денис.

Ірина ж, пополотнівши, уважно розглядає дівчинку, яку можна було б знімати у фільмі про голод 33-го року або фашистські концтабори, настільки змарнілою і нездоровою були її худорлявість та блідість. І тільки величезні блакитні очі нагадували щось про ту пухкеньку й рум'яну Ганнусю з Прип'яті.

– Анюто!.. Це ти?.. Іди до мене, сонечко, — тремтячим голосом кличе Ірина.

Ганнуся, наче тільки цього й чекала, відразу кидається до Ірини і міцно притискається до неї.

– Ти мене пам'ятаєш, дівчинко?! — дивується схвильована Ірина, цілуючи її, і змахуючи сльози. — Денисе, дістань із сумки найкраще яблуко для Ганнусі!..

– Ви мама Дениса? — підійшла до них зовсім юна лікарка. — Ви хотіли поговорити зі мною?.. Проїдемо в мій кабінет!..

– Синку, почекай на мене тут...

– Гарзд. Але я тобі повинен обов'язково ще когось показати, — шепоче матері на вухо Денис.

- Кого?
- Це сюрприз...
- Добре. Як повернуся, тоді покажеш!..

Ірина й лікарка йдуть до кабінету. Денис дістає з сумки величезне червоне яблуко і простягає його Ганнусі. Дівчинка в захваті. У коридорі з'являється поповніла Антоніна зі стомленими, вицвілими очима.

– Іди!.. До тебе теж мама прийшла, — показує Ганнусі гостю Денис.

Дівчинка поспішає до своєї мами і вони виходять удвір, а згодом повільно йдуть алеєю повз вікно, в яке дивиться Денис. Потім він підбігає до Ірини, що саме вийшла від лікаря, тягне її на сходи і далі — на другий поверх.

– Куди ти мене тягнеш?! — пручається Ірина.

– Тихше. Зараз побачиш, — злодійкувато озираючись, Денис стукає в одну з палат гематологічного відділення, куди, як відомо Ірині, стороннім вхід заборонено.

– Можна?.. — заглядає в палату Денис. — Ходімо, — втягнув він Ірину всередину маленької кімнати з єдиним ліжком і столом навпроти нього.

Від столу назустріч їм піднялася, відтягнувши праве віко та вдивляючись у них, жінка в домашньому халаті. Лише по цьому забавному жесту впізнає Ірина керівника агітбригади, колегу і подругу по Прип'яті, Валю.

– Іро, невже це ти?! — скрикує, своєю чергою вражена, Валентина і, притулившись до подруги, гірко ридає. Ірина гладить її неслухняне кучеряве волосся, а в самої по щоках теж горохом котяться пекучі сльози.

Денис, сівши на ліжку, намагається розважити дворічного малюка, який лежить на спині, пхикає й безпорадно смикає ручками та ніжками, обмотаними товстими марлевими компресами. Обличчя малюка викривлене жахним стражданням, в очах — страх, біль і сльози.

– Мам', іди, подивись на Миколку! — гукає Денис

і, взявши з ліжка волохатого ведмедя, він грубим голо-
сом говорить малюкові. — Ти хіба мене не впізнаєш,
Миколко?! Р-р-р...

Подоба посмішки з'явилася на обличчі малюка, за-
блищали мокрі від сліз оченята.

— Ти — Деня!.. Він — Миса! .. — показує малюк об-
мотаною ручкою спочатку на Дениса, потім на ведмедя.

Ірина підійшла до них, спостерігаючи цю зворуш-
ливу сценку, і ледь стримуючи ридання, що рветься з
грудей. Валя ж, навпаки, якимось внутрішньо зібралася.

— Він так полюбив Дениса!.. Бачиш, упізнає, — ра-
діє вона.

— Що з ним?.. — здавлено запитує Ірина.

— Рак крові...

Увечері, все ще мовчазна, пригнічена недавньою зу-
стріччю з Валею і Миколкою, Ірина з сусідкою повільно
підходить до актового залу, де вже давно йде концерт,
чується запальна українська народна пісня «Маруся».
Сусідка, вражена її розповіддю, теж мовчить.

— Такий славний малюк, — зітхає Ірина, відчиня-
ючи двері до зали, заповненої глядачами в лікарняних
халатах, що вдячно слухають чудове виконання артис-
тів Броварського народного хору.

Артисти в яскравих барвистих костюмах, але об-
личчя їхні дуже бліді. Вони закінчують співати ве-
селу пісню, а сумні, жалісливі очі їхні спрямовані в
залу — до жертв і героїв Чорнобиля. На краю сцени
стоїть журнальний столик із квітами, за яким сидять
четверо письменників.

Жінки влаштовуються на незайнятих місцях у
першому ряду, і знову — поруч з Олександром Васи-
льовичем. Борис Павлович, відразу помітивши Ірину,
шепнув щось Михайлові, той спускається в залу, і, сів-
ши поруч з нею, шепоче:

– Іринонько, ти ще виступаєш?.. Чи не до того тобі тепер?!

– Ну, чому ж?.. Для своїх іноді співаю...

– Можеш виступити зараз? — запитує Михайло.

Вона озирнулась і, побачивши в залі головного лікаря й начмеда, кивнула.

– Але потрібна гітара, — шепоче вона.

– На сцені є, — втрутився Олександр Васильович, який весь час уважно слухав їх.

Пісня доспівана. Борис Павлович, підійшовши до мікрофона, звертається до глядачів:

– Я прочитаю вам, друзі, поезію мого побратима Віктора Грабовського:

Друже, спинися!

Не так, як спиняються води холодні.

*Не так, як стинається птах в піднебессі,
чи камінь в безодні.*

Спинись у нікчемному стресі.

Спинися сьогодні —

*безмовним осягненням суті озонної
віддайся їй келихом серця!*

*В малій, чи великій зоні ми,
а душу не зраджуй,
не сердься!*

*Коли кожна віточка марить коханням
у вічній молитві до Сонця,
нехай не притлумить ясного чекання
ні зрада, ні стронцій.*

Спинися й помовч,

аби всяка пташина

і навіть росинка болю

*відбилися в зіницях вселюдського Сина
Любов'ю.*

Лиш тільки у чистім суцвітті мовчання,

*що ляже Йому до ніг,
пізнаєш вогнисте крило прощання
і певність, що ти переміг
самого себе
у двобої одвічнім,
що нищить і животворить,
аби не лежати бездомним камінчиком
богай ще хоч мить.*

Після оплесків, він каже:

– Ми привезли вам українську пісню, щире поетичне слово, щоб зігріти ваші зболілі душі!.. Адже ваша біда — це й наша біда. І тому ми тут... Але оце зараз ми побачили у залі нашу посестру, поета і барда, вашу землячку з Прип'яті — Ірину й хочемо надати їй слово. Просимо, Іриночко!..

Ірина, в довгому лікарняному халаті, піднімається на сцену, Михайло подає їй гітару. Налаштовуючи її, Ірина каже в мікрофон:

– Борис Павлович сказав вам щирю правду. Справді, в цій задушливій атмосфері замовчування людських бід першими почули наш гіркий заклик, першими відгукнулися на нього українські письменники. Низький уклін їм за це!.. Та оскільки я — людина з зали, то й говоритиму про проблеми цієї зали... Усі ж бо пам'ятають, як майже два роки тому на травневій міжнародній конференції по Чорнобилю, що проходила в Києві, представники медичного відомства запевняли світ, що вони не зареєстрували жодного випадку смертності, пов'язаної з аварією на ЧАЕС... Проте у нас з вами — у кожного! — є інша статистика... Як же хотілося тоді запитати цих чиновників від медицини — хто їм заважає реєструвати такі випадки?! І ось, після чергової смерті в нашому будинку, була написана така пісня:

ВАСИЛЮ ДЕОМИДОВИЧУ ДУБОДІЛУ,
який помер від лейкозу в серпні 1988 року, а також
усім колишнім і майбутнім жертвам ЧОРНОБИЛЯ...

*Не регистрировали нас
и нашу смерть
с авариею связывать не стали, —
не плавалась от слез оркестров медь,
процессии венки не возлагали...*

*Списали нас
на беспризорный стресс,
на подлые врожденные недуги...
А мы — расплата за лихой прогресс,
всего лишь — жертвы чьих-то сытых буген.*

Ірина співає пристрасно, з болем. Зал заціпенів.
Головлікар засовався в кріслі. Начмед піднявся і став
нервово чеберяти в проході. Ірина співає:

*Нам не обидно было б умирать,
когда бы знать,
что наша смерть поможет
«ошибок роковых» не повторять
и «действий безответственных» не множить!*

*Но среди тысяч «компетентных» лиц,
считающих в процентах наши «души»,
душа и честь давно перевелись,
и потому отчаянье так душит.*

*Списали нас.
Стараются списать
во святость лжи
больные наши были...*

*Но нас ничто не вынудит молчать!
И даже после смерти
из могилы
мы будем к вашей Совести звать,
чтоб Землю
в саркофаг не превратили!..*

Закінчивши співати, Ірина вклонилася і передала гітару Михайлові, який схвильовано цілує їй руку і допомагає спуститися зі сцени. Глядачі, після секундної паузи, дружно аплодують, а Михайло вже звертається до них:

– Ми вдячні Ірині за чудовий виступ!.. А на завершення я приберіг для вас приємну інформацію...

Раптом одна зі співачок хору падає непритомна. На сцену поспішають лікарі, надають допомогу. Зал мовчки, напружено чекає. Через хвилину співачку виводять, і жінка-лікар каже Михайлові:

– Все гаразд! Можете продовжувати!..

– Так... – зітхає Михайло. – І все таки я закінчу... Сьогодні, коли нас водили по вашому центру, ми побачили його сучасні корпуси і світлі палати, ваших гарних лікарів, – він робить акцент на слові «гарних», щоб була зрозуміла його гірка іронія. – Вони нам сказали, що усі ви тут здорові!.. – По залі прокотився гул. – Тому ми бажаємо вам якнайшвидшого повернення додому та всього найкращого!..

– А зараз, якщо у вас є запитання до нас, будь ласка, – звертається до зали Борис Павлович.

Зала сприйняла цей виклик на відверту розмову як детонатор і – вибухнула. Першою зіскочила з місця сердита брюнетка середніх років:

– Лікарі вам сказали, що ми всі здорові!.. Я працюю інженером в хімцеху ЧАЕС... Зараз маю цілий букет «старечих» хвороб... Рік тому помер мій чоловік, – голос її затремтів, – теж працівник станції... Діти хворі!..

А нам же нікому не пов'язують наші захворювання з аварією... Чому?! — грізно запитує вона.

— Товариші! — встав перед залом, намагаючись утихомирити пацієнтів, сухенький головлікар. — Товариші!.. Такі питання адресуйте не письменникам, а нам!.. Я і начмед приймаємо по вівторках і четвергах всіх бажаючих... Будь ласка, приходьте, і будемо вирішувати ваші питання!..

Але голос його тоне в наростаючій гаморі. Тоді піднявся вже зовсім оскаженілий начмед.

— Припинити! — гаркнув він. — Негаймо припиніть цей базар і розійдіться по палатах!..

— А ти хто такий, щоб нам наказувати?! — долинає із зали.

Головлікар намагається розрядити цю вкрай вибухонебезпечну ситуацію.

— Спокійно, Вікторе Івановичу!.. — звертається він до начмеда, а потім до зали: — Товариші, дорогі мої!.. Давайте відпустимо гостей!.. І самі все обговоримо!..

Зала невдоволено загула.

— Ні, ви мене не так зрозуміли, — виправдовується головний лікар. — Письменники нехай залишаються!.. Давайте відпустимо хоча б хор!..

— Артистів потрібно відпустити, — підтримав його металевий голос начмеда. — Вже одній жінці з хору стало погано!.. Вам цього мало?!.

— Сідайте!.. Сідайте!.. — кричать із зали артистам, що цілком солідарні з глядачами, і хотіли б теж послухати хворих.

Частина хору відразу ж опускається на довгі лави, але інші жестами просять їх піднятися, бо слухати цих людей вони повинні стоячи.

Після короткої перепалки артисти неохоче залишають сцену, багато хто з них спускається в залу, де один із письменників гучно басить:

– У тому, що відбувається тут, на мій погляд, вина тільки самих медиків... Чому ви не даєте людям говорити?! Ми приїхали не тільки себе показати, а й хворих послухати!.. І про це було домовлено...

Та ось на спорожнілу сцену піднявся начмед. Похазяйськи сівши за журнальний столик, знявши годинник і дочекавшись, поки закінчить говорити письменник, він гаркнув у мікрофон:

– Увага!.. Ви всі перебуваєте в лікувальному закладі!.. П'ятьох з високим тиском уже вивели... Я знав, що сьогодні буде гостра розмова, і залишив чергову медбригаду... Зараз 20 годин 45 хвилин. О 21 годині у вас — лікувальні процедури!.. Тому прошу всіх негайно розійтися по палатах!.. — суворо відчеканив він.

У залі — гамір. Однак більшість хворих, бачачи, що діалогу сьогодні не вийде, вже рушили до виходу, гаряче перемовляючись один з одним. У коридорі вони оточили Бориса Павловича, Ірину та начмеда.

– Можливо, в іншому місці виступ Ірини був би доречним і навіть корисним, але тут хворі люди все ж таки!.. — переконує начмед Бориса Павловича.

– Ах, все ж таки хворі?! — вставляє Ірина.

– Так... Ми організували цей вечір для психологічної розрядки хворих, щоб вони відпочили... Але зараз я вам скажу, що цей вечір звів нанівець місячне лікування!..

– То чому ж ви нас нормально не лікуєте?.. Чому не пов'яжете наші хвороби з Чорнобилем?! — гарячує сухорлявий хворий з післяопераційним шрамом на шиї.

– Як вам не соромно... Телятников отримав 150 рентген і нічого — працює!.. А ви скиглите тут!.. — вичитує йому начмед.

– Це як вам не соромно соромити цього чоловіка?! — тихо, але жорстко говорить Ірина. — Ви зна-

сте, скільки він отримав?.. Ні!.. Багатьом ви, крім Телятнікова, встановили дозу?..

З винуватою посмішкою до них пробивається головлікар.

— Вибачте!.. Прошу вас пройти до кабінету!.. Там усі вас чекають, — виводить він із натовпу начмеда та Василя Павловича. — Машину вже подали... Потрібно їхати, вибачте!..

— Ми ще повернемося... І нікому не дозволимо тебе образити, — гаряче тисне на прощання Ірині руку Борис Павлович.

— Тримайся! — цілує її в щічку Михайло.

По дорозі начмед все ще «виховує» Бориса Павловича:

— Ми сподівалися, що ви допоможете нам повернути цих людей до суспільно-корисної праці!.. Вель слово далжно звать людей на вдахнавенний труд, на подвіг!.. У крайньому разі — розважати!..

Вони звернули в коридор, що веде до кабінету директора центру.

— Ну, знаєте лі!.. — на зрозумілішій начмедові мові обурюється Борис Павлович. — Ми — пісателі, а не клоуни!..

А змучена сьогоднішніми подіями Ірина, в супроводі зворушених хворих, йде далі по галереї.

— Все, — зітхає один із них, — завтра вони вас виписуть!..

— І формулірочка вже готова, — додає інший. — Як сказав начмед: «Вечір звів нанівець місячне лікування!..»

— А ми їм не дозволимо, — загули хворі. — Нехай тільки спробують! Ми їм тут такий страйк влаштуємо!..

Наступного дня Ірина в ординаторській свого відділення чекає на виписку.

— Ось так і випишете — з температурою?! На якій підставі, дозвольте дізнатися?!

— Бачите, — ховає погляд Олександр Васильович, — з'ясувалося, що ви, без відома, відлучалися з Центру... А це суворо заборонено лікарняним режимом...

— Але ж ви знаєте, що я відвідувала хворого сина... Зрештою, тут усі постійно кудись відлучаються...

— Проте помітили саме вашу відсутність, — зітхає лікар. — Я нічого не можу вдіяти, це наказ начмеда...

— Письмовий?

— Усний.

— Зрозуміло.

— Ну що? Що вам зрозуміло?! Думаєте, мені подобається весь цей фарс?! — несподівано виходить із себе Олександр Васильович. — Ця подвійна мораль усюди?! Нею наскрізь прогнила вся наша система... Але поки ми живемо в цій країні, ми змушені жити за її законами, — гарячкує він. — Так!.. Так, я знаю, що замість десятка ваших діагнозів... тут, — тицяє він у випуску, — має бути один: хронічна променева... Але я не можу його поставити!.. І ніхто цього не зможе...

— Чому ж, деякі лікарі не бояться, ставлять...

— Можливо... Та не під цією вивіскою!.. Іро, — раптом бере він її за руку. — Ви навіть не уявляєте, як мені шкода, що все так вийшло!.. Я так хотів би бачити вас тут...

— А я вас ні! — перебила його Ірина. Вивільнивши руку, вона забирає випуску і залишає кабінет...

~~~~~

... Ірина сумно дивиться на солодко сплячого Олександра. З трудом, намагаючись не розбудити його, вона піднімається з ліжка. Накидає халат, бреде на кухню. У мийці — брудний посуд. Вона вмикає воду, набирає повний келих. Дістає з маленької аптечки на

холодильнику ліки. П'є. Дивиться на аматорське фото поруч з аптечкою, де стоять, обійнявшись, усміхнені Денис та Олександр. І вона знову згадує ...

~~~~~

... Вона і Софія у своєму робочому кабінеті сидять за столами, заваленими рукописами, паперами. Софія говорить по телефону:

– Так, любий... Так... Ну, так... Та, ну?!.. Ні, на збори вже йди сам, будь ласка!.. І прослідкуй, щоб вона з'їла щось перед музикалкою!.. Так, так... Бувай!.. – кладе трубку й уважно дивиться на занурену в папери похмуру Ірину. – Щось ти, жінко, не подобаєшся мені останнім часом, – басить вона. – Схоже, причина не тільки в тому, що тебе не долікували, еге ж?.. Невже той молокосос, про якого ти розповідала, – торкнув твоє заснуле серденько?!.. – хитро мружиться Софія.

– А тобі, я бачу, одне задоволення копатися в сердешних ранах... Відчепись!.. – заглиблюється в текст Ірина.

Дзвонить телефон, Софія знімає слухавку.

– Це тебе, – передає вона трубку Ірині.

– Я слухаю... Що?!. Школа?!. Що з Денисом?.. – блідне Ірина. – А лікар?.. Гаразд... Я зараз приїду... Зараз... Що робити?.. – поклавши трубку, розгублено запитує вона стривожену Софію.

– Виходь!.. Лови машину!.. Я все залагоджу з начальством і наздожену тебе внизу... Швидко!.. – миттєво реагує та.

Ірина вибігає на глуху вуличку старого Києва, намагається зупинити якусь із машин, що зрідка проносяться тут. Безрезультатно. До неї приєднується Софія, озиряється на всі боки. Глухо. Лише навпро-

ти, коло магазинчика, стоїть машина «швидкої допомоги». Софія, жестом показавши Ірині, щоб та голосувала, підходить до водія і щось пояснює йому.

– Ні, ні! – голосно відбивається той. – Не дозволено нам пасажирів возити... Не дозволено!..

Софія вже було відвернулася геть від незговірливого водія, але раптом, осяяна авантюрною ідеєю, з відчаєм запитує:

– Товаришу водій! А ви мертвих возите?..

– Так! – здивувався той.

Софія, артистично припавши на коліно і притиснувши обидві руки до серця, трагічно вигукує:

– Тоді дозвольте – я помру!..

Водій довгу хвилину дивиться на неї з переляком, а потім, усе ще збентежений, лепече:

– Я н... не знаю!.. Ось шеф прийде, з ним і домовляйтеся!..

– Окей! – випростується Софія. – Із шефом домовимося...

У цей час із магазинчика з авоською в руках виходить «шеф» у білому медичному халаті. Ірина з подивом упізнає Олександра Васильовича. Ту ж мить Софія кидається до нього і в чомусь гаряче переконує. Той заперечливо хитає головою, поки Софія не показала йому на протилежний бік вулиці, звідки на них дивиться розгублена Ірина. Побачивши її, лікар одразу ж погоджується.

«Швидка» хутенько підвезла їх до школи, де в медпункті на кушетці лежить білий, як крейда, Денис. Поруч метушаться лікар і медсестра. Олександр Васильович представляється їм. Оглядає Дениса. І тут же, за його наказом, хлопчика заносять у машину.

І ось втомлений, але задоволений, Олександр Васильович виходить з лікарняної палати екстреної допо-

моги. Полегшено зітхнувши, він ніжно пригортає до себе ридаючу Ірину.

– Нічого, тепер можна поплакати... Все обійшлося, слава Богу!.. Нічого-нічого, – ласкаво говорить він, витираючи їй сльози ...

~~~~~

... Ірина мие під струменем води кавову чашку. Ззаду тихо підкрадається Олександр, обіймає її. Вона здригається.

– Ти сьогодні знову підеш, правда?! – запитує він.

Ірина сумно дивиться перед собою, в очах сльози.

– Добре... Піду... Але, Боже, як же затягнувся цей марафон!.. – стомлено говорить вона.

– Ну-у-у ось, ранок вечора мудріший... Ти ж знаєш, люба, я теж втомився від усього цього... Тому й зірвав-ся тоді... Але ти повинна бути сильною, ти – мати!..

– Я постараюся... Знаєш, я мушу тобі сказати...

– Що ти була не права, прогнавши мене минулого разу...

– М-м-м... – посміхається вона і дуже серйозно додає: – Спасибі!.. Спасибі, милий, що прийшов... Не уявляю, як би я вчора без тебе... Вибач мені, Сашко, я просто не знаю, що зі мною діється... Іноді я навіть тобі не вірю... Це жахливо!..

– Нічого-нічого!.. Все буде добре, – притискає її до себе Олександр і міцно цілує в губи.

Спекотний полудень. Ірина заходить у будинок обкому партії, де майже рік тому знайшла притулок громадська організація «Союз Чорнобиль». За дверима, в холі, отримує інструктаж маленької горбоносої чорнявки група дітей, що виїжджають на оздоровлення за кордон, разом зі своїми батьками, більшість яких мало

схожа на відселених, або тих, хто мешкає на заборонених територіях.

Перед ліфтом Ірині перегороджує дорогу міліціонер.

– Ви до кого?

– У «Союз Чернобыль»...

– У них зараз обід...

Ірина трохи розгубилася, але швидко знайшла, що сказати:

– Мені призначено саме на цей час!..

– Добре, проходите, – недовірливо пропускає її міліціонер і повертається на свій пост.

– Ой!.. Вибачте, зовсім забула, який у них поверх? – питає його навздогін Ірина.

– Третій, – буркнув той.

Ірина виходить із ліфта. Відчиняє двері до приймальні Союзу, де бачить Валентину, ту саму інтелігентну прип'ятчанку, яка вчора виступала з прощальною промовою на похоронах Сергія.

– А... Іро, – помітила її та. – Ти що, за сина прийшла клопотати?.. Але знаєш, вони всі там зайняті... Гості з Данії приїхали, – напівпошепки пояснює вона. – А... Втім, давай ризикнемо!.. Ходім...

Вони заходять у кабінет, де з гостями за чашкою чаю мило розмовляє втомлений молодик і чарівна шатенка невизначеного віку. Ближче до входу юна блондинка-референт нарочито серйозно вислуховує солідного чиновника.

– Світлано Миколаївно, – нахилившись до неї, майже шепоче той, – благаю вас, поговоріть з ними ще раз!.. Запропонуйте їм наші послуги на найвигідніших умовах... Ви ж знаєте – вони не бажають мати справу з офіційними структурами. Не довіряють нам... Лише на чорнобильському ґрунті поки і можна налагодити контакт... Прошу вас, голубонько!..

– Угу!.. Я поговорю, звісно... – кидає референтка і

звертається до новоприбулих: — Що таке, Валентино Петрівно?..

Та підходить до неї і, теж нахилившись, прохально щось шепоче, показуючи на Ірину. Юна референтка невдоволено зітхає, пильно дивлячись на Ірину. Валентина з чиновником підходять до гостей, а референтка — до відвідувачки.

— Ірино Михайлівно?.. На жаль, зараз ми дуже зайняті, ви ж бачите... Зайдіть, будь ласка, в кімнату навпроти, там наша комісія «Діти Чорнобиля»... Вони розберуться... Всього доброго!.. — широко відчиняє вона двері перед Іриною.

У сусідній кімнаті безпристрасна товстуля пояснює Ірині:

— Ви хіба не знаєте, що ми посилаємо за кордон тільки важко хворих дітей?..

Ірина простягнула їй документи. Пробігши їх поглядом, та спантеличено похитала головою:

— Але не таких важких, вибачте... Тут пишуть, що йому потрібна термінова операція... У нас немає таких коштів... До того ж закордон відмовляється приймати дуже важких... Раптом із дитиною щось в дорозі трапиться... або ще що... Ні, ми не можемо вам допомогти!..

— І ви не можете!.. А хто може?!.. — голос Ірини здригнувся. — Куди, до кого мені ще звертатися?!.. Чи просто дивитися на страждання сина і чекати кінця?!.. — не витримавши, Ірина розплакалася.

— Господи! — роздратовано зітхає товстуля. — Настю, цій теж, мабуть, «швидку» викликати доведеться...

Настя наливає в склянку воду з графіна, звично крапає туди корвалол. Пропонує Ірині. Але Ірина відхиляє склянку, її трясє.

— Дякую за консультацію, — ледве видихає вона і нерівним кроком залишає кабінет.

– Ах ти, Боже мій!.. Нещасна мати, – зачинивши за відвідувачкою двері, зітхає Настя.

Проте вже за мить обличчя її проясніло, вона пропонує колезі:

– Кави хочеш?.. Данці почастували, – дістає зі свого столу імпортну баночку.

– Що ж, давай!.. У мене дещо й до кави знайдеться...

А Ірину біля парадного під'їзду обкому зустрічає Олександр. Відводить її до лави, саджає, змушує взяти під язик валідол.

– Ну, що? – запитує він, мацаючи жінці пульс.

– Все!.. Досить!.. Більше йти нікуди, – нервово сміється крізь сльози Ірина.

– Припини істерику!.. Що значить – досить!?. Ми ж домовилися... Зараз же підеш на телебачення... Може, там щось є вже... До речі... Пробач, ти не могла б віддати мені той вчорашній презент американців?.. Розумієш, мені пообіцяли дуже хороший препарат для Деніса...

– Бери, звичайно, – дістає вона з сумочки стодоларову купюру.

– Сэнк ю, май дарлінг! – ховає гроші в кишеню Олександр. – Ну, мені пора!.. Пробач!.. Ти ж мусиш посидіти тут ще хвилин десять... Це я тобі як лікар кажу!.. І запам'ятай, якщо вони показали Деніса в марафоні, значить, зобов'язані йому допомогти... Тільки сміливіше!.. Прощавай, – цілує він її в щічку і майже бігцем прямує до тролейбусної зупинки.

Тоскно дивлячись йому вслід, Ірина знову згадує ...

~~~~~

... Вона у кухонному фартусі заглядає в кімнату Деніса, де той грає на підлозі в шахи з Сергієм. Поруч розтягнувся кошлатий Джек і, поклавши витягнуту

мордочку на передні лапи, спостерігає за грою. На каніпі дримає Васька. Денис час від часу покашлює.

А в її кімнаті тихо грає музика, у відчинені двері видно танцюючих Лізу та Віктора, батьків Сергія.

Дзвінок у двері. Ірина відчиняє. На порозі цвітуть посмішками їй назустріч Вірочка — «божа кульбабка» і колись ставна Галина. Обидві дуже змінилися, тож Ірина лише за посмішками й упізнає їх.

— Ой, дівчата!.. Боже мій!.. Проходьте, хороші мої!..

— Ірко!.. Господи!.. Адже тебе не впізнати зовсім, — заголосила маленька Вірочка, вручаючи Ірині букет розкішних троянд.

Вони обнялися і так, рюмсаючи мимоволі, стоять утрюх кілька секунд.

— А нас, звичайно, не чекали, — раптом басить з-за їхніх спин Софія, цьомкаючи отетерілу подругу. — Бачиш, кого я тобі привела?! Цілуй!.. — пропускає Софія вперед Світлану й Олександра Васильовича з величезними букетами квітів.

Світлана, обіймаючи Ірину, тараторить:

— Дізналася про твій день народження, і вирішила втекти з лікарні... Заодно і доктора прихопила, щоб не заклав!.. — сміючись, зиркнула вона на Олександра Васильовича, який взяв руку Ірини та бережно підніс її до губ.

Ірина зніяковіла. Радісний Джек весело обнюхує нових гостей.

— Так... Це, насправді, унікальний подаруночок!.. Проходьте до кімнати... Там сусіди принесли слайди прип'ятські... А ти вже додому, Сергію?..

— Ага... До побачення, — хлопчик пропускає вперед вірного друга. — Джек, додому!.. Бувай, Денько!.. — вже в дверях кричить він Денису.

— Бувай! — хрипко кашляючи, відгукнувся Денис зі своєї кімнати.

— Денисе! — скрикнула Вірочка і поспішила до нього. — Ти що, хворієш?! Не може бути!.. Ти ж у нас завжди багатирем був... Дениску!.. Впізнаєш нас із тіткою Галею, га, шибенику?.. — ласкаво смикає вона за щоки усміхненого Дениса.

— Звісно, впізнаю... Ви — наша Попелюшка... А тітка Галя — співачка...

— Ах, ти, мій хороший! — цілує його Вірочка.

Галя, теж поцілувавши Дениса, дістає з сумки пакет яблук і великий грейпфрут, кладе гостинець на стілець біля ліжка:

— З'їж усе і відразу одужаєш!..

— Дівчата, проходите сюди, будемо чаювати і теревенити... Ви мені все-все про всіх розповісте, так?! — Ірина веде подруг у свою кімнату.

— Про кого знаємо, розповімо, — зітхає Галина. — Тільки радісних новин, сестро, не чекай...

— Зате ми слайди привезли показати... Ще з нашого мирного життя, — лепече Вірочка.

Стемніло. У кімнаті напівтемрява. Денис, напівлежачи, влаштувався в обнімку з котом на маминому дивані. Ірина, Ліза, Віра і Світлана сидять поруч біля журнального столика, заставленого варенням, цукерками, чашками із залишком чаю, чайником та іншим посудом, а скраю лежать розкритий альбом і товста папка з різними запрошеннями та іншими маленькими свідоцтвами їхнього активного творчого минулого, що безповоротно кануло в Лету. Тихо грає музика. Олександр і Софія танцюють. На стіні міняються слайди прекрасної, ще живої Прип'яті та мальовничого Полісся, які показує Віктор.

— Увага! Історичний кадр, — вигукує Вірочка.

Зі стіни весело дивляться — вона в дублянці й шап-

ці з рудої лисиці та Ірина в зимовому пальті, з пишним розпущеним волоссям. Вони в дві руки гойдають коляску з Віриним немовлям на засніженій площі перед прип'ятським палацом культури.

— Ах, які зими в нас були, дівчата! — вигукує Ліза.

— А волосся?! Глянь, яке волосся в нашої Ірини, не те, що зараз, — гладить стрижену голову подруги, підсівши до них, Софія.

— Правда, Ір', яке ж у тебе шикарне волосся було!.. — журиться Вірочка.

— Але ти теж обсипаєшся, кульбабко наша, — лагідно говорить Ірина, кинувши вибачливий погляд на Олександра, що саме підійшов.

— Та вже ж... — шморгає носом та.

Олександр, уклонившись дамам, запрошує Ірину на танець.

Софія ревниво стежить за ними. Ірині незатишно під її пильним поглядом. Сердячись на саму себе, вона нервово пробурчала:

— Що це ми тупцюємо, як солдати на плацу?! Йдемо ліпше до всіх... Денисе, — звертається вона до сина, — нумо швидко в ліжку!.. Пізно вже, — і, піднявши його з дивану, веде з кімнати, а сама, повернувшись, влаштуується на його місці.

Змінюється слайд. На екрані — палац культури, увінчаний всіма прапорами країн-членів Ради Економічної Взаємодопомоги (РЕВ) — учасниць міжнародної конференції з атомної енергетики, що проходила в Прип'яті навесні 1985 року.

— А Володя твій чому не прийшов? — запитує Ірина Софію.

— Він же на вахті...

Змінюється слайд; подруги бачать сценку з Ірининої вистави. На сцені О. Блок у виконанні Сашка Деханова, в кутку за столом — Валя Пінчук в образі Марини Цветаєвої.

– А що з Сашком Дехановим, знаєш? – запитує Галя.

– Знаю, – зітхає Ірина.

– Ну, а що з Валентиною – твоєю Цветаєвою?.. Де вона тепер?

– Зовсім погана... Не ходить навіть. Двічі на рік лежить у клініці в Москві, на хімії... А живе з батьками в Хмельницькому... Втім, листи писати їй дуже важко... Останній лист півроку тому прийшов... Тож не знаю, як вона нині...

На екрані – прип'ятська гуморина. Гості сміються, бачачи, як напівголі хлопці – інженери ЧАЕС – у балетних «пачках» виконують «танець маленьких лебедів».

– Вірочко, щойно зустрічаю у дворі Станкевича, завжди згадую твоє замовлення на гуморину 85-го, пам'ятаєш?.. Коли він у труні літав... Ти тоді написала у заявці нашим столярам: «Прошу виготовити труну для Станкевича»...

– Так, чорний гумор вийшов!.. Тепер тільки й чуєш – то один помер, то інший... Ми скоро будемо зустрічатися і обговорювати, кого в чому до труни поклали... – сумно жартує Вірочка.

– Дивись, це ж гуморина 1 квітня 1986-го! – вигукує Галя, коментуючи новий слайд. – Тоді ще хлопці протягнули «прискорення», роздуте пресою... Пам'ятаєте, міський гід начебто водить по станції столичного кореспондента, кажучи щось типу: «Ось бачите, як посилено працюють кувалдами наші інженери»... У той час, як повз них дедалі частіше пробігають станційники з порожніми тачками. «А це, – каже гід, – наші робітники втілюють у життя заклик партії до прискорення».

Усі дружно, проте не зовсім весело, сміються.

– Це що!.. Згадайте, що далі було в тій останній гуморині, – підказує емоційна Вірочка. – Коли цей

самий гід, нібито показуючи кореспонденту міські пам'ятки, начебто підійшов до довгобуду в центрі міста й каже: «Зверніть увагу на чудовий, з добротного дерева паркан прямо навпроти палацу культури. Ми взяли колективне соцзобов'язання до кінця року все місто обнести таким парканом!..»

Ніхто навіть не посміхнувся.

– Так... Виконали!.. Не минуло й місяця, оточили місто колючим дротом, – зітхнула Ірина.

– Ну й ну, у вас навіть гуморини були пророчі, – дивується Олександр.

Віктор гасить проектор, вмикає слабке світло. Галя дістає з папки газету, читає заголовок статті:

– «Прип'ять – місце заповідне»... Чия це стаття була – твоя, чи Софіна? – запитує вона Ірину. – Тут псевдонім...

– Моя... Але сказав так про наше місто один московський поет...

– Так, тепер вже точно заповідне місце, – басить Софія.

Ірина посилено тре рукою очі, ніс.

– Боже мій!.. Так завжди: щойно дістаю альбом і архіви свої, відразу все обличчя свербить...

– І в мене теж, – підтверджує Галина. – Може, у тебе взагалі фон у квартирі?!

– Слухай, Іро, у мене вдома дозиметр є... Може, збігаю? – пропонує Віктор.

– Як хочеш!.. – байдуже кидає Ірина і, взявши свою улюбленицю-гітару, настроює її і співає:

*Бессонницы недуг неизлечимый
ночами манит в прошлое меня,
и я вхожу без стука, без причины
в дома к давно покинутым грузьям.*

ПРИП'ЯТСЬКИЙ СИНДРОМ

*Нам есть еще о чем поговорить,
есть чем помочь друг другу, непременно.
Ни время, ни пространство, ни измены
еще нас не сумели разлучить.*

*И свет в домах утраченных грузей
включается в ночи на небе позднею,
и мне с грузьями радостно и слезно
листать тома уже минувших дней...*

Усі, затамувавши подих, слухають. Приємний голос Ірини заворожує задушевністю. Олександр не зводить з неї очей. Тихенько увійшов Віктор і теж зазмер, притулившись до дверей.

*А день несет иные имена,
и новые заботы ждут за дверью,
и новые разлуки и потери
бессонницей не вычерпать до гна...*

Усі важко зітхають, Ірина, відклавши гітару, встає, і, надривно закашлявшись, повільно повертається до Віктора:

– Ну, де ж твій апарат?..

Той підносить дозиметр до альбому й течки на столу, з апарата чується легкий тріск.

– А що я казала?! – спохмурніла Галина.

– Це не так страшно, – заспокоює Віктор. – У тебе, Ірино, ще прип'ятські речі є?

– Звичайно...

– Тягни все – перевіримо!..

Ірина приносить. Перевіряють. «Дзвенить» усе – книжки, одяг, навіть рушник. Ірина дістає чорну сумку, з якою вони виїжджали з Прип'яті – дозиметр дико тріщить.

— Більше шести тисяч бета-розпадів!.. Навіщо ж ти такі речі вдома тримаєш?! — обурюється Віктор.

— А де ж я могла їх перевірити?! Це — той мотлох, що ми в камері схову на вокзалі залишили в травні, щоб менше нести з собою... перед банною «дезактивацією»... Та ще те, що я влітку взяла з Прип'яті... А з цією сумкою ми вже другий рік всюди роз'їжджаємо... І якось в голову не прийшло, що ти міг давно все це заміряти...

— З глузду з'їхала!.. Ану давай усе в сміттєпровід!.. — вимагає Галина.

Ірина вкидає одяг, рушник та інші речі в сумку, простягає їй.

— Будь ласка!.. Але книги я не викину!.. Почищу ще... і сховаю від Дениса... Я ж кожна з них із таким трудом діставала... в чергах... І кожна — з якою-небудь ідеологічною ахінеєю «в нагрузку»... Так що це — найдорожче! Нехай зі мною поруч «розпадаються»...

Галина несе сумку з квартири, бурмочучи:

— А скільки ж тоді на всьому цьому було «бруду»?.. Адже більше двох років минуло!..

— І все-таки, що не кажіть, — несподівано і невіповід втручається в розмову Олександр, — я, звісно, не маю на увазі присутніх, але прип'ятський синдром все-таки існує, — багатозначно виголошує він.

Всі здивовано дивляться на нього.

— Олександр Васильовичу, в вас, бачимо, знову заговорив медичний чиновник атомного відомства, — уїдливо зауважила Світлана. — Ви ще згадайте тут горезвісну радіофобію!.. Напевно, ваша докторська дисертація з гастроентерології теж називатиметься «прип'ятський синдром», так?!.

— Ну, що ти, Светко!.. У нього — «оболонський», — зареготала Софія. — Він, наприклад, не проти б чкурнути на стажування куди-небудь, скажімо — в Америку, щоб

серйозно і глибоко вивчити там чорнобильський фактор... Чи не так, дорогий лікарю?! — вона підійшла впритул до Олександра і, пильно дивлячись йому в очі, затягнулася сигаретою.

Олександр витримав її погляд і спокійно парирував:

— Якщо за поїздку сплатить якийсь фонд, я не відмовлюся...

— От і я про те ж, — видихнувши димом йому в обличчя, Софія повернулася на підборах і попрямувала до Ірини.

— Софіє!.. Припини!.. — гнівно каже та.

Підсівши до Ірини, Софія примирливо стискає їй руку.

— Гаразд, не гнівайся... Все вже гаразд!.. — бере вона притулену до дивана гітару. — Давай-но твоєї «Зоряної...», еге ж?!.

Ірина, якусь мить вагаючись, гірко зітхає, бере гітару і, тихо торкнувши струни, співає:

Нет, звезды абстрактны.

Не то измеренье!

Вернемся обратно.

Пройдемся отдельно

по травам

вдоль тракта —

судьбе параллельно.

Пройдемся отдельно...

Мой верный попутчик,

так жить невозможно!

Но можем ли лучше?!

Как небо тревожно!..

Я вновь задыхаюсь!

Помочь мне не можешь,

но все понимаешь.

...По травам

*вдоль тракта
следи наши стьнут,
сия абстрактною
звездною пылью...*

Гості збираються по домівках, одягаються в передпокої.

– Я проведу вас трохи, – накидає на плечі демісезонне пальто Ірина.

Біля ліфта Віктор знову дістає дозиметр.

– І чому ти мене раніше не покликала? – бурмоче він, здивовано дивлячись на дозиметр, що, піднесений до Ірини, раптом розпачливо затріщав. Віктор веде приладом по пальто до коміра – скажений тріск, стрілка приладу зашкалює.

– А це що таке?!.. Це теж прип'ятське пальто?..

– Ні, я його вже восени за компенсацію в Києві купила...

Віктор вимірює все пальто ще раз – легкий тріск, підносить до коміра – знову скажений тріск і «зашкал».

– Нічого не розумію, – дивується він. – Більше десяти тисяч бета...

– А!.. Я, здається, знаю в чому річ... Це або від волосся мого, на ньому тоді більше рентгена було, а постриглася я вже пізньої осені... Тоді я в цьому пальті ходила... Або ж від шапки песцевої... Пам'ятаєте, дівчата, шапку мою прип'ятську?.. Я її викинула вже взимку, коли іншу змогла купити... У мене від неї теж все обличчя свербіло... Тож я загорнула її в стару газету і – в смітник, щоб якась бомжиха не накинула оком...

– Ось ти навіть бомжів пожаліла! – басить Віктор. – А знаєш, як торгували тоді «брудними» речами?!.. Ну, гаразд, усе!.. Прощайте, дівчата, наш поверх трохи нижче, спустимося своїм ходом... Ходімо, Лізок!..

На автобусній зупинці подруги прощаються з Олександром Васильовичем та Іриною. Вірочка, обіймаючи її, журиться:

– Ох, коли ж ми тепер побачимось?.. Скажи хоч, де тебе шукати?..

– Куди ти лягаєш?.. Знову в Пущу?.. – вже зі сходинок автобуса запитує Галя.

– Угу... Тільки спочатку Дениса покладу в диспансер... Це ж поряд – матиму змогу навідувати його, – відповідає Ірина, махаючи на прощання обома руками.

Олександр, теж помахавши подругам, бере Ірину за руку, і рішуче веде назад через дорогу. Вона, трохи здивовано, але приязно глянувши на нього, не пручається.

Так, за ручку, мовчки, вони повертаються до Ірининого дому. Тихенько входять до квартири.

– Мам'?!.. – чується зі спальні голос Дениса.

Ірина, ледь підштовхнувши гостя в свою кімнату, хутенько заходить до сина.

– А що – гості вже пішли?!.. Я теж хотів їх проводити!..

– Нумо спати, голубе!.. І то швиденько!.. Ти й так сьогодні вибився з режиму, – сідає до нього на ліжко Ірина.

– Мамо, правда, прип'ятчани тепер – як окрема нація? – запитує Денис.

– Так, синку, – механічно погоджується Ірина, поправляючи ковдру. – Спи!..

– А пам'ятаєш, як у Прип'яті ялинка новорічна – перед палацом культури – тричі поспіль ночами падала?.. Начебто попереджала нас усіх, правда ж?..

– Правда, – гладить його по голові Ірина.

Обличчя хлопчика зосереджене, в оченятах відбивається напружена робота думки.

– А розбиті іграшки, як розбиті долі, – зітхає він, підсумовуючи свої роздуми.

Вранці Ірина, тихо провівши Олександра, заглянула в синову кімнату. Він спить. Вона йде на кухню. Дивиться у вікно, бачить на зупинці Олександра, який махає їй рукою. У відповідь Ірина притуляє розкриту долоню до шибки.

За спиною у неї з'являється Денис і теж дивиться у вікно. Ірина здригається.

— Мамо, а дядько Сашко буде моїм татом?!

— Не знаю, синку...

~~~~~

... Поки Ірина добирається на телебачення, Олександр розгониною ходою вільної людини впевнено входить у бюро «Інтурист». Ігноруючи ліфт, він вибігає на третій поверх, заходить до однієї з кімнат.

— Хелло, Шуру! — привітно зустрічає його гарненька дівчина-інструктор.

— Привіт!.. Ось, — урочисто змахує він зелененьким папірцем, — валюта, якої не вистачало!.. Так-то, Ларочко!.. Що там із моїм квитком?..

— Все домовлено. Ось із цим, — щось пише вона, — підійдіть до міжнародної каси... Там сьогодні Нінок... Вона в курсі...

— Боже мій! — солодко потягується Олександр. — Навіть не віриться... Вже через тиждень по той бік кордону я назавжди забуду, що був у моєму житті цей совокий кошмар!..

— Я вас вітаю, — загадково усміхається інструктор. — Та сподіваюся, наші послуги ви там не забудете, — багатозначно додає вона, простягнувши йому двома пальчиками записку для касира.

Олександр, поцілувавши її пальчики, бере записку:

— Що ви, Ларочко, вас я довіку не забуду!..

... А в цей час на телебаченні відомий коментатор пояснює Ірині:

– Гадаю, вам потрібно підійти у 9-ту студію... Там зараз група чорнобильського марафону знімає якийсь сюжет... А втім, — оцінив він стан Ірини, — я проведу вас... Прошу!..

Вони тихенько заходять у затемнену студію, де йде зйомка. Тут за круглим столом сидять зарубіжні гості, представники марафону та Чорнобильської комісії Верховної Ради, а також начмед УНЦРМ — той самий Віктор Іванович, що відрізняється жандармськими нахилами у своєму відомстві, а тут — на телебаченні, схоже, він абсолютно чарівний співрозмовник. Начмед саме розповідає гостям і майбутнім глядачам про тяжкий постчорнобильський стан здоров'я всіх верств населення, представляє порівняльну статистику захворюваності киян і прип'ятчан, що тепер мешкають тут, зокрема дітей.

– Ось, наприклад, статистичний аналіз за минулі два-три роки однієї з міських поліклінік, де спостерігаються як київські, так і прип'ятські дітлахи...

Сувора худорлява німкеня поспішно конспектує його слова.

– Отож, цей аналіз свідчить, що захворюваність різко зросла в обох спостережуваних групах... У прип'ятчан, щоправда, переважають... ось... захворювання серцево-судинної системи, шлунково-кишкового тракту і, на жаль, так само захворюваність крові має місце... Збільшення щитовидної залози спостерігається приблизно в рівних пропорціях в обох групах... Зате київські діти перекривають усі показники по захворюваності верхніх дихальних шляхів і гострими респіраторними недугами...

– А вам не здається, що це не зовсім точний аналіз? — раптом перебиває його з темряви тремтячий,

але рішучий голос Ірини. — Адже ви не враховуєте того, що більшість чоловіків-прип'ятчан донедавна працювали на станції й матері мали змогу сидіти з дітьми вдома, а тому, вибачте, із соплями в поліклініку не зверталися...

— Стоп, камера! — кричить режисер.

У студії замішання. Начмед пильно вдивляється в темряву і, нарешті, таки впізнає Ірину.

— От бачите, я ж вам казав про «прип'ятський синдром», — пояснює він.

— А у вас, Вікторе Івановичу, звичайно ж, як кажуть, «оболонський», — їдко відпариувала Ірина.

Іноземці зацікавлено стежать за цією несподіваною перепалкою.

— Що таке? — пробирається між освітлювальною апаратурою до Ірини режисер. — Що вам треба?! Як ви тут опинилися?.. Хто ви?..

— Це м-мати хворого хлопчика, що м-ми показували на м-минулом-му м-м-марафоні, — затинаючись, пояснює асистент, що поспішає за ним.

— Мені від вас вже нічого не треба! — зривистим голосом прохрипіла Ірина. — А хто я?.. Он, у начмеда запитайте, — охоплена гнівом і жорстоким болем, майже вискакує Ірина зі студійної кімнати.

Принижена, обурена і пригнічена, вона вирушає на вокзал, твердо вирішивши сьогодні ж таки їхати за сином.

Але на табло біля вокзальних кас світиться одна фраза на всіх напрямках: «Місць немає». Однак, попри це, до всіх кас тягнуться довгі черги. Ірина хапається за голову, важко дихає.

— Ти што так переживаєшь, а? — звертається до неї старий узбек, що стоїть поруч. — Тебе так терміново поїхати треба?.. Слухай, спробуй де попередній каса...

Коли пощастить, на ранковий поїзд квиток візьмеш... Там народу мал-мала-менше...

– Спасибі, – протискується до виходу Ірина.

Підходячи до попередніх кас, вона, занурена у свої нерадісні переживання, буквально стикається із задоволеним Олександром, який розглядає на ходу щойно придбаний яскравий квиток-книжечку.

– Ти?! Тут?!

– Розумієш... – розгубившись від несподіваної зустрічі, Олександр намагається заховати квиток.

– Що це?.. Покажи, будь ласка, – простягнула руку Ірина.

– Розумієш, – неохоче віддає їй квиток Олександр, – я вирішив, що так буде краще... нам усім!.. Але як тільки я там влаштуюся, негайно ж напишу тобі... Так... Я допомагатиму вам... Всі Штати на ноги підніму!.. Повір, – поступово захоплюється він, – адже у тебе знову нічого не вийшло?! Ось бачиш?! Я так і знав... А в мене там усе вийде! – поспішає він за Іриною, яка, повернувши йому квиток, рішуче простує в касовий зал. – Я притягну до вас увагу всієї західної преси... Вони зберуть кошти і викличуть вас... Або хоча б Дениса на лікування... Повір мені!.. – хапає її за руку Олександр.

– Гаразд. Не виправдовуйся! – Різко зупинившись, повернулася до нього Ірина, в очах якої біль і відчай. – Не треба!.. – тихо, але жорстко говорить вона, висмикнувши руку. – Нічого не треба нам від тебе... Влаштувайся сам, а нас – не чіпай!.. Боже!.. Адже ще вчора ти нічогісінько мені не сказав про свій від'їзд...

– Я хотів... За тим і прийшов... Але це горе з Сергієм... Я не зміг!.. Прости, будь ласка!..

– Дурна!.. Господи, яка ж я дурна!.. Ось що... Я тебе тільки про одне попрошу... про останню послу-

гу... Купи мені квиток на завтра до Євпаторії... Бо коли мені й тут відмовлять... я не витримаю, — задихається вона. — Прощу тебе!..

— Добре!.. Звісно... Ось, — тицяє він їй у руку валідол. — Прийми, будь ласка... Я зараз...

Ірина притуляється до прохолодної колони. Все навколо бачиться їй, як у тумані. І знову пригадується ...

~~~~~

...Весна в Пущі-Водиці ще прекрасніша, ніж осінь. Принадність яскравої, свіжої зелені доповнює п'янкий аромат лісових конвалій, щебет і свист пернатих. Ірина, Олександр і Денис, одягнений у новеньку жовту піжаму, бредуть по алеї дитячого диспансеру, будиночки якого після капітального ремонту достатньо змінилися.

— Дядьку Сашко!.. Дивіться, що я знайшов, — показує Денис плоский шматочок вугілля з чітким відбитком листя папороті.

— Цікаво!.. Дуже древній відбиток... Це поповнить твою колекцію!.. Значить, усе-таки хочеш бути геологом?..

— Звичайно!.. — дивується його запитанню Денис.

Повз них проходить іноземна делегація і, зробивши пару ідилічних знімків, залишає диспансер.

— Мамо, — озирається на них Денис, — тепер, як тільки іноземці приїжджають, нам нові піжами видають... А на другий сніданок дають ще й по бутерброду з червоною ікрою... На тоненький шматочок хліба так ріденько кладуть ікру... Але все одно смачно! — посміхається він.

У цей час до головного корпусу підкотив довгий рефрижератор, до якого кинулися медичні працівники, утворивши чергу за якимось дефіцитним товаром.

– Не хочеш приєднатися до колег?!. – глузує Ірина, допитливо дивлячись на Олександра.

– Не розумію твоєї іронії... У чому ти тут бачиш кримінал?.. Кожен влаштовується, як може!..

~~~~~

... – Ось квиток, – повертає її в реальність голос Олександра. – Я дуже хотів би провести тебе завтра, але не зможу. Пробач!.. Мені стільки ще потрібно всього розв'язати, ув'язати, оббігати перед від'їздом... Розумієш?!

– Звісно... Звісно, розумію, – нервово посміхається Ірина. – Починати нове життя – справа серйозна!.. Тим більше, що я не хочу тебе більше бачити... Не можу!.. Тож прощай!.. Проте, ще одне... Ось гроші за квиток, – Ірина засовує асигнації в нагрудну кишеню його сорочки. – Будь здоров, – кидає вона наостанок і, хворобливо згорбившись, йде до виходу.

Вона заходить у свій під'їзд, задихаючись від гіркоти і сліз. Виймає з поштової скриньки чергові два листи від сина. Входить у квартиру, опускається на диван, читає:

... Дорога матусю! Я себе дуже погано почуваю. Весь день лежу в ліжку. Жахливо болить голова. Тут така жахлива спека. Мені їжу приносять у ліжку. Я зовсім не ходжу на море. Мені заборонив лікар... Мамо! Весь час, коли всі виходять, я беру твою фотокартку, дивлюся на тебе і плачу!.. Нічого не можу з собою вдіяти!..

Сльози застилають їй очі, туманять текст. Просто перед нею, на полиці книжкової шафи – велике фото блакитноокого красеня Олександра. Ірина дивиться на нього крізь пелену сліз і... знову пригадує своє недавнє перебування в лікарні ...

~~~~~

...Їй зовсім кепсько. Але вона вже розрізняє лікарняну палату. Бачить, як молоденька медсестра знімає крапельницю.

— Спасибі, лапочко, — шепоче на вухо медсестрі Олександр, ледь обійнявши її за талію.

— Нема за що, — кокетливо посміхнувшись йому, медсестра виходить, несучи штатив із системою.

Олександр нахилиється до Ірини, цілує в щічку.

— Ну?.. Ти вже молодцем?! Чудово!..

— Сашко!.. — насилу вимовляє Ірина. — Ніяк не зрозумію!.. Навіщо ти возишся з нами?.. Навіщо ми тобі?.. Ти ж вільний!.. Можеш чудово влаштувати своє життя, — важко зітхає вона.

— Можу-можу!.. Звісно, можу... Але не хочу!.. Напевне, мені сподобалося боротися з труднощами... До того ж я, мабуть, кохаю тебе!..

~~~~~

...Ірина встає з дивана. Бере фотографію Олександра і повільно рве на дрібні шматочки. По щоках її котяться сльози ...

Прокидається Ірина вранці, як завжди останнім часом, у важкому кризі. Але все-таки їй вдається зібратися. І ось, уже з дорожньою сумкою через плече, вона повільно підходить до зупинки, де стоїть, ніби чекаючи на неї, автобус. Влаштувавшись на вільному місці, Ірина розкриває другий лист від сина:

...Мамо! Я кожен день відзначаю в календаріку. У мене на голові весь час лежить мокрий рушник, але все одно через кожні дві хвилини я обливаюся потом...

Натовп заносить Ірину з автобуса в метро.

...Матусю! У мене більше немає паперу, тому що мені не можна виходити. А кого я прошу його купити, всі відмовляються!..

Переповнений народом ескалатор викинув Ірину до виходу станції метро «Вокзальна», коли до відходу поїзда залишилося кілька хвилин. Ірина розуміє, що з її теперішніми можливостями вона може не встигнути на потяг, тож, зібравши останні сили й волю, наполегливо просувається вперед. На пероні з вокзальних підсилювачів голосно лунає музика, перекриваючи гамір від'їжджаючих. Ірина, ледве дійшовши, знаходить таки свій дванадцятий вагон. Віддихавшись, вона озиряється на всі боки. Вокзальне радіо передає пісню Ігоря Талькова «Літній дощ», а Ірина все ще сподівається побачити в натовпі Олександра.

*Память уже не жаль,
Мысли не бьют по рукам,
Я тебя провожаю
К иным берегам...*

*Ты – перелетная птица
Счастье ищешь в пути.
Приходишь, чтобы проститься
И снова уйти...*

— задушевно співає Тальков.

Поїзд рушає. Ірина намагається на ходу забратися в нього. Їй би це ні за що не вдалося, але дві молоді провідниці підхопили її попід руки і таки затягли в тамбур.

Майже впала знесилена Ірина на своє місце в купе. Але жаліслива бабуся, що сидить навпроти, підказала їй:

— Вам зараз не треба сидіти... Ви походите трохи... Віддихайтесь... Адже на вас лица немає...

Ірина слухняно підвелася й поволі пошкандибала коридором.

І знову їй чується:

...Матусю! Мені вночі ти снилася... Як довго тягнуться дні! Голова продовжує боліти, не проходить навіть вночі. Не знаю чому, але мені стало так важко з тобою розлучатися, мамо!.. Нам вихователь сказав, що лікування тільки місяць. Другий місяць – відпочинок. Але в мене тут не може бути відпочинку!..

... – Відпочивати? – запитала старенька Ірину, коли та знову опустилася на свою полицю.

– Ні, за сином, – відповіла Ірина, в знеможі відкинувшись усім тілом до стіни.

– Як же це ви ледь не відстали від поїзда?.. Пізно взяли квиток?.. А вам, голубонько, вже краще?.. Може – таблетку?..

– Ні-ні, – перервала чемний потік запитань Ірина. – Спасибі... У мене свої є... А квиток?!. Дістали мені, слава Богу, з горем навіпіл... Однак, пройшовши вздовж вагона, я виявила, що він майже порожній...

– Ось-ось... – підхопила старенька. – Я сюди, до своєї доньки, так само добиралася... Вони квитки в касі тримають до останньої хвилини, іроди. Але хто сотню зверху покладе, будь ласка, отримуй!.. Сама бачила, їй-Богу!.. Ох, і скрізь таке неподобство. Просто мафія якась... Ех-ех-ех, – важко зітхнула бабуся і почала шукати щось у своїй сумці.

Ірина тільки було прикрила очі, щоб хоч трохи оговтатись, як в купе увійшла провідниця.

– Квитки, будь ласка... Дякую... Так, Євпаторія... А ви до Джанкоя... Добре... Постіль я принесу пізніше. І чай теж... Щасливої дороги!..

Провідниця пішла, залишивши по собі аромат якихось приємних парфумів.

– Яка мила дівчина, – задоволено констатувала старенька.

– Так, – погодилася Ірина. – Вони, мабуть, освоюють європейський стиль роботи.

– І то правда. У нас не часто зустрінеш таке люб'язне поводження з пасажирями!..

Поки відбувається ця розмова, вагонне радіо інформує слухачів про роботу сесії Верховної Ради України. Диктор проникливо говорить про недавнє рішення Верховної Ради звернутися до всіх республік і до української діаспори по допомогу дітям, постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи, а також про те, скільки дітей вже відправлено на лікування в інші країни тощо.

Ірині знову зробилося зле. Вона взяла таблетку під язик. Обличчя її посіріло. Вона заплющила очі. Старенька, виждавши хвилику, проникливо запитала:

– Давно страждаєш, доню?

– П'ять років уже...

– А син що ж – в санаторії лікується?..

– Так.

– Невже теж хворий?!

Ірина зблідла, очі наповнилися сльозами. Вона важко проковтнула давкий гарячий клубок, що підступив до горла.

– Скільки років йому?

– Скоро чотирнадцять... А коли почалося все це, дев'яти не було, – видихнула Ірина.

Старенька напружено вдивляється в її обличчя:

– Так ось воно що!.. Ах, Боже ти мій!.. То ви з Чорнобиля, чи що?!

– З Прип'яті, – майже прошепотіла Ірина.

– Стаканчики можна забрати?.. – чує над вухом Ірина м'який голос провідниці.

— Так, так... Будь ласка! — риється вона в сумочці, дістає дріб'язок і простягає провідниці.

Та виходить. А вагонне радіо передає черговий інформаційний випуск, в якому, серед інших офіційних новин, знову повідомляється приблизно таке:

«... Чорнобильська катастрофа ще довго буде хвилювати світ. Вже тиждень працює у нас експертна комісія, що складається з учених і фахівців різних країн, в роботі якої бере участь і Генеральний директор МАГАТЕ Ханс Блікс... Особливо хвилює громадськість медичний аспект трагедії. Наради з цього приводу пройшли в Києві та Мінську...» — повідомляє чоловічий баритон.

— *«А дітей, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, — підхопила диктор-жінка, — радо приймають на відпочинок і лікування на Кубі, в Угорщині, ФРН, Канаді... Діти почувуються добре...»*

Ірина піднімається і нервово вимикає радіо.

— А як твій почуваетсяся? — запитує бабуся.

— Погано... Дали йому путівку в поліклініці на два найспекотніших місяці до Євпаторії... Інших не було!.. Я погодилася на це в надії, що хоч суглоби йому там підлікують... Дуже вони його турбувати стали навесні, майже півмісяця в школу не ходив через них... Та яке там лікування, які грязі, якщо у нього постійні головні болі, якщо кожні дві хвилини він потом обливається?.. У такому стані йому навіть на море ходити заборонили...

— Ах, Боже ти мій!.. Що ж це за літо в Євпаторії без моря?! — зітхає бабуся.

— От і їду забирати його, тому що ні відпочинку, ні лікування — мука одна!..

— Ну, а чому ж тоді не відправиш його лікувати за кордон? — жестом показує бабуся на радіо.

— За кордон?! Я не знаю, чиї діти їздять за кордон... У будь-якому разі, наших дітей і дітей із Чорнобильської зони там небагато...

– Та що ти?!.

– А чого ви дивуєтесь?!. Реальна влада у нас все ще у тих самих руках... Та ж учорашня чиновницька брехня і лицемірство...

До їхнього купе з містким портфелем, важко дихаючи, ввалюється солідний громадянин.

– Чотирнадцяте місце тут?

– Тут. Тут, дорогий, – каже старенька. – Чому ж ви в інше купе не хочете пройти?.. Вагон-то майже порожній...

– Е-е, бабуню! Не треба мені чужого місця... Дорога довга, пасажери ще будуть сідати... Навіщо мені зайвий клопіт?! Та й нудно одному...

– І то правда, – погоджується старенька. – Давай, доню, вийдемо в коридор, – звертається вона до Ірини. – А вони нехай поки розташовуються тут...

Ірина важко підводиться і ще важче виходить слідом за шустренькою сусідкою. Розмовляючи, вони стоять біля відчиненого вікна всередині вагону.

– Ти присядь, – співчутливо дивлячись на сіре обличчя Ірини, опускає старенька відкидне бічне сидіння.

– Ні-ні, сідайте ви, будь ласка!

– Сідай! – саджає та Ірину.

Ірина сидить, тримаючись за бильце, потім майже зависає на ньому, так важко їй себе тримати. А за вікном миготять дерева, поля, села. Вдалині опускається за горизонт гаряче, до червоного розпечене Сонце, світло якого багатобарвно відбивають перисті хмари.

– Ти чула, доню, про Нострадамуса? – раптом запитує «просунута» старенька.

– Так, звісно... А чому ви запитали про нього? – цікавиться Ірина.

– Усе в цьому світі не випадково, мила. От кажуть – сталася аварія... Але ж він коли ще написав, що «прийде комета на Землю, зірку Одкровення несучи на хвості»...

Ту саму Зірку Полин з Одкровення Іоанна Богослова, пам'ятаєш, після якої «третьа частина вод стала полином і третина людей померли від вод...»?!

— Нещодавно я читала про дуже цікаві збіги, пов'язані з кометою Галлея. Виявляється, тоді, у 86-му, день найближчого перебування її коло Землі випав на 11 квітня. Через два тижні, 25-го, було місячне затемнення, а потім Місяць і ще якась там планета поєднувалися з Плутоном, не пам'ятаю точно... Але найцікавіше, що головою комета була в південній півкулі, де виявили озонову діру, а хвіст її вказував на сузір'я Тельця — знак України... Бачте як!.. Хіба ж це спроста?!

Обидві задумалися, дивлячись, як за вікном поступово зникає розчервоніле сонце.

— Сусідоньки, прошу! — перервав їхні роздуми новий пасажир, виглядаючи з купе вже в бриджах і легкій тенісці.

Входячи в купе, старенька говорить Ірині:

— Ти відразу лягай, доню, відпочивай!.. — Сама ж вона з в'язанням влаштовується зручніше біля вікна.

Комунікабельний громадянин підсаджується до сусідки. І, поки Ірина насилу стелить собі постіль, заводить зі старенькою розмову.

— Донька?.. — майже пошепки запитує він.

— Ні... Але моя не набагато старше... Іду від неї.

— А-а-а!..

— А ви куди?..

— У Євпаторію, — радісно видихає сусіда.

— Відпочивати?..

— Ні... У відрядження!.. — солодко вигукує він.

— А де ви служите?..

— Чому служу?.. Я працюю... в одній організації... — неохоче відповідає він і переводить розмову на інше. — Ви, бабуню, краще скажіть, що це ви в'яжете таке цікаве?..

— Онучці светрик... Одній ще в Києві зв'язала... А з

цієї тільки мірку зняла... І тепер, як зв'яжу, відправлю бандеролькою...

Ірина лягає, обхопивши голову руками. Розмова сусідів відпливає все далі і далі, і вона знову поринає у спогади ...

... Ірина знову в тій самій палаті УНЦРМ. Цього разу її сусідками стали дебела санітарка цього ж центру і літня мовчазна прип'ятчанка. Пересовуючи тапочки, миє підлогу під Ірининим ліжком маленька чергова санітарка.

— Тань, — звертається вона, розігнувшись, до хворої, — ну, коли ти вже випишешся?.. Третій місяць за тебе працюємо!..

— У мене, Дусю, все законно, — майже гордовито відповідає та, дожовуючи оселедця із цибулею. — Знаєш, який у мене РОЕ високий?!

— Якби я так оселедець жерла, — тихо бурчить санітарка, — то у мене, може, ще вищий був би!..

Вона голосно зітхає і, гримлячи відром, виходить із палати.

— Дівчата! — змовницьки шепоче дебела сусідка, діставши з шафи пляшку вина. — Давайте по грамульці, щоб не закиснути тут із туги, еге ж?..

Літня прип'ятчанка, здивовано глянувши на неї, відвернулася до вікна.

— Ні, ми вам у цьому не компанія, вибачте, — відповідає Ірина.

— Ну й даремно! — знизує плечима та і, відсърбнувши нахильці, засовує пляшку назад. — Піду, прогуляюся трохи...

Вона виходить. Сусідка різко повертається до Ірини.

— Бачити її не можу!.. Хто по-справжньому хворий, повинен зі шкіри лізти або голодувати, як хлопці наші,

щоб довести, що не верблюди вони!.. А такі ось відлежують тут по три місяці й отримують не тільки інвалідність, а ще й зв'язок з аварією!..

— Так... Я дивлюся, вони тепер тут усі хворі... через роботу з «брудними» хворими, — дивується Ірина.

— Точно... Половина лікарів зараз на лікарняних ліжках... Ох, і гірко, і соромно!.. — скрушно зітхає сусідка.

У палату входить їхній теперішній лікар — кремезний чоловік середнього зросту з бігаючими очима, Володимир Миколайович.

— Ірино Михайлівно, добрий день!.. Ось дізнався, що ви знову в нас, і відразу зайшов привітати давню знайому...

— Спасибі, — стримано киває йому Ірина. — А ви, я чула, завідувачем відділення стали?!.

— Так ось, підвищили, — винувато посміхається лікар.

З усього видно, що йому дуже хочеться завоювати Іринине довір'я. Тому він, присівши на край ліжка, з підкресленим співчуттям і увагою дивиться на неї, майже як на близьку родичку.

— Я гортав вашу історію, Ірино Михайлівно... Мені дуже шкода, що стан ваш погіршився... Дуже шкода, повірте!.. Але ми зробимо усе, що в наших силах, щоб вам допомогти...

— Правда?!. Я зворушена вашою увагою, Володимире Миколайовичу!.. Проте, як бачу, тут у вас мало що змінилося...

— Ну чому ж, Ірино Михайлівно?.. Весна! Погляньте, яка чудова весна!.. — дивиться він у вікно. — Ви ж навесні у нас ще не лежали?!. Гуляйте побільше, дихайте!..

— Та я гуляю — до сина, в диспансер, наприклад... Ідихаю... Я не про те... Подивіться, Валентина Іванівна вже тиждень температурить, і це в лікарні!.. І ніякої уваги!..

— Та що ви!.. А нумо, Валентино Іванівно, давайте

я вас послушаю!.. — сідає лікар біля Валентини Іванівни, слухає її. — Ох, ти, Боже мій!.. Які хрипи!.. Я зараз медсестру пришлю... І пульмонолога запрошу, щоб послухав вас... А на ніч баночки поставлять...

— Спасибі, докторе, — глухо дякує хвора.

— Так. Зараз медсестра вам укольчик зробить, — вже на ходу додає лікар, вислизаючи з палати.

Наступного дня Ірина сидить у кімнаті сестри-господині, оформленій різноманітними, стоячими і висячими, казковими персонажами — з кореневищ, стовбурів і гілок дерев, а також вазочками, серветочками та іншими виробами хворих. Крім того, колишній червоний куточок тут зайнятий іконами, біблійними писаннями та іншою релігійною літературою.

— Хто знає, Іринко, може, все так і має бути?!. Значить, Богу так завгодно!.. Все від Бога, мила!.. — говорить чистенька, вся накрохмалена сестра-господарка. — А знаєш, я ще торік примітила, що ти хрестик носиш... І майже всі чорнобильці тепер із хрестиками...

— Нічого дивного, адже у нас одна надія тільки й залишилася — на Бога!..

У кімнату заглядає добродушна, кругла, як колобок, літня медсестра.

— Ірино, ось ти де, а я тебе скрізь шукаю!.. Кардіолог у нас в ординаторській консультає... Ходімо швиденько...

Ірина входить до ординаторської після того, як звідти, кашляючи, вийшла Валентина Іванівна. Молода лікарка, кивнувши новій пацієнтці, закінчує запис у попередній історії хвороби.

— Сідайте, — кидає вона. — Хвилиночку!..

До кімнати бочком заходить Володимир Миколайович і, намагаючись не звертати уваги на Ірину, кладе перед кардіологом три історії хвороби.

– Що це?..

– Це наші співробітники, я вам уже казав про них, – схилився він ближче до кардіолога.

– Ах, так! – гортає вона історії. – Але, Володимире Миколайовичу, дорогий, я не можу їм усім поставити ішемію, – голосно каже вона, змушуючи тим самим все більше щулитися завідувача відділення.

– Ну, цій – куди не йшло, там холестерин підвищений і УЗД не зовсім благополучний... Але цій ось я сама не можу поставити такий діагноз!.. Підійдіть до нашої завідувачки, якщо вона поставить, тоді вже і я... А сама я не можу, вибачте!..

– Добре, добре, – почервонівши, видавлює з себе новоспечений заввідділенням, боком вислизуючи з кабінету.

– Ну-с... Тепер займемося вами... Лягайте, я вас послухаю, – м'яко пропонує Ірині кардіолог.

~~~~~

... Сусіда з рушником на шиї щойно повернувся з туалету й важко залазить на верхню полицю.

– Ви б усе ж таки пішли, та й зайняли де-небудь порожню нижню полицю, – ремствує бабуся. – Навіщо ж так мучитися, коли є можливість їхати зручніше?..

– Мені, бабуню, нагорі зручніше, – крекче сусіда. – Люблю, знаєте, зверху бути... Зверху – воно все і всіч видніше... А внизу – це не моє кредо, перепрошую, – перевертається він горілиць, влаштуваючись.

Ірина дивиться перед собою, на тіні, що блукають по купе. Її морозить. Вона намагається піднятися, озноб посилюється. Все-таки їй вдається сісти. Ось вона виходить і, тримаючись за стіни, йде вздовж вагона до вбиральні, де інтенсивна блювота послабила її

ще більше. Але тут приспіла жаліслива бабуся і допомагає Ірині повернутися до купе.

– Лягай, я тебе вкрию потепліше, – дістає вона з верхньої полиці ковдру.

– Бабусю, ви ще одну попросіть, будь ласка... Може, й справді, все пройде, коли зігріюся?!

– Зараз-зараз, мила! – старенька виходить.

Згори звіщує голову сонний сусіда. Покліпавши ви-трішкуватими очима, відвертається.

– Тобі б заснути зараз треба, дочко, – повернувшись, ласкаво говорить бабуся, вкриваючи тремтячу Ірину ще однією ковдрою.

– Спасибі. Спробую...

...Їй знову сниться все той же сон, як у густому фіолетовому небі пульсує далека зірочка... Усе збільшуючись, вона перетворюється на вогненну кулю, що залишає довгий, променистий шлейф... Спалах ... Усе небо займається загровою, якою дихає розкрита паща четвертого реактора ЧАЕС ...

...Ледь чутний стогін виривається з її грудей. Поїзд мчить крізь ніч, повз якийсь місто, миготять силуети задимлених труб, великих і малих будівель промислової зони, тобто – звичний вже пейзаж. Монотонно стукотять колеса вагона. По купе блукають урізноміч відблиски дорожніх ліхтарів. На верхній полиці похропує сусіда. Внизу спокійно спить старенька.

Обличчя Ірини в поту. Вона кидається в маренні. Стогне. Старенька прокидається, вмикає світло над своєю постілью.

– Доню, ти мене чуєш?! – торкає вона Ірину.

Ірина розплющує очі. Неслухняними, обпаленими кризом губами вона просить:

– Сумочку... мою... візьміть!.. Там адреса... і телефон

сестри... У записнику — там, де слово «Надія», подивіться... Коли що, — вона переводить подих, — зателефонуйте... або телеграму... будь ласка!.. Скажіть..., що Денис чекає на мене... Нехай вона забере його.., коли що...

З верхньої полиці звисилося обличчя респектабельного сусіда, але раптом обличчя це розтягується в східній усмішці начмеда: «А прип'ятський синдром все-таки існує!..» — шипить усмішка. І тане... З'являються очі... сумні очі Софії... А, може, все ж таки Ліди?.. Адже ось її чорна траурна хустка... Ні, це чорне хутро kota Васьки... Чорний кіт із блакитними очима, такими ж ясними, як у нього — Олександра... Та це ж Олександр!.. Він йде... все далі і далі... А за ним біжить Денис, кричить щось і розмахує руками... Хоче зупинити... Пізно!.. Денис повертається до неї: «Матусю!.. Ну, де ж ти, мамо-о-о?!..» — звучить довге відлуння його крику...

— Сашко!.. Деню... Синку!.. — марить Ірина.

Старенька вибігає з купе.

Поїзд зупиняється. На нічному пероні лише чергова медична бригада. Лікарі поспішають у 12-й вагон, де в коридорі їх зустрічає схвильована дівчина-провідниця і сонний начальник потяга.

— Сюди, будь ласка, — показує провідниця.

З верхньої полиці знову звисилась голова незадоволеного неспокійною ніччю сусіда. Старенька, скулившись, сидить біля вікна, жалісливо дивлячись на Ірину, що метасться в маренні.

— Вона з Прип'яті, — пояснює бабуся медикам.

Торкнувшись чола Ірини, лікар похитав головою. Медсестра розмістила на столику громіздкий тонометр. Лікар відлічує пульс, вимірює тиск. Ірина трохи відкрила запалені жаром очі. Вона ледве розрізняє обличчя лікаря, слабким голосом просить:

— Зробіть мені укол, докторе!.. У мене так буває...

Ви тільки укол зробить... Не знімайте з поїзда, прошу вас!.. Не знімайте... На мене син чекає ...

...Цієї ж самої миті у санаторії прокидається Денис. Блідий, він тихенько, щоб не розбудити сплячих товаришів, шльопає босоніж у коридор, де за столом дримає няня.

– Тобі чого, Денисе? – запитує вона спросоння.

– Тьотю Дусю, покажіть мені мамину телеграму, будь ласка!..

– Та де ж я її візьму?..

– Вона тут, у столі була ввечері, подивіться, – благає хлопчик.

Няня перебирає папери в столі, знаходить.

– На!.. Забирай свою телеграму!.. І спати йди!.. Інакше проспий маму завтра...

Денис дякує, щасливо посміхається і, стиснувши в руці телеграму, шльопає назад...

...Ірина прийшла до пам'яті. Вагон трясє від швидкого ходу потяга. Тремтять пляшки і склянки на столику, по якому катається кілька порожніх ампул, тут же лежать використані голки.

– Як ти, доню?.. Краще тобі? – чується в світанкових сутінках голос ласкавої старенької, що схилилася над Іриною.

– Спасибі вам за все, – слабким голосом відповідає Ірина, витираючи рушником піт із чола.

– Слабка ти ще дуже... Але нічого, ти ще не скоро будеш у Євпаторії... Дасть Бог, відлежишся до того часу?!. Відпочивай... А якщо щось потрібно, кажи, – старенька поправляє Іринину ковдру.

Важко зітхнувши і перехрестивши хвору, вона повертається на свою полицю.

Хоча ще дуже рано, в вагоні від легкої нічної свіжості не залишилося і сліду. Душно. Ірина насилу під-

німається. Їй важко дихати. Бабуся вже зібрала свою постіль і укладає речі в сумку. Ірина хоче налити води, але рука зривається, перекидаючи склянку. Старенька злякано обернулася.

— Тобі водички, доню?! Зараз-зараз, — вона наливає в склянку мінеральної води.

Ірина припадає до неї запаленими губами, робить кілька маленьких ковтків. Відпочиває.

— А де сусіда наш? — тихо запитує вона.

— Знайшов собі там, далі, іншу компанію, веселішу, ніж наша... У карти грають...

— А ви вже майже приїхали?..

— Так, любя, — старенька дістає з кишені складений зошитовий листочок, простягає Ірині. — Ось, візьми!.. Це адреса моя — в Джанкої... Якщо зможете, коли стане прохолодніше, приїжджайте із синочком!.. Місце, слава Богу, завжди знайдеться!..

— Спасибі вам!.. За все спасибі!.. Але приїхати — це навряд чи... Дай вам, Боже, здоров'я, любові й турботи ваших близьких!.. Ви напрочуд славна людина!..

Кілька хвилин по тому вони прощаються на пероні станції Джанкою.

— Дай, Боже, доїхати благополучно, доню!.. — обіймає Ірину старенька.

— Всього вам доброго!.. — махає їй Ірина вже з підніжки вагона і на силу піднімається в тамбур.

Старенька сумно дивиться їй услід. А Ірина, важко дихаючи, підходить до відчиненого коридорного вікна і ще бачить, як її добра супутниця губиться у вокзальному натовпі. Потім заходить у купе, стогнучи, лягає на своє місце.

Нарешті потяг прибув до Євпаторії, яка вже з самісінького ранку зустрічає гостей спекотним, курним повітрям.

Ірина з дорожньою сумкою через плече і дамською сумочкою в руці важко спускається сходами на платформу. Йде до кас попереднього продажу квитків. Стає в довгу чергу...

Підходить до трамвайної зупинки. На розмальованому, немов іграшковому, трамвайчику їде проспектом міста-курорту.

Ось вона заходить у хол готелю «Україна», підходить до пекучої брюнетки, що сидить перед табличкою «Адміністратор-розпорядник готелів м. Євпаторія». Важко дихаючи, Ірина виймає з сумочки паспорт і залізничні квитки.

— Будьте ласкаві! — звертається вона до адміністратора. — Допоможіть мені, прошу!.. Я приїхала забрати сина з санаторію, але квитки вдалося взяти лише на завтра... Мені б тільки переночувати!.. Будь-яке місце, в будь-якому готелі, прошу вас!..

— Місць немає, — відрізає адміністратор.

Ірина відкриває паспорт на сторінці з пропискою, простягає брюнетці.

— Ми з Прип'яті... Син хворий... Я теж ледве доїхала, а ще зворотний шлях... Допоможіть, будь ласка!..

— Місць немає... Ось, — показує вона на двох солідних панів, — навіть артистів філармонії не можу розмістити, чекають!..

Ірині стає зовсім погано і чомусь дуже прикро.

— Послухайте, нині на кожному кроці кричать про співчуття і допомогу чорнобильцям, у Верховній Раді майже кожен день говорять про те ж... Я ж прошу у вас не номер для відпочинку тут, а будь-яке місце на одну тільки ніч!..

— Нічим допомогти не можу! — холодно відповідає адміністраторка.

Ірина ще стоїть якийсь час, не в силах зрушити з місця. Та ось у готель заходить міцненька сива жінка,

підходить до адміністратора, кладе перед нею посвідчення.

– Я можу запропонувати вам місце тільки в номері на трьох, — каже їй та, простягаючи бланк для заповнення.

– Ну, ось, є ж місця!.. — не витримала Ірина, коли жінка пройшла в хол.

– Це учасникам війни!..

– Гаразд, А ми?.. Ми хіба не учасники війни?..

– Давайте посвідчення, тоді будемо говорити!..

– Нема в нас ще посвідчень... А паспорт із прип'ятською пропискою і печаткою про евакуацію вас не влаштує?!.

– Мені потрібне посвідчення... Втім, можете прийти після дев'ятої вечора, якщо ніде не влаштуєтесь... Тут, — показує вона в центр холу, де навколо широкого столу стоять м'які канапи, — може, буде вільно...

– І на тому спасибі, — крізь сльози каже Ірина і повільно виходить з готелю на залитий сонцем проспект.

Раптом вона захиталася, конвульсійно притуляється до стіни і сповзає по ній на хідник. У вікно готелю визирає перелякана адміністраторка ...

...Тим часом зовсім поряд, лише за кілька трамвайних зупинок від готелю, в ідальні санаторію «Здравниці» доживує свій сніданок Денис.

– Ну що ти так пошпішаєш?.. Подавишьша, — шепелявить дебелий хлопчина, сусіда Дениса по столику.

– Та нікуди твоя мамка не дінеться, встигнеш ще, — підтримує його інший хлопчик.

– Денисе, а ми зараз на море йдемо!.. — підбігає до них сіроокий одноліток Дениса. — Ну, прощай!.. Напевно, вже не побачимося?!.

Вони тиснуть один одному руки. Вже відбігши, сіроокий кричить:

– Шкода, що ти так і не скупався в морі!..

...Саме в цю хвилину «швидка допомога» доставила непритомну Ірину в реанімацію міської лікарні.

Ось вона лежить на реанімаційному столі. На мить розплющує очі, смутно розрізняє білий халат і чубату шевелюру, їй здається, що це Олександр. Слабкою рукою вона тягнеться до обличчя лікаря:

– Сашко!.. Сонечко!.. Це ти... Як добре!.. Я знала, що ти нас не покинеш!.. Благаю тебе... Благаю, врятуй Дениса!.. Синочку мій... – шепоче крізь марево Ірина і знову непритомніє ...

...І саме в цей час пероном київського вокзалу з м'якою місткою сумкою, не поспішаючи, навіть, можна сказати, статечно простує елегантно зодягнений Олександр. Потяг «Москва — Берлін» готується до відправлення. Рідкісні промені сонця, пробиваючись крізь грозові хмари, висвітлюють хаотичну вокзальну метушню, над якою лине все та ж пісня Ігоря Талькова:

*Ты перестанешь мне снится
Скоро совсем, а потом
Новой мечтой загорится
Остывший мой дом...*

Олександр кладе сумку біля свого вагона, подає квиток провідниці. Починається дощ. Кілька великих крапель падають йому на обличчя. Раптом гострий біль різонув серце... І в пам'яті, як спалах, — сповнені любові, болю і відчаю очі Ірини... Вони втрьох: він, вона і Денис бредуть по мокрому осінньому лісі в Пущі-Водиці ... Денис весело підстрибує, намагається зловити в долоні дощові краплі ...

*...Что от любви любви не ищут,
Ты с годами поймешь...*

Ну, а сейчас ты не слышишь

И тебя не вернешь...

— проникливо співає Тальков.

По обличчю Олександра жваво збігають срібні струмені дощу. Потяг рушає.

— Громадянине! Ви їдете чи ні? — кричить йому провідниця зі східців вагона, розмахуючи яскравим квитком, а потім кидає його на містку сумку дивного пасажира.

Олександр дивиться на неї відсутнім поглядом. Потяг набирає швидкість ...

... А Ірина на реанімаційному столі, на мить розплющивши очі, бачить над собою схилених лікарів і ... яскраву пляму світла за ними... *Спалах... Усе небо займається тремтячою від власного жару червоно-жовтою загравою, яка, швидко стискаючись, перетворюється на величезну багатобарвну кулю, що залишає за собою довгий променистий шлейф ...Ось куля трансформується у пульсуючу у густому фіолетовому небі яскраву космату зірку, яка все стрімкіше й стрімкіше зменшується, перетворюючись на малесеньку зірочку, що мчить вдалину — в непрогляду й щільну темряву Всесвіту ...*

...Ось вона вже крихітною точкою пульсує на екрані кардіографа — по зламаний синусоїді серцевого ритму, амплітуда якого все зменшується й зменшується...

...І раптом ця світла точка повільно попливла по прямій ...

...Денис вибігає з високого парадного на подвір'я санаторію, де його товариші, вишикувавшись по двоє і махаючи йому на прощання, разом із вихователем ідуть до моря.

Денис залишається один на осонні. Вії його трем-

тять, очі жадібно вдивляються в кожного перехожого, що миготять у просвітах між бетонними плитами санаторної огорожі. Він чекає...

Чутно, як тривожно і гучно б'ється його серце: «Бум — бум — бум...»

...Камера йде вгору... Чи це душа матері бачить сина з висоти пташиного польоту?.. Усе віддаляється й віддаляється бетонна громада санаторію, у дворі якого немає жодного деревця, лише крихітна фігурка хлопчика під палючим сонцем.

— Бум — бум — бум, — лунають над містом удари серця.

А трохи далі — через дві вулиці — грає хвилями, хлюпочеться блакитне безкрайне море, на березі якого поправляють своє здоров'я тисячі відпочивальників...

...І над усім узбережжям гучно й відчайдушно б'ється серце хлопчика ...

~~~~~

ЕПІЛОГ

І знову — сірий перон центрального київського вокзалу. Зима. Олександр у легкій дублянці та пижиковій шапці, з тією ж м'якою і місткою німецькою сумкою поспішає до знайомого вагону потяга «Москва — Берлін», що готується до відходу. Крізь густу снігову завісу неба намагається пробитися жовток холодного зимового Сонця. Над пероном лунає пісня ансамблю «Пламя»:

Снег кружится, летает, летает...

И, поземкою клубя,

заметает зима, заметает

все, что было до тебя...

Олександр опускає сумку біля вагона, простягає квиток тій самій провідниці, яка, лише глянувши на нього, відразу ж упізнала дивного пасажира:

— Що, все ж таки зважилися... Чи знову передумаєте?! — хитро примружилася вона.

— Тепер не передумаю! Тепер я не сам... Денисе, давай-но швидше, а то відстанемо від поїзда, — кличе він підрослого за півроку Дениса, вбраного в яскраву пухову куртку з капюшоном.

Хлопчик повільно наближається до них у потоці пасажирів, час від часу спотикаючись об власну поклажу — дорожню сумку не меншого розміру, ніж в Олександра, що майже волочиться по землі.

Щойно вони розмістилися в затишному купе спального вагону, потяг рушає. Входить провідниця. Олександр простягає їй квитки і документи для контролю. Вона довго вивчає папери.

— Овва, у вас квитки аж до Мюнхена, — вигукує вона.

— Так, у Берліні пересадка, — задумливо мовить Олександр.

— А хлопчик цей — хто вам?.. Прізвища різні, — цікавиться вона. — Підопічний, чи син?..

— Син... прийомний... Там позначка в паспорті є, — неохоче відповідає Олександр.

— Ну, що ж, із документами усе гаразд... На кордоні я вас розбуджу для митного контролю... Гадаю, проблем не буде... Щасливої дороги, — вже автоматично посміхається пасажирам провідниця і виходить із купе.

Денис відкриває модну сумку-гаманець на поясно-му ремені й дістає звідти ту саму маленьку мамину фотокартку, яку він взяв у неї ще влітку 1986 року в піонертаборі «Медик-2», тільки тепер вона — в красивій рамці з підставкою. Дивиться на неї, кладе на столик.

— Можна, вона постоїть тут? — у глибоких сумних очах його тремтять сльози.

— Звісно, не варто питати, — сідає поруч із ним Олександр і теж дивиться на світліну. — Ти навіть не уявляєш, Дениску, як мама була б рада, що нам нарешті вдалося організувати твоє лікування в Німеччині, — насилу стримуючи сльози, каже він і, ласкаво скуповдивши відрослу шевелюру хлопчика, притискає його до себе. — Все буде гаразд, ось побачиш ...

...Вони сидять, обійнявшись. Стукотять колеса... За вікном усе швидше миготить, несучись у минуле, безпросвітно сумний пейзаж пострадянського часу. А з тремтячої на купейному столику маленької фотографії дивиться на них ще молода, усміхнена Ірина — з надією на краще майбутнє.

Київ, 1991 р.

Літературно-художнє видання

Любов Сирота

ПРИП'ЯТСЬКИЙ СИНДРОМ

Кіноповість

Редактор *В. Й. Клічак*

Комп'ютерна верстка *О. В. Баранов*

Здано на виробництво 30.05.2011

Формат 84x108¹/32.

Папір офсетний. Друк офсетний.

Ум.-друк. арк. 12,5.

Наклад 500 прим.

Видавничий центр «Просвіта»

03150, Київ, вул. Анрі Барбюса, 51/2.

тел. (044) 529-25-41

E-mail: vc-prosvita@ukr.net

Свідоцтво № 1800, серія ДК.